

Onsdagen den 24 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 samt protokollsutdrag för den 23 i denna månad.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att vid det talmanssammanträde, som förliden gårdag blifvit hållet, fråga förevarit om bestämmande af dag för utseende af de valmän, som enligt Riksdagsordningen hade att välja Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret; samt att vid berörda sammanträde öfverenskommit att till Kammarens afgörande hänskjuta, huruvida icke ifrågavarande valmänsval lämpligen kunde företagas Onsdagen den 1 instundande Maj. Härtill lemnade nu Kammaren sitt bifall, hvarefter

Herr Sjöberg begärde ordet och yttrade: Det torde tillåtas mig att fråga, om icke suppleanter för valmännen böra utses. Dessa sednare sammanträda först ett par dagar efter det de blifvit valde. Under tiden kan för någon af dem uppstå förhinder af den beskaffenhet, att det är honom omöjligt att i valförrättningen deltaga, och för sådant fall bör man väl ega tillgång till suppleant att i ordinarie valmans ställe inträda.

I öfverensstämmelse med Herr Sjöbergs förslag blef, på Herr Talmannens framställning, af Kammaren beslutadt, att för omförmälde valmän skulle omedelbart efter desammas väljande utses sex suppleanter; tillkännagifvande derjemte Herr Talmannen, att tiden för dessa valmäns valsammanträde torde af Herrar Talmän komma att bestämmas till Fredags-eftermiddagen den 3 Maj.

§ 3.

Efter det att, enligt Herr Talmannens framställning, beslut fattats derom, att de ärenden, som blott en gång varit bordlagda, skulle, i ändamål af förnyad bordläggning, sättas främst på dagordningen för nästa sammanträde, förekom nu, enligt sagda ordning, dernäst till handläggning Särskilda Utskottets för frågor rörande försvarsverkets ordnande Utlåtande N:o 2, med anledning af väckta motioner rörande landtförsvarets utbildning och dertill hörande frågor m. m.

Rörande sättet för detta Utlåtandes föredragning yttrade:

Herr Eric Ersson från Gefleborgs län: Jag anser, att de särskilda punkterna i detta Betänkande hafva så mycket sammanhang med hvarandra, att

att Betänkandet måste diskuteras i sin helhet, om ock beslut sedermera måste fattas i hvarje punkt för sig.

Herr Nils Larson: Jag skall dröja att begagna mig af ordet, till dess frågan kommer före i sak.

Herr Sven Nilsson: Jag anser frågan vara af den vidlyftiga beskaffenhet, att, om den skall diskuteras på en gång i sin helhet, detta oundvikligen måste föranleda så vidtsväfvande tal, att det måste för Talmannen blifva svårt om icke omöjligt att uppfatta och reda alla de många och olika meningar, som på detta sätt komma att framställas. Jag yrkar derföre, att Betänkandet måtte föredragas punktvis.

Herr Sjöberg: Jag instämmer med Herr Sven Nilsson deruti, att den fråga, som nu skall handläggas, är at den vidlyftiga beskaffenhet, att det, i händelse Betänkandet icke behandlas punktvis, utan diskussionen kommer att vända sig omkring detsamma i dess helhet, för Herr Talmannen lärer blifva ganska svårt, om icke omöjligt, att med reda uppfatta och framställa den massa af olika meningar, som under en sådan diskussion nödvändigt måste förekomma. Jag yrkar derföre, att Betänkandet måtte föredragas punktvis. Den nu förevarande punkten ger redan tillräcklig anledning att betrakta frågan i sin allmänlighet.

Herr Carl Ifvarsson: Jag tror deremot, att i detta Betänkande den ena punkten så nära sammanhänger med den andra, att det är nödvändigt att diskussionen får röra sig omkring det hela, likväl med öppen rätt för den som så vill att yttra sig vid hvarje punkt särskildt. Proposition må också af Talmannen framställas på hvarje punkt särskildt. Om man sålunda får tillåtelse att yttra sig både delvis och om det hela, behöfver Talmannen icke då i fråga om proposition fästa sig vid andra framställningar än dem, som vid hvarje punkt särskildt framställas och yrkas. Jag yrkar således, att diskussionen må till en början få röra sig om det hela, men att proposition framställes på hvarje punkt särskildt med öppen rätt för hvar och en att äfven då yttra sig.

Herr von Troil: Jag kan icke förstå, att Betänkandet kan komma att behandlas med någon reda, om icke detsamma föredrages och diskuteras punktvis. Betänkandet är så uppställt, att hufvudgrunderna förekomma först och derefter den vidare utvecklingen. Jag finner väl, att det blir omöjligt för en och annan talare, att icke nödgas vidröra flera punkter på en gång, för att belysa den punkt som egentligen är i fråga, och detta kan man icke förneka någon. Men skulle man tala om det hela, utan särskiljande af de olika punkterna, då blefve ingen reda i diskussionen. Betänkandet måste derföre, enligt min tanke, ovilkorligen punktvis föredragas och afgöras, men vill någon tala om flera punkter på en gång, så må det tillåtas. De, som hatva att redogöra för Utskottets uppdrag, skola icke kunna fullgöra det, så vida icke det förfarande iakttages, att hvarje punkt diskuteras särskildt, när den blifvit af Talmannen föredragen.

Herr Hierta: Herr Sjöberg har efter min tanke angifvit, huru Betänkandet bör föredragas. I diskuterandet af den första punkten, der Utskottet föreslår att armé skall bestå af stam och beväring, har man full grund att tala om den viktiga principen af stående armé och folkbeväring. Jag ber att de, som vilja att man skall få tala om det hela, men att beslut deremot skall fattas punktvis, måtte besinna, att de på detta sätt för sig afskära tillfället att tala i just det afgörande ögonblicket. Jag yrkar därför, att Betänkandet måtte föredragas punktvis.

Herr Bjerlander: I olikhet med de tvenne förste talarne anser jag, att visst icke alla de olika punkterna i detta Betänkande stå i lika nära sammanhang. Sålunda anser jag, att de fyra första punkterna böra tagas särskildt och diskuteras tillsammans, ty de röra den rubbning i indelningsverket, som kan komma i fråga. Jag anhåller därför att Herr Talmannen måtte föreslå, att de fyra första punkterna diskuteras tillsammans.

Herr Sjöberg: Jag ber om ursäkt, att jag åter tager ordet i denna preliminära öfverläggning. Betänkandet sönderfaller, noga räknadt uti icke mindre än 49 särskilda punkter. Nu finner jag väl, att det är omöjligt för talarne att så begränsa diskussionen, att man icke vid behandlingen af en punkt äfven kan komma att vidröra en annan; men så mycken ordning måste likväl i diskussionen iakttagas, att icke vid punkten 1 yrkanden framställas beträffande t. ex. sådant, som egentligen rör den sista punkten i Betänkandet, och som måhända har intet eller endast ett ganska aflägsset sammanhang med den förstnämnda punkten.

I anledning af de yttranden rörande föredragningsättet, som sålunda afgifvits, förklarade Herr Talmannen, det han, då af några talare sådant yrkats, ansåg sig böra låta föredragningen ske punktvis, med dervid likväl åt hvarje talare lemnad öppen rätt att, i den mån sammanhanget dertill gäfve anledning, låta sina yttranden omfatta jemväl andra punkter än den, som för hvarje särskildt fall vore föremål för beslut. Detta Herr Talmannens förklarande godkändes af Kammaren; och skedde härefter föredragning af *första punkten* i Utlåtandet (sid. 12).

Herr Nils Larson: Jag medgifver mer än gerna, att Utskottet haft en svår uppgift, då Utskottet på den korta tiden af omkring två månader skolat inkomma med ett förslag, så omfattande och djupt ingripande som det i fråga om försvarsväsendets reorganisation; och jag medgifver äfven, att, så vida man ser saken endast ur militärisk synpunkt, förslaget kan sägas vara bra. Men det är icke blott ur denna synpunkt det måste vara tillfredsställande; det måste vara oklanderligt i *alla* afseenden, för att det skall kunna af hela landet omfattas med välvilja och uppfylla sitt ändamål. Men så är icke förhållandet med det här framlagda förslaget. Betraktar man det nemligen från den ekonomiska sidan, så visar sig att det kommer att leda till sådana ansträngningar och kostnader under freden, att folket derunder icke kan blifva i stånd att samla tillräckliga krafter, för att sedermera härda ut under kriget, om en gång

så olyckligt skulle hända, att vi blefve invecklade i ett sådant. Men detta förslag medför dessutom, om det sättes i verket, en annan fara, som står närmare för dörren än krig, och som man icke bör lemna alldeles obeaktad. Jag menar den olyckliga emigrationslusten, som redan någon tid existerat och som synes visa benägenhet för att vilja tilltaga. Denna kan så mycket mindre vara Kammarrens ledamöter obekant, som enhvar redan fått en ytterligare påminnelse derom uti ett af vederbörligt Utskott afgifvet förslag till åtgärders vidtagande för afhjelpande af densamma. Jag vill icke söka djupt efter orsakerna till denna utvandringslust. Men klart är att densamma beror på en föreställning, att det i vårt land är mindre lätt att taga sig ut. Detta föreställningssätt får en ännu giltigare grund, om försvarsväsendet ställes så, att det för den fattigare delen af folket blir allt för betungande. Men äfven i rättsligt hänseende är förslaget alltför mycket egadt att gifva anledning till välgrundade klagomål, då det icke utgår från den enda rena grundsatsen af allas likställighet i skyldigheten att deltaga i fäderneslandets försvar, utan i stället söker befästa den orättvisa, som hittintills egt rum, på det sätt att de samhällsmedlemmar, hvilka länge och orättvist dragit bördan af indelningsverket, under det att andra varit derifrån befriade, nu skulle genom den så kallade aflösningen bindas vid en mot rustningen och roteringen svarande särskild penningavgift till försvarsväsendet, utöfver det allmänna och likställda deltagandet deruti. Ingen lärer väl på fullt allvar föreställa sig, att man med en dylik åtgärd uppfyller hvad rättvisa och billighet kräfva; ty genom den föreslagna aflösningsproceduren skulle bördan icke utjemnas; den skulle blott erhålla en förändrad form, och man må icke tro, att man dermed skall kunna förvända synen på folket. Man borde likväl i ett förslag till försvarets reorganisation utgå från den grundsatsen, att skyldigheten för alla är lika i förhållande till förmågan att utgöra den. Icke kan man rimligen begära, att den mindre bemedlade jordbrukaren skall mera än andra medborgare deltaga i försvaret af fäderneslandet. Tvärtom, det är ursäktligt, om man tycker sig hafva mindre att försvara. Den jordlapp han eger, kan ingen taga ifrån honom, och hans lösegendom är för obetydlig för att locka en fiende. Deremot kan man väl tänka, att de rikes dyrbarheter, bankernas kassor samt köpmännens och fabrikenas varulager i händelse af krig sväfva i större fara. Det är dock icke annat än likställighet som begäres, och denna skulle kunna åvägbringas på flera sätt, antingen genom årlig ersättning från Statsverket till rust- och rotehållarne för kostnaden af indelningsverkets upprätthållande, såsom Herr Bjerkander i sin reservation föreslagit, eller på det sätt att roteringsbördan utan ersättning aflyftades; eller så att man bibehöll indelningsverket och att andra medborgare åtog sig hvad som motsvarade bördan deraf, hvarefter allt hvad som derutöfver behöfde göras fördelades lika på alla. Saken skulle då af alla omfattas med samma hängifvenhet. Man må eljest icke tro, att den vanligen i bekymmer sträfvande mindre hemmanssegaren skall vara så förtjust öfver sin ställning, helst om den förvärras genom nya bördor, eller så berusad af krigisk ifver, att man under detta rus kan göra med honom hvad man behagar. Men om man också föreställer sig någonting sådant, må man då åtminstone af klokhet, om icke af känsla för det rätta, se till, att man icke genom ett hårdt och orättvist behand-

lingssätt förqväfver hans kärlek till fosterlandet eller bringar honom derhän, att det till slut för honom kan kännas likgiltigt, om hans fädernesland benämnes konungarrike eller storfurstendöme! — Jag yrkar återremiss af Betänkandet i dess helhet, på det att förslaget må kunna omarbetas och uppställas på bättre och rättvisare grunder.

Herrar *Hedengren*, *Eric Olsson*, *Dofsén* och *Jan Andersson* instämde med Herr Nils Larson.

Herr *Hedlund*: Det är sannt att detta moment bildar en utgångspunkt för hela diskussionen. Då det i Betänkandet heter stam och beväring, så betyder det, att frågan är, om försvaret skall utgöras både af stående armé och folkbeväring. Man har i Utskottet varit af den öfvertygelsen, att, om man blefve enig i detta afseende, skulle det öfriga gå lättare. Hvad sjelfva arméorganisationen angår, så beror den naturligtvis i väsendtlig mån på huru man bestämmer sig i denna punkt. Jag har beträffande densamma varit inom Utskottet af en annan åsigt än den, hvartill majoriteten kommit. Jag ber emellertid att få i korthet nämna såväl de skäl, som hos Utskottet gjorde sig gällande, som ock hvad af motsidan i saken anfördes. Å ena sidan framställdes den frågan: Är det möjligt att uppställa och ordna en armé, till den numerär som fordras i ett land med vårt stora omfång, till så måttlig kostnad, att landet deraf ej oskäligt betungas? Härpå svarar jag: Ja, om en ordnad nationalbeväring införes, d. v. s. om den vapenföra befolkningen blir tillräckligt militäriskt organiserad och tillräckligt öfvad, för att, när kriget hotar, kunna sammankomma, för att ytterligare öfvas. Å andra sidan har man svarat: Er öfning är för liten; skola edra hundratusentals man vara tillräckligt öfvade, erfordras större resurser än landet disponerar; låtom oss ega en så väl öfvad stam af soldater, att den kan i sina leder upptaga de andra mindre öfvade. Sålunda hafva vi kommit till att, ensamme i hela världen, vilja bibehålla en stamtrupp. Med stamtrupp menar man här de nuvarande regementena, såväl de indelta som de värfvade, hvilka skulle öppna sina leder för beväringen. Jag vill härom blott säga, att jag icke af de många skälen blifvit öfvertygad, att icke en nationalbeväring skulle kunna lika så väl värna fäderneslandet. En annan sak är kostnaden. När man velat behålla hela den gamla stående arméen plus hela beväringen, så är det klart, att kostnaderna måste blifva betydliga. Nu tror jag också verkligen, att vårt arméväsende är mycket dyrare, än landet förmår att utan olägenhet bära. Då jag således anser de kostnader, hvartill Utskottets förslag skulle leda, såsom allt för höga, så har jag icke kunnat annat än opponera mig. Men då jag talat vid åtskillige, såväl militärer som icke-militärer, och de ansett det nödvändigt att bibehålla en stående armé såsom stam, vill jag i detta afseende offra min enskilda öfvertygelse. Jag yrkar således icke afslag utan bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr *Hierta*: Jag skall försöka att vara helt kort. Orsaken hvarföre jag begärt ordet är, att jag velat uttrycka min åsigt, att Utskottet icke gjort full rättvisa åt motionärerne. Det förefaller som hade ledamöterna kommit till Utskottet med förutfattade meningar. Det är tvenne motioner, vid hvilka jag företrädesvis fästet mig. Den ena är Herr *Rid-*

derstads, som grundat sitt förslag på det Gotländska nationalförsvaret. Jag vill visserligen icke obetingadt taga detta förslag i försvar, då jag icke är militär och därför icke är i stånd att deröfver uttala något afgörande omdöme. Utskottet borde likväl åtminstone med några ord hafva yttrat sig derom. Alltsedan 1859 har denna fråga om landtförsvarets organisation varit före. Jag har hört af militärer, att vår Gotländska ungdom i skjutning står i jembredd med soldaterna i den öfriga arméén, om den ock står efter dessa i paradmarsch. Jag skulle således tro, att, då det är fråga om intet mindre än en ny organisation af hela det Svenska försvarsväsendet, och vi hafva i den Gotländska nationalbeväringen inom oss en militärisk organisation, som väl nu kan vara negligerad, men dock är grundad på principen af allmän värnepligt, man kunde hoppats, att Utskottet skulle hafva ingått i undersökning derom. Den andra motionen är Herr Uhre, som framställt Majoren Stiernsvärds under 1848—1850 årens riksdag gjorda förslag till försvarets reorganisation. Icke heller detta förslag har Utskottet egnat någon pröfning, och likväl förekommer dervid att detta förslag slutar med en utgift af 5,000,000 R:dr mindre, än den hvartill Utskottet kommit, och med en stam på 17,000 man, som enligt författarens mening skulle vara tillräcklig, i stället för 23,000 enligt Utskottets förslag. Detta utgör tvenne så viktiga moment, att det förundrat mig, att Utskottet icke fäst sig dervid, utan såsom det synes rent af på fri hand uppgjort sitt förslag. Jag anser därför, att Utskottets Utlåtande bör återremitteras, på det att Utskottet måtte tillförbindas att granska de nämnda förslagen, af hvilka det ena redan finnes till i verkligheten och det andra är på papperet fullständigt utarbetadt.

Hvad obilligheten mot jordbrukarne beträffar, hvarom jag hörde några yttranden af en föregående talare, så är det en sak som icke angår denna punkt, i hvilken det endast är fråga om huru försvaret skall vara organiseradt. Jag skulle väl äfven kunna hafva något att säga om den mörka skildring, som af samma talare uppdrogs, och om hans yttrande, att jordbrukaren möjligen kunde komma på den tanken, att landets försvar för honom vore af mindre vikt än för öfrige medborgare, emedan fienden icke kunde komma att främtaga honom hans jord. Deremot torde dock böra erinras, att det likväl icke just hör till det omöjliga, att denna jord kan blifva bortskänkt åt andra af en fiende, som satt sig i besittning af landet. Hvad deremot varor och kapital beträffar, så kunna dessa temligen hastigt undanskaffas. Jorden torde väl därför ändock vara viktigare att försvara; det är ock alltid om den fosterländska jorden man talar, när fråga är om fäderneslandets försvar. Af de skäl jag framställt yrkar jag emellertid återremiss.

Herr Peter Andersson: Hvad förevarande Utlåtande beträffar, så hafva efter min tanke ledamöterna af Utskottet gjort sig förtjente af tacksamhet för all den möda de på detsamma nedlagt. Men, lika med den förste talaren, kan jag icke medgifva, att det utom i militäriskt afseende tillfredsställer de fordringar, man på ett dylikt reorganisationsförslag måste göra, så vida det skall uppfylla sitt ändamål. Utskottet har nemligen efter min åsigt icke fäst sig tillbörligt afseende på den mindre jordbrukarens ställning. Man borde i det nya förslaget hafva varit betänkt

på lättnad för denne jordbrukaren. Flere skulle väl deltaga i den börda det nya förslaget innebär, men kostnaderna blifva så stora, att ändock ingen lättnad synes vara att deraf förvänta. Detta ligger väl icke direkt i denna punkt, men godkännes den, så lära nog de andra punkterna komma att äfven medgifvas. Skulle detta Betänkande gå igenom, så tror jag liksom den förste talaren, att emigrationen till Amerika kommer att betydligt tilltaga. Då få de rike se till, huru de kunna reda sig utan arbetare och huru landet skall försvaras utan armar. Jag yrkar återremiss.

Herr Carl Ifvarsson: Ehuru denna punkt blott innehåller en framställning om, att den Svenska arméen skall bestå af stam och beväring, så sammanhänger detta likväl till den grad med de öfriga delarne af frågan, att jag äfven måste till någon del vidröra dem. Redan den omständigheten, att stamtruppen skulle bibehållas och beväringen en längre följd af år qvarstå, framkallar den frågan, huruvida nationen kan bära denna dubbla börda. Utskottet har dertill föreslagit upplösning af de gamla förhållandena, och att aflösning skulle gifvas åt innehafvarne af rust- och rotehållshemmanen. Utskottet har dock icke tagit i betraktande, att desse icke kunna *vingas* att gå in på denna förändring. Det kan t. ex. finnas de, som innehafva augmentsräntor och derföre hafva fördel af indelningsverket. Man kan icke antaga, att de skola ingå på att erlægga någon löseskilling för befrielse från en icke verklig börda. Det måste bero på deras vilja. Det återstår då den frågan, om de, för hvilka indelningsverket är en tunga, vilja ingå på Utskottets förslag angående aflösningen. Mig synes det orättvist, att de, som *hittills* burit den ifrågavarande bördan, äfven i framtiden skulle betala för att de blifvit densamma qvitt. I alla händelser borde derföre rust- och rotehållarne först tillfrågas, om de vilja ingå på att betala någon aflösning. Denna inkomst, fruktar jag, blefve i alla fall en obetydlighet. För de öfriga kostnadernas betäckande har Utskottet föreslagit, att den allmänna bevillningen skulle läggas till grund. Men skulle denna då icke blifva så stor, att de som hotades af denna förökade beskattning skulle rygga tillbaka? Den andra frågan är den, om man kan behålla det gamla eller om man måste utvidga det. Jag tror visserligen att det sednare är nödvändigt, men man måste först utreda, huru mycket en sådan utvidgning af försvaret kommer att kosta och hvarifrån tillgångarne dertill skola tagas. Först sedan kan man bestämma sig för hvilket system man bör följa. Jag tror emellertid icke att Utskottet är i stånd att åstadkomma denna utredning, åtminstone på så kort tid som nu återstår af Riksdagen, ännu mindre att någon enskild person kan under denna tid verkställa den. Jag yrkar derföre återremiss af den nu föredragna punkten, i den syftning att en skrivelse måtte aflåtas till Kongl. Maj:t, med anhållan att rust- och rotehållarne måtte blifva hörda och utredning ske, hvilka kostnader det skulle medföra att reorganisera landtförsvaret antingen på grund af allmän värnepligt eller ock anorolunda. En sak är af Utskottet förbigången, nemligen ett förslag som finnes i Herr Ridderstads förslag, att underbefålet måtte få väljas af nationalbeväringen sjelf, eller, om man anser sig icke kunna våga att bevilja det, på det sätt att nationalbeväringen finge genom val uppsätta *trenne* på förslag

och chefen vara skyldig att bland dem utnämna en. Detta är ett förslag, som jag anser böra af Utskottet upptagas.

Af dessa skäl kommer jag att yrka återremiss af *alla* punkterna såsom stående i sammanhang med hvarandra.

Herr Sven Nilsson: Jag begärde ordet i anledning af Herr Hiertas yttrande, att Utskottet skall hafva underlåtit besvara ett par i ämnet väckta motioner.

Utskottet har icke gjort sig skyldigt till ett sådant fel, men det har, till undvikande af vidlyftighet i sitt Betänkande, som i alla fall måste blifva djerft nog, inskränkt sig till att vidröra blott de af motionärerne uppgifna allmänna grunder för ett nytt försvarssystem. Utskottet trodde det vara obehöfligt att i detalj eller annorledes än i sammanhang med de af Utskottet föreslagna nya grunderna yttra sig öfver motionärernes framställningar. Utskottets diskussionsprotokoll visa ock, att icke någon enda i ämnet väckt motion blifvit förbigången. Kanske det varit ett fel att vid Betänkandets uppsättning ej följa det gamla bruket att omständligt redogöra och besvara hvarje detalj i motionärernes förslag; men jag tror att detta fullt motväges deraf, att Utskottet i ordnad följd framlagt sina förslag, och man lär finna, att de motioner som ej deri vunnit afseende må anses af Utskottet afslagna.

För att nu öfvergå till den föredragna punkten, huruvida arméen skall bestå af stam och beväring, så gläder det mig att höra, det en af de föregående talarne, som inom Utskottet med värme och talent kämpat för stamsystemets borttagande, nu gifvit efter och förenat sig med dem, som önska dess bibehållande.

De andra talarne hafva ej heller gjort anmärkning emot Utskottets förslag i denna punkt, utan beklagat sig öfver Betänkandet i sin helhet och påstått, att det ej vore fotadt på rättvisa grunder. Jag för min del kan ej fatta i hvad afseende Utskottets uppställda grundsatser ej äro rättvisa och billiga. Utskottet har föreslagit allmän värnepligt. Är det icke rättvisa, att såväl den rike som den fattige äro skyldige att under visst antal år försvara fäderneslandet? Jag hör icke till dem, som anse den fattiges blod böra mindre sparas än den rikes. Att kostnaderna till försvarsväsendet fördelas på alla samhällsklasser och utgå efter samma grund som bevillningen, hvilket Utskottet föreslagit, är väl en rättvis grundsats. Kunna de talare som påstått motsatsen hitta på några rättvisare principer, så gratulerar jag dem och Representationen. Vidare har här anmärkts, att den fattige jordegaren komme att bli hårdare tryckt än under nuvarande system. Detta kan jag ej finna. Samma grunder gäller för den större som mindre jordegaren. Tvärtom är en lindring möjlig för den sistnämnde genom utvägar att mot billig lösen befria sig från den nu så ofta öfverklagade roteringsskyldigheten.

En talare har låtit påskina, att den, hvars förmögenhet ligger i lös egendom, har mera intresse af ett kraftigt försvar än den som eger jord. Jag tror åter att den fiende, som förmår bemäktiga sig den lösa egendomen, lika lätt kan taga jorden, vår dyra fosterjord, och jag vädjar till denne talare och de med honom liktänkande, om de icke skulle känna det svida i hjertat och finna det hårdt och bittert, om de hade knut-

piskan öfver sig. Det är således icke mindre angeläget att försvara fosterjorden än vår öfriga egendom.

Att återremittera denna punkt eller, såsom man velat, hela Betänkandet utan föregående grundlig diskussion vore ändamålslost. En talare, som yrkade återremiss, uppgaf som skäl dertill, att Utskottet bort framlägga kostnadsförslag, så att Representationen kommit i tillfälle jemföra, hvilket försvarssystem vore på en gång godt och billigt. Men huru vill man begära sådana kostnadsförslag, innan några allmänna grunder för sjelfva systemet blifvit antagna? Utskottet kunde väl hafva uppgjort många olika kostnadsberäkningar, men hvartill skulle de väl hafva gagnat, så länge någon organisationsplan ej finnes antagen. Med afseende å den knappa tid, som varit Utskottet tillmätt, har det sökt så grundligt som möjligt behandla dessa viktiga frågor, och jag är i tillfälle framlägga beräkningar, som visa att Utskottet icke sparat tid och möda äfven för sådanas uppgörande, men vill nu icke dermed upptaga Kammarrens tid. Beträffande sjelfva denna nu föredragna punkt, så anser jag det numera för vårt fattiga land omöjligt att hafva ett försvarssystem grundadt på blott allmän beväring, hvars långvariga öfningar medtoge allt för betydliga kostnader. Det är således nödvändigt att hafva en stam, så öfvad och disciplinerad, att den i sina leder kan upptaga en skara mindre öfvad beväring. Jag kan således ej annat än yrka bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr *Eric Ersson* instämde med de två siste talarne.

Herr Vice Talmannen *Mannerskantz*: Det ville af hvad vid diskussionens början förekom synas, som om man ej rätt allvarligt har uppskattat hela betydelsen och vigten af det ämne, hvarom nu är fråga. Vi måste väl, om vi erinra oss och rätt uppfatta betydelsen af de politiska tilldragelser, som vi träffat i vårt närmaste och närmare grannskap under de sednare åren, för oss erkänna, att tidsförhållandena i vår verldsdel nu mera gestalta sig så, att de mana hvarje folk och framförallt de svagare att utan tidsutdrägt skaffa sig ett så kraftigt försvar, som erfordras för att kunna med framgång möta och tillbakakasta en anfallande fiende. Och göra vi det måste vi äfven besinna, att då man förr hade rådrum att under någon tid innan ett krigsutbrott vidtaga nödiga förberedelser dertill, så är i följd af det förändrade, mera hastiga sätt, hvarpå krigföringen nu sker, förhållandet för närvarande mycket annorlunda samt att det för hvarje folk, som vill bevara sin sjelfständighet, derföre nu är nödvändigt att alltid vara rustadt och hvad stund som helst beredt att med tillräcklig styrka emottaga en anfallande fiende, när och hvarifrån han än må komma. Och att genom en stark försvarsorganisation rusta och bereda Svenska folket härtill, det är den förnämsta och viktigaste uppgift, som den af detta folk för första gången genom fria val bildade nya Representationen har att lösa -- och för hvar och en af oss måste det vara en oafvislig pligt att till denna uppgifts lösande bidraga. Den förste talaren, hvars fosterländska tänkesätt jag högt värderar, tror jag likväl hafva väsendtligen misstagit sig, då han gjort jemförelse mellan det fasta jordstyckets och den rörliga förmögenhetens mer eller mindre relativa värde, i fråga om dess skydd emot fiendtliga eröfringar. Jag hem-

ställer om det är blott dessa materiela föremål, jorden och den lösa eller rörliga egendomen, som vi skola försvara. Nej, det är icke ensamt detta, det är ändå högre och viktigare föremål, för hvilka okränkta bevarande emot främmande öfvervåld vi alla måste vara redobogne, att af alla krafter kämpa. Det är det gamla fosterlandet med alla sina kära, dyrbara och ärofylla minnen, med sitt aldrig störda nationela oberoende och sin alltid upprätthållna inre folkfrihet, det är våra från fädren ärfda och nyss än mera utvidgade rättigheter som medborgare inom det kanske mest verkligt fria land på jorden, de stora och många företräden vi såsom kulturfolk hafva framför andra nationer, vår folkbildning, vårt gryende kommunallif m. m.; — det är detta, som är dyrbart för hvar och en och som så väl den fattige som den rike är på en gång både berättigad och skyldig att försvara. Då nu de politiska konjunkturena mana oss till en skyndsam organisation af vårt försvarssystem, sådan att den kan med säkerhet betrygga vår nationela sjelfständighet, så blifva de ekonomiska detaljerna vid denna organisation af våra försvarskrafter och frågan om hvem som dervid vinner eller förlorar af mycket underordnad vikt i betraktande af den viktiga hufvudsaken, det mest kraftiga skydd för vårt oberoende, vår nationela tillvaro.

Visserligen kunna många anmärkningar göras emot de af Utskottet föreslagna utvägar att lösa de ekonomiska svårigheterna, men då man under Betänkankets fortsatta föredragning ju har full frihet att vid hvarje särskild punkt yttra sig och besluta öfver de deri framställda förslagen, vet jag icke hvarföre man nu på förhand skall vilja söka undanskjuta den rent militäriska frågan, hvarom den föredragna första punkten handlar och hvilken går ut på huru ett starkt och tillräckligt försvar skall bäst ordnas antingen med stam och beväring, eller med beväring ensamt. För ett Utskott är det naturligtvis omöjligt att utan förut öfverenskomna efter hvarandra uppställda grunder kunna föreslå en fullständig och sammanhängande organisationsplan och uppgöra dertill hörande kostnadsberäkningar, hvarföre det är nödvändigt, att sådana allmänna grunder en efter annan diskuteras och att Kammaren vid hvarje punkt uttalar sin mening, så att det starka försvar, som jag är förvissad, en hvar ibland oss önskar, må på lämpligaste bästa och billigaste samt mest rättvisa sätt åvägbringas.

Man må då i öfriga frågor tänka olika, men gifvet tyckes mig att det borde anses vara, att vårt försvar måste byggas både på stam och beväring. Högst lättsinnigt vore det i sanning då att, oakadt dess i min tanke många och stora brister, bortkasta den gamla stamtrupp vi redan ega innan åtminstone vi hunnit skapa en annan ny, bättre organiserad, öfvad och disciplinerad stam i stället, som bör tjena som stöd eller kärna för den nya, på allmän folkbevapning grundade organisation, som vi måste bemöda oss att få införd. Med glädje har jag ock hört den talare, som motionerat i ett helt annat syfte, nu erkänna nödvändigheten af åtminstone vid öfvergången hafva en stam af väl krigsbildade och disciplinerade män, som i sina leder kan upptaga ett mångdubbelt antal mindre öfvade beväringssynglingar. En obestridlig sanning är ock att genom bibehållandet af en stam, bördan för det större antal beväring, som eljest måste erhålla en längre tids krigsbildning, i väsentlig mån lättas. Jag

är ock öfvertygad om, att en hvar af Kammarernas ledamöter, som gör sig reda för hvilkendera utvägen är bättre och mindre kostsam, den att utan stam nödgas under en längre tid lika inöfva hela det antal, hvartill de beväringssåldern tillhörande ynglingarne uppgår, eller den att med bibehållande af en stamtrupp blott en jemförelsevis kortare tid behöfva krigsbilda den större delen af beväringen, skall utan tvekan gifva den sednare utvägen företräde. Då jag anser denna punkt vara fristående utan egentligt samband med följande punkter, tvekar jag ej att bifalla densamma för det närvarande, emedan den deri uttalade princip är riktig i och för sig och på samma gång innebär en lämplig öfvergångsform till ett annat, bättre försvarssystem; och jag vill lägga en hvar på sinnet, att icke, derföre att man hyser betänkligheter mot andra punkter i detta Utlåtande, vägra sitt bifall till denna punkt.

Äfven jag hyser olika åsigt med Utskottet i afseende på några andra i det föredragna Utlåtandet framställda förslag, men detta kan ej hindra mig att vid denna punkt på det lifligaste förorda bifall till hvad Utskottet deri föreslagit, på samma gång jag förbehåller mig öppen rätt att uttala mig i andra delar af Betänkandet uti deri yrkade förändringar, som jag finner nödiga. Jag vill dock redan nu säga några ord om den af Utskottet föreslagna aflösning från roterings- och rustningsskyldigheterna, hvarigenom den nu så mycket öfverklagade ojemheten i fördelningen af detta onus skulle kunna afhjelpas. Den förste talaren framställde flera särskilda sätt att härvid gå till väga, och ett af dem var att minska en del af bördan för de mer betungade hemmanen, och att lägga hvad som aflyftas på de hemman, som nu äro frie. Och med afseende å detta förslag vill jag, såsom hufvudsakligen egare af hittills helt och hållet eller till större delen från roteringsskyldighet befriade hemman, för min del afgifva den förklaring, som jag är förvissad skall biträdas äfven af de flesta andre jordegare, som befinna sig i samma ställning som jag, att vi gerna vilja underkasta oss de härvid för oss nödvändiga uppoffringarne, om blott vi se oss dermed kunna vinna det stora och viktiga ändamålet, att genom en stark försvarsorganisation få vårt fosterlands sjelfständighet för framtiden fullt trygghad.

Herr Adlersparre: Det var ej att förvänta, att Utskottet på den korta tid, som varit åt detsamma tillmätt, skulle kunnat hinna så fullgöra sitt stora och viktiga uppdrag, att det på ett fullt nöjaktigt sätt blifvit löst. Detta medgifvande kan ej begagnas till en anklagelse mot Utskottet, ehuru jag erkänner, att både i ekonomiskt och militäriskt hänseende flera anmärkningar med fog kunna göras. Men opåkalladt, ja oberättigadt är det att i klump återremittera hela Betänkandet, utan att förut genomgå detsamma punktvis. Hufvudändamålet med de af motionärerne gjorda framställningar och Utskottets i anledning deraf afgifna yttranden är att gifva Representationen tillfälle att uttala sin mening i dessa så ytterst viktiga frågor och dymedelst lemna Regeringen kännedom om Representationens tänkesätt, hvarigenom Regeringen erhåller någon ledning att i sitt blifvande förslag kunna framgå på den väg, som hon kan hoppas att Representationen sedermera godkänner. När man i hela landet påyrkat såsom en oafvislig nödvändighet att för betryggandet af vårt nationela obe-

roende reorganisera vårt landtförsvår, vore det Representationen ovärdigt att nu undanskjuta frågan, undvika ett uttalande och med ens återremittera Betänkandet utan föregående diskussion, hvilket vore liktydigt med att pålägga sig munlås. Det vore Representationen ovärdigt att ej öppet och oförbehållsamt uttala sig i ett ämne, som dock måste ligga hvarje sann fosterlandsvän mest på hjertat. Att nu så förfara vore ej ärligt spel i ärlig mans hus. Nödvändigt är -- man må tänka hvad man vill om Utskottets Betänkande -- att genomgå de deri vidrörda principfrågor och söka stadga någon sorts öfvertygelse. Den första fråga af sådan art är just den som innefattas i nu föredragna punkt eller huruvida arméen skall bestå af stam och beväring eller endast beväring. Meningen är icke nu att besluta tillämpning af det ena eller andra systemet. Ännu mindre att bestämma stamtruppens storlek eller att föreskrifva ett eller tre års exercis för beväringen m. m. Syftemålet är, hvad denna punkt angår, att Kammaren öppet och frimodigt uttalar sin öfvertygelse om den godkänner den ena eller andra principen i nu uppgifna afseende, nemligen om arméen skall bestå af stam eller icke. För min del tillstyrker jag bifall till Utskottets förslag i denna punkt, Skälen derfor synas mig så tillräckligt uttalade i Betänkandet, att jag endast behöfver återropa desamma. Den militära yrkesskickligheten kan ej, enligt mitt förmenande, vinnas och trivas i en armé utan stamtrupp. Det förhåller sig i detta afseende med det militära yrket ej annorlunda än med industrien, nemligen att skicklige arbetare ej kunna erhållas, utan att dem beredes en i yrket stadig sysselsättning. Att hafva endast tillfällige arbetare, som gå till och ifrån, är icke till fyllest i något yrke, aldri minst i militäryrket.

Här hafva framställts anmärkningar mot Betänkandet i sin helhet, såsom att Utskottet icke gjort behörigt afseende å jemlikhetsprincipen, dervid man sagt, att den bättre lottade samhällsmedlemmen skall erfara mindre olägenheter än den mindre väl lottade eller fattige. Ja, beklagligen är det så och måste alltid blifva så, hvilket ju tydligen ligger i själfva begreppet bättre lottad. Den som är i tillfälle genom sin förmögenhet eller andra förvärfvade hjälpmedel bereda sig bättre vilkor, således i allmänhet befinner sig i en jämförelsevis lyckligare ställning än andra, har just sin lön deruti att förblifva bättre lottad. I denna omständighet ligger ej en orättvisa, som kan tillskrifvas de af Utskottet uppställda grundsatser. Det landtförsvår, som vi alla eftersträfva, afser icke blotta jordtorvan eller endast våra timliga egodelar, utan vi hafva äfven andra högre och heligare intressen, som vi ju vilja skydda emot fiendtliga angrepp och hvilka äro lika för alla, nemligen vår frihet, vår nationalitet, vårt språk, vårt politiska oberoende, med ett ord allt som gör oss till ett fritt och lyckligt kulturfolk af första ordningen.

En talare har låtit påskina, att Utskottet uppgjort sitt förslag på fri hand och tillvägagått nästan nonchalant, då det icke, såsom denne talare förmenat, besvarat hvad en del motionärer i ämnet föreslagit. Utskottet har tvärtom ganska grundligt behandlat alla hithörande motioner, och mig synes, att man snarare borde hålla Utskottet räkning för att det framlagt ett kortfattadt och koncist Betänkande. Genom hvad detsamma innehåller om stams bibehållande är Herr Ridderstads motion besvarad och vederlagd. Lika litet är någon mannamån visad öfrige motionärerne, hvilkas

framställningar, så vidt de afse principfrågor — och om annat kan ej här blifva fråga — jemväl blifvit genom Utskottets Betänkande besvarade. Jag slutar med anhållan om bifall till denna punkt.

Med Herr *Adlersparre* förenade sig Herr *Rosenberg*.

Herr A. von Proschwitz: Denna punkt afser frågan om vårt försvar skall byggas på en beväring med stamtrupp eller utan sådan. Ledande till största rättvisa och lika fördelning af försvarstungan på alla medborgare vore onekligen att, med borttagande af den indelta stamtruppen, bilda en stor öfvad beväring, men som kostnaderna härför blifva så stora, att nationen ej mäktar bära dem, så är det nödvändigt att hafva stammen kvar för att göra det möjligt att med beväringen såsom förstärkningsmanskap till denna stam gå emot en fiendtlig armé. Här har af en talare uppgifvits, att i andra länder ej finnas stamsoldater. Detta måtte bero på ett missförstånd. I de stora militära staterna finnas stamtrupper, fast helt olika organiserade emot vår indelta armé. De hafva nemligen värfvade regementen och garnisonstrupper, som antagas på längre eller kortare rekapitulationstid. Vårt indelningsverk är — det är sammt — egendomligt för oss och har framkallat utländingars beundran till den grad, att de afundats oss denna förträffliga organisation. Så länge vi ej hafva annan eller bättre organisation, kan jag ej annat än åtminstone för närvarande bifalla hvad Utskottet i denna punkt hemställt.

Herr Johannes Andersson: Denna riksvigtiga fråga, som nu blifvit dels af Regeringen och dels af ledamöter vid Riksdagen bragt å bane, synes mig fordra all möjlig omtanke, noggrannhet och skarpsinnighet för dess utförande, såväl med afseende på öfverhetens som undersåtarnes sanna bästa. Jag skulle derföre vilja tillstyrka enhver inom vår nya Representation att med denna så vidt omfattande reform icke gå för hastigt eller brådstörtande till väga, förrän en opinionsyttring, en öfvertygelse ibland folket hinner att utveckla sig och stadgas om förslagets gagn eller skada. Det är nu nära 20 år, sedan Majoren Stiernsvärd framlade sitt förslag i detta ämne, och jag påminner mig, huru en ledamot af Riksdagen för omkring 10 år sednare yttrade sina tankar för dess antagande. Jag hyser visserligen icke en sådan fruktan, men dock stora betänkligheter, då jag märker i nu förevarande Utskottets resonemang många ensidigheter, såsom att rusthållen skulle hafva fördelar framför rothållen o. s. v., men måhända skiljaktigheterna i indelningsverket framdeles kunde blifva ännu större. Det angelägnaste synes mig vara, att all oroterad jord blifver ålagd att deltaga i landets försvar. Alla boställen i riket med flera lägenheter hafva alltför länge tillgodonjutit frihet derifrån. Att nu folket i allmänhet skulle åläggas, att, utan afseende på jordbruk, bergsbruk och andra näringar, dans till knektar eller krigare ifrån skoltiden till 50 års ålder, tror jag skulle blifva en alltför hård pålaga för ett s. k. fritt folk, ty jag föreställer mig, att befäl och kommando icke då komme att saknas. Svårast af allt förekommer mig då bergs- och jordbrukarens ställning, hvilken icke nu är synnerligen afundsvärd och hvars hela tid är beständigt upptagen med hårdt arbete och ansträngning för sitt dagliga bröd och sina kontributioner. Befålet deremot har sina

goda löneförmåner, så länge de tjena, och hotar någon fara, så kunna de ju taga afsked och pension, men så är icke förhållandet med de förra. Om vår beväring och våra skarpskyttar mera omhuldades med gevär och andra förnödenheter, så tror jag att dessa förr skulle hinna det mål, till hvilket de sträfvä. Detta är i korhet mina tankar i afseende på det nu förevarande Betänkandet, ty skyldigheten till landets försvar tyckes nu vara tillräckligt dryg, då jordbrukaren består soldat, sina söner till beväring och frivilliga skarpskyttar, samt utgör löner till deras befäl. Det voro icke efter min tanke rättvist, att hvarje Svensk man skulle bringas bland krigarens leder till 50 års ålder utan lön; eller manne befälet äfven tjena lika lång tid utan så stora löner som för närvarande?

Så länge icke några villkor om eftergift att aflöna soldat och utgöra beväringsskyldighet blifvit bestämda, vill jag för närvarande, hvarken för egen del eller å mina kommittenters vägnar ingå på det nya förslaget, hvarken i det ena eller andra momentet, utan jag yrkar återremiss.

Herr von Troil: Af den skärmytsling eller förpostfäktning, som egt rum vid behandlingen af nu föredragna punkt i Utskottets Betänkande, torde man kunna draga den slutsats, att många svåra strider förestå Utskottet och dess Betänkande, innan Kammaren genomgått detsamma. Man kan i sanning icke deröfver förundra sig. Denna fråga är näst representationsfrågan tvifvelsutan den viktigaste, som varit föremål för Representationens tillgörande, sedan det nya statsskicket år 1809 infördes. Det är icke underligt, att, då frågan i och för sig sjelf är vigtig och då den berör så många intressen, en eller annan anmärkning mot Utskottets förslag göres. Jag ber att få tillkännagifva, det jag hoppas, att de flesta anmärkningar, som vid hvarje punkt framställas, skola komma att inom Kammaren fullständigt vederläggas. Utskottet har varit sammansatt af stridiga element, och olika meningar hafva der ofta utkämpats. Då Utskottet först sammanträdde, befarade de fleste af dess ledamöter, att icke något sammanhängande förslag skulle kunna blifva följden af dess arbeten — men i *en* fråga stämde dock alla öfverens — det var kärleken till det gemensamma fäderneslandet — och hvarje Utskottets ledamot har derföre sökt att, så vidt som möjligt, gå de öfrige till mötes, på det ett förslag måtte kunna framläggas, som, i sig sjelf starkt, skulle kunna värna det gamla Sveriges sjelfständighet. Det är mig, som i egenskap af ordförande ledt förhandlingarne inom Utskottet, en glädje att kunna intyga den beredvillighet, hvarmed alla sträfvat till detta mål. För min del vill jag tro, att Utskottet i någon mån lyckats. Jag skulle beklaga, om detta Betänkande som kostat Utskottet icke litet besvär och varit föremål för lifliga öfverläggningar, nu blefve af Kammaren helt enkelt återremitteradt. Af sigten med ett sådant beslut kunde icke betraktas annorlunda än såsom en utväg att undanskjuta hela saken. Man kan med skäl fråga, är landets försvar verkligen på det sätt ordnad, att vi kunna lägga armarne i kors och vänta på denna frågas lösning? Är det ej vår pligt att göra allt för att värna ett älskadt fosterland? Äro tiderna sådana för närvarande, att vi kunna helt tryggt låta saken hvilat? Skola vi besinningslöst kasta öfver bord Utskottets Betänkande och icke öfver hvarje punkt uttala vår mening? Jag tror för min del, att ett sådant rörfarande vore mycket oklokt. Vi

äro ju hitkomne för att ordna försvarsverket. Och icke blott vi representanter utan andra som stå bakom oss, flera millioner medborgare, anse behöfvet af ett dylikt ordnande vara oafvisligt. Om Riksdagen icke blifvit satt i nödvändighet att taga initiativet i frågan, så kunde man möjligen undandraga sig pröfningen, men då ett motsatt förhållande eger rum, anser jag, att Riksdagen bör fritt och öppet uttala sin mening. Om Kammaren återförvisar saken till Utskottet, så är det alldeles klart, att förslaget icke kan, med åseende å den korta tid, som nu återstår af Riksdagen, i annan form för Kammaren framläggas. Kongl. Maj:t skulle i anledning deraf nödgas utan ledning af förhandlingar vid denna riksdag möjligen vid Representationens nästa sammanträde afgifva ett förslag till landtförsvarets organisation, hvilket komme att gå ett okänt öde till mötes. Det är icke Andra Kammaren värdigt att nu skjuta ifrån sig en så vigtig fråga. Jag anhåller därför, att Kammaren må åt hvarje punkt i BetänkanDET egna stor uppmärksamhet, på det att den andra statsmagten icke må stadna i okunnighet om de uppoffringar, som Representationen vill ur både politisk och ekonomisk synpunkt för fosterlandets försvar underkasta sig.

Innan jag öfvergår till den nu föredragna punkten, anser jag mig vara pligtig att bemöta några få anmärkningar, som framkommit mot BetänkanDET i dess helhet, och framför allt deremot, att en orättvisa skulle ligga till grund för Utskottets mening, att för befrielsen från den jorden åliggande bördan af manskapets anskaffning och aflöning böra rotarne och rusthållen erlægga en rättvis och billig aflösning. I skrift och tal har man ofta sagt, att roteringsbördan bör från jordbruket lyftas, utan att någon ersättning för denna vinst bör lemnas och grundat påståendet för en sådan fras i de gamla knektekontrakten, i hvilka det heter, då indelningsverket infördes, att rust- och rotehållarne skola för sina hemman hålla häst och karl till krigsbehof, med rättighet att emot detta åtagande vara befriade från personlig krigstjänst, "de deras barn och folk, som till gårdarnes kultur och bruk erfordras."

Jag ber att med anledning häraf få fästa uppmärksamhet på indelningsverkets uppkomst. Hvar och en vet, att häradena i äldre tider uppsatte styrkan till landets försvar. Utskrifningar verkställdes sedermera efter mantalet eller folkmängden och gårdantalet eller hemmanen. Till en början var folket indeladt i vissa rotar, och från hvarje rote uppsattes en man. Rotehållarneingo underhålla den utskrifne. Redan på den tiden drabbades jorden af denna tunga, emedan någon annan förmögenhet icke fanns att i riket beskatta. Efter 1642 skedde utskrifningar efter hemmantal. Hemmanen sammanslogos i vissa rotar, hvilka måste kläda, bevära och underhålla soldaten. Detta onus var i hög grad tryckande, och indelningsverket uppstod af sig sjelft. Jorden blef genom lagliga kontrakt förbunden att åtaga sig vissa prestationer. Carl XI förordnade nemligen, att hvarje provins skulle uppsätta ett regemente på 1,200 man, och knektekontrakten uppgjordes, till följd af Konungens magtfullkomlighet, visserligen icke frivilligt eller efter godvillig öfverenskommelse. Åtminstone var detta mångenstädes fallet. Förnekas kan ej heller, att indelningsverket efter dess införande ständigt undergått förändringar. Det är icke obekant, att under Carl XII:s tid utskrefvos uppåtdsmanskaf, enrulleringsmanskaf,

tvåmänningar, tre- och fyrmänningar samt vargering. Hvilken uppsatte då manskapet? Jo, jorden. Det ålåg jorden att icke blott uppsätta manskapet, utan äfven underhålla detsamma samt bekosta beklädningen och en del af beväpningen och trossen. Dessa onera hafva sedermera ej kontrakten. Genom beväringenslagen 1812 befriades de roterade från den tyngsta bördan eller skyldigheten att i krig uppsätta egna nummer. Denna skyldighet inskränktes till tre månader efter krigets slut. Sedermera hafva roteringspligtige blifvit befriade från att underhålla och beväpna soldaten m. m. Man har sagt, att det vore orättvist, om icke jorden blefve, utan skyldighet till aflösning eller ersättning, befriad från nuvarande onera till landets försvar. Jag kan icke gilla en sådan uppfattning. Rättvisan bör vara klar och tydlig. Man bör icke så tolka densamma, att man derigenom begär en orättvisa mot städernas invånare och de många samhällsklasser, som hittills varit fria från roteringskyldighet. Om man anser att jorden besväras af tryckande bördor, så bör man väl icke söka att nu utan ringaste ersättning aflöfta den, som i 200 år varit pålagd och af båda Statsmagterna erkänd. Jag kan icke se rättvisa deri, att man efterskänker en sådan pålaga. Deremot anser jag det vara både statsklokt och billigt, att man så småningom aflöfter bördorna på vår förnämsta näring, jordbruket, och att andra medborgare, som förut varit befriade från rotering, böra utan knot åtaga sig en dylik skyldighet. På ett med rättvisa och billighet öfverensstämmande sätt bör man tillvägagå, och icke obetänksamt aflöfta en börda från en för att kasta den på en annan. Äfven har man förmenat, att Utskottets kostnadsförslag blifvit så högt tilltaget, att Svenska Folket ej mäktar bära de deri omnämnda summor. Jag ber att få i parentes nämna, att en särskild kommitté inom Utskottet länge sysselsatte sig med ifrågavarande beräkningar, för att Utskottet skulle kunna komma till ett approximativt förslag, som också nu framlagts. Jag kan försäkra, att denna kommitté med noggrannhet och samvetsgrannhet uppgjorde dessa beräkningar. Hufvudresultatet af dem ses å pag. 29 i Betänkandet. Sammanlagda bristen för de särskilda vapnen skulle utgöra 5,425,743 R:dr. Utskottet säger några rader längre ned: "Till en början besparas alla indelningsverkets i budgeten icke synliga kostnader, hvilka, enligt de tillförlitligaste uppgifter, som kunnat erhållas, uppgå till minst 3,500,000 R:dr. Jag vill med ett exempel visa, huru försigtigt Utskottet i detta hänseende tillvägagått. I Ljunggrens och Agardhs statistik är roterings- och rustningskostnaden upptagen till 3,800,000 R:dr. Utskottet har icke velat antaga beloppet så högt, just för att icke kunna beskyllas att söka vilseleda Riksdagen, utan sagt endast 3,500,000 R:dr. Om nu denna summa drages från 5,425,000 R:dr, så skulle de ökade kostnaderna bestiga sig till ej fullt 2,000,000 R:dr. I sjelfva verket gå de till ännu mindre belopp. Utskottet har blott påpekat, utan att taga i beräkning, den vinst, som uppkomme, derigenom att boställena utarrenderades. Dertill kommer förenkling i embetsverken. Arméförvaltningen och Landtförsvars-departementet skulle utan tvifvel genom förslaget komma att betydligt förenklas. Utskottet har äfven länge öfverlagt derom, huruvida icke flera platser skulle komma att indragas. Enligt Utskottets åsigt borde så ske; men man ansåg sig icke böra ingå i dessa detaljer, utan blott

angifva hufvuddragen för en förändrad organisation af försvarsverket. Jag ber att få fästa uppmärksamhet derå, att beräkningen af 2,000,000 R:dr är snarare för hög än för låg. Utskottet har icke velat framlägga låga siffror, för att derigenom inlocka Representationen att antaga förslaget. Om nu försvaret kommer att kosta 2,000,000 R:dr mer om året, så hemställer jag, huruvida icke den nya organisationens styrka eller det nya försvarsverket erhållits för relativt billigare pris än det gamla, hvars otillräcklighet alla erkänna.

Jag öfvergår till den nu föredragna punkten, huruvida Svenska arméen skall bestå af stam, innefattande befäl och trupp, samt af beväring. Denna fråga debatterades lifligt inom Utskottet. Tankarne blefvo dock snart förenade. Det går naturligtvis an att bilda en armé på grund af blott beväring eller nationalbeväpning, så vida man vill gifva folket tillräcklig öfning för att kunna försvara landet. Vi veta, att manskapet i Preussiska arméen tjenstgör i 3 år. I andra länder upptaga öfningarne i vapnens bruk längre eller kortare tid. Det land, som i sådant afseende har den kortaste öfningstid, är Danmark. Likväl är der tiden för öfningar i de olika vapnen bestämd till minst 6 och högst 16 månader. Jag hemställer, huruvida det är tänkbart, att man skulle kunna af Svenska folkets söner fordra, att de skulle under sådan tid dragas från jordbruk och andra näringar. Jag är säker på, att ingen inom denna Kammare skulle vilja medgifva detta. Då nu så är, och vi måste sörja därför, att beväringen i krig ej genast föres till slagtbänken, så är det nödvändigt, att beväringen har en stam eller kärna af kamrater, hvilka i krig äro dess ledare och i fred dess naturlige monitorer. Att förkasta stammen, utan att gifva beväringen längre öfningar, vore att utfärda fullmakt på försvarslöshet. De inom Utskottet, som ifrigast yrkat på nationalbeväpning, hafva erkänt rigtigheten af stammen, åtminstone till dess nationen blifvit mera allmänt beväpnad. Jag hembär dessa ledamöter min varma tacksamhet, därför att de låtit egna åsikter vika för det allmänna bästa. Jag hoppas, att Kammaren skall lemna ett starkt och kraftigt bifall till första punkten.

Herr John Ericson: Under denna frågas behandling i Utskottet tillhörde jag minoriteten; och jag emotser, att jag kommer att röna samma öde inom Kammaren. Då jag ej heller har den förmånenheten att föreställa mig, det en vidlyftigare motivering af mina åsikter skulle kunna rubba någons öfvertygelse, helst som åsiktorna redan under frågans föregående stadier haft tillfälle att mötas och å ömse sidor vinna stadga, så vill jag ej förlänga diskussionen genom att iugå i profning beträffande behofvet för landets försvar af en stamtrupp, utan inskränker mig att yrka afslag å Utskottets förslag och återremiss af punkten i det syfte, som min reservation angifver.

Herr Key: Det är bekant, att icke blott politiska talare och filosofiska tänkare, äfven finansmän, statistici, ja till och med fältherrar hafva uttalat sig för de stående härmarnes afskaffande och införande af folkbeväpning. Bland dessa sistnämnde torde fältmarskalk Radetzky's auktoritet vara väl grundad och äfven för militärer ex professo ega god klang. Uti tvenne

tvenne särskilda arbeten, det ena författadt 1828 och det andra år 1834, yttrar han sig sålunda: "Stående härar passa för vissa tider och vissa förhållanden, men icke för alla eller öfverallt. De hafva emellertid i nyare tiders Europa helt och hållet utträngt och fördunklat folkbeväpningen. Fördens skull finnes icke för närvarande någon erfarenhet om denna sedanens större eller mindre relativa värde, och likväl beror en stats tillförlitligaste försvarsstyrka på en ändamålsenligt utbildad folkbeväpning. Ett dylikt försvarsväsende är det *naturligaste* och derför äfven det *bästa*. Det lemnar åt staten i förhållande till folkmängden det största antalet krigare, det underhåller och gör i folkmedvetandet lefvande, att det är folket sjelft som försvarar sig, och det drager försorg om att krigiskt sinne hos nationen icke slocknar, och detta emedan enhvar, som deraf besjålas, aldrig upphör att tillika vara medborgare. En sådan ande gör ett folk öofvervinneligt." Han anför vidare exemplen från Athen och Grekland, hvars medborgare segerrikt försvarade sitt land emot Persernes öfvermakt och från Rom, som med sina borgaresoldater beherrskade världen. Jag tror således, att frågan om folkbeväpningens införande har goda skäl för sig icke blott ur medborgerlig och ekonomisk, utan äfven ur rent militärisk synpunkt. Likväl, om det än är en tanke, som mer och mer skall genomtränga folken och som en gång skall utgöra räddningsplankan från den afgrund, som ständigt ökade statsutgifter öppna för våra fötter, så tror jag att vi böra lemna dess realiserande åt framtiden och ej för ögonblicket tänka på att uttaga steget fullt. Den närvarande situationen innebär alltför närstående vådor, att man kan våga sig på den upplösning, den desorganisation, som städse åtföljer en dylik omfattande och djupgående omskapelse. Skulle de krigiska åskmolnen, skockade öfver Europa både i norr och söder, komma att fördela sig igen, då är det tid att genomföra en allmän folkbeväpning hos oss, men icke förr.

Emellertid måste man härvid alltid vara beredd uppå, att, om man skall kunna organisera ett starkt försvar, och om man utom en väl öfvad beväring skall ega en fullt krigsduglig stamtrupp, detta ej kan ske utan ökade kostnader. Men en sak är de utomordentliga utgifter, som erfordras för en dylik omskapelse, eller för ett krig, och en annan är de oupphörligt återkommande ordinarie omkostnaderna under normala och fredliga förhållanden. Det är dessa sednare, som förtära en Stats merg. Emellertid måste vi vara beredda på uppoffringar för vårt försvarsväsendes nydaning, när detta en gång skall på allvar företagas. En författare har yttrat: största vänskapsprof var i gamla tider att gå i döden, nu i borgen för en vän. Och det synes verklig, som om man under den föregående diskussionen gifvit stöd åt denna paradox, och att man vore mindre rädd om blod, än om penningar. Den närvarande generationen har icke undergått något blodsdop såsom medborgare, den har förvärfvat sig sin medborgarrätt genom ensamt fredliga sysselsättningar och förvärf.

Vil må vi tacka Gud för den fred, vi i mer än ett halft sekel fått åtnjuta, men vi hafva derunder dock sjunkit ned i en domning, en förslappning, i en freds behaglighet, hvarur det är angeläget att vi snart på ett eller annat sätt slita oss. Stora orkaner rensa i den yttre naturen bort qualmet och dimmorna, och genom ökande af bördor stärker man

magnetens kraft. Ur denna synpunkt är pröfning stundom nyttig för den enskilde, kriget för nationalkarakteren.

Men, för att återkomma till det närvarande, litet hvar kan emellertid förena sig om den ifrågavarande punkten, ty att Svenska arméen skall bestå af stam, innefattande befäl och trupp, samt af beväring, derom tyckas tankarne ej böra vara delade. En stam måste finnas, så vida tillräcklig styrka och fasthet skall kunna gifvas åt den nya organisationen, och likaså måste ett nationalförsvar existera i ett land, som eger ett så vidsträckt territorium och så mäktiga grannar. Dessa element förefinnas dessutom redan båda, om än i alltför inskränkt mån. Jag yrkar på bifall till punkten.

Herr Östman: Såsom medlem af det Utskott, hvars viktiga Utlåtande nu är under behandling, ber jag att få yttra några ord. Detta Utskott har utan tvifvel haft ett särdeles svårt problem sig förelagdt. Det gällde att först tillse, huru försvaret skulle ordnas, för att i farans stund landets sjelfständighet skulle kunna med trygghet värnas, och för det andra att undersöka de vilkor, hvarunder roterings- och indelningsverkets börda skulle kunna från jorden aflösas. Slutligen hade man att söka, på spillrorna af det gamla systemet, uppföra en ny organisation för den minsta möjliga kostnad. Jag tror, att en opartisk granskning måste leda till det resultat, att Utskottet, om det än ej tillfredsställt allas intressen, likväl så vidt möjligt åstadkommit ett nyttigt och rättvist förslag. Hvad första frågan beträffar, eller de element, hvaraf det nya försvarsväsendet skall bestå, så hyllar jag den i Utskotts-betänkandet derom uttalade åsigt, emedan jag tror, att försvaret ej är nog pålitligt och starkt med endast beväring. Och om man också tänker sig möjligheten att borttaga stammen, så måste deraf åtminstone förorsakas större öfning för beväringen, med thy åtföljande större kostnader. Och jag tror, att hvar och en, som har en son, heldre vill betala, hvad på honom ankommer, för att en stamsoldat må åtaga sig den tjenstgöring, som annars tvifvelsutan skulle falla på ens egna barn. Jag yrkar således bibehållande af stamtruppen och bifall till förevarande punkt.

Herr Björck:

Herr Ola Jönsson: Jag hade ej ämnat begära ordet under behandlingen af denna punkt, men dess stora vikt manar mig att yttra några ord.

Utskottets föreliggande förslag vittnar ojäfaktigt så väl om god vilja som stor förmåga hos Utskottets Herrar ledamöter, men det torde allra minst i frågor som denna vara lätt att åvägabringa ett förslag, som ej kan blifva föremål för anmärkningar. Hvad särskildt den föredragna punkten beträffar, så tror jag, att den kan besvaras både med ja och nej. Att arméen behöfver en stamtrupp, må vara sannt, hvad artilleri och kavalleri beträffar, men rörande infanteriet tror jag, att en sådan trupp kan umbäras, derest beväringssmanskapet erhåller tillräcklig öfning. Och öfning måste beväringen erhålla, ty annars är alltsammans förfeladt. Men när denna erhållits, då kan stammen, efter min tanke, undvaras; och jag inser

icke, hvarföre, vid sådant förhållande, vi nu skulle, såsom Utskottet föreslår, upplösa indelningsverket och bilda en ny stam. Ty erkänner man folkbevärningen såsom målet, så är det ju klart, att den föreslagna organisationen endast skulle vara en öfvergångsform, som i sin ordning, så snart som möjligt, borde undanskjutas.

Jag anser således, för min del, lämpligast, att — jemväl med afseende fästadt å det motstånd, som rust- och roteringsbördans inlösande kommer att möta — denna börda bibehålles under öfvergångstiden, till dess den nya organisationen blir färdigbildad, eller — låtom oss antaga det — högst under 10 år. Det synes vara af största vikt, att, då en öfvergång till ett nytt skall ega rum, det sker med så liten rubbning i det bestående som möjligt, helst i en så ingripande och viktig del af vår ekonomiska och militära lagstiftning som den förevarande.

Jag förutser, att man skall invända, det bibehållandet af rustnings- och roteringsbesväret under någon tid skulle för rust- och rotehållaren vara orättvist och betungande. Men man har härvid ej lagt nog vikt dervid, att sedan de fullgjort rustningen under den bestämda tiden, så är aflösningsfrågan och dermed förfallen. Såsom sjelf rusthållare, och det i en ort, som är särdeles betungad, vet jag alltför väl, hvar skon klämmer; men vill man målet, så måste man ock vilja medlen. Och har rusthållaren dragit bördan under tvenne sekler, så må han väl kunna uthärda ännu ett tiotal af år.

Efter hvad jag nu anfört, är det uppenbart, att jag helst skulle önska återremiss af punkten, men då ett sådant beslut möjligen skulle leda derhän, att intet förslag vid denna riksdag komme till stånd, så känner jag mig tveksam, helst, som jag tror, vi skulle vara föga välkomne hos våra valmän, derest vi intet utträttade i denna viktiga sak. Jag anser derföre klokast att bifalla punkten; dock skulle jag vilja, i öfverensstämmelse med hvad jag här haft äran andraga, föreslå, att orden "tills vidare" inskjutas emellan orden "Svenska arméén" och "skall bestå", hvarigenom punkten skulle erhålla den lydelse, att "Svenska arméén tills vidare skall bestå af stam, innefattande befäl och trupp, samt af beväring"; derom jag hos Herr Talmannen vågar anhålla om proposition.

Herr Uhr: Jag förmodar, att Kammaren är bäst belåten, om jag nöjer mig med att säga, det jag bifaller punkten utan vidare resonnement. Hur man än vill ställa försvaret, måste man hafva en stam, och något sådant öfvergångsstadium, som den siste talaren ordnat om, kan jag derföre alls icke tänka mig. Jag upprepar det, äfven om indelta arméén indrages, måste den ersättas med en annan stamtrupp, såvida man ej onyttigt vill offra tid och pengar och, när faran kommer, äfven blod.

Herr Hedengren: Då jag för min del tagit för afgjort, att första punkten skulle af Kammaren bifallas, så hade jag ej ämnat begära ordet, om jag icke blifvit missförstådd derutinnan, att jag genom instämmande i den förste ärade talarens yttrande, ansetts hafva yrkat återremiss af denna punkt. Jag antog nemligen, att ej första, utan tredje punkten var föremål för nämnde talares yrkande om återremiss; och mitt instämmande afsåg alltså talarens argumentation emot tredje punkten, liksom jag med

honom delar åsigt, att den orättvisa tunga, som hvilar på *en* samhällsklass, icke bör bibehållas. Talarans resonnement var i det fallet, efter min tanke, fullt bindande. Låt ock vara, att Representationen sanktionerat orättvisan, så är den icke dess mindre en orättvisa. Jag kan i detta hänseende åberopa mig å Utskottets egen auktoritet. Det yttrar nemligen, sid. 14, följande:

“Men i samma stund beväringen afser något mera än ersättning för under kriget lidna förluster, och om den omedelbart vid krigets början skall införlifvas med aktiva arméen samt derföre underkastas ökade öfningar, då måste man medgifva, att nämnda klagomål icke sakna rättslig grund.“

Jag behöfver ej säga, att “nämnda klagomål“ afse beväringens införande, oaktadt denna institution står i strid emot de vid indelningsverkets upprättande afslutade kontrakt.

Men saknar — efter beväringens införande — rust- och roteringsbördan rättslig grund, så är det ock rättvist, att den aflöses. Jag kan med fullkomlig frihet yttra mig härom, ty jag är sjelf egare af privilegierad jord. Men detta oaktadt kan jag ej neka, att, då roteringen tillkommit i stället för utskrifningen såväl under fred som krig, men den sedermera tillkomna beväringsskyldigheten icke kan betraktas annat än som ett nytt slag af utskrifning, som ej blott skall ersätta de i krig lidna förlusten, utan ingå såsom ingredierande del vid arméens organisation, så innebär detta förhållande en uppenbar orättvisa.

Jag har med särdeles nöje genomläst Utskottets förslag och instämmer uti Utskottets mening i allt, som uteslutande rör frågans militära del. Det kan således ej vara min mening att yrka återremiss, tvärtom skulle jag anse högst olycksbringande, om frågan redan från början sönderrifves. Den är dock af sådan beskaffenhet, att den stått på dagordningen såsom en, den der icke kan, icke får falla. Tiden är ej sådan, att vi kunna sitta med armarne i kors. Den politiska horisonten är betäckt af hotande åskmoln; de kunna urladda sig när och hvar som helst. Med tvenne stormagter till våra grannar, den ena närmande sig från söder, den andra redan famnande oss i norr och öster, måste vi vara betänkta att en gång künpa för vårt sjelfbestånd, helst det ingalunda är omöjligt, att en öfverenskommelse emellan dessa magter kan komma till stånd, i afsigt att utstryka de trenne nordiska länderna från en sjelfständig plats på Europas karta. Jag hoppas visserligen, att det arbetet skall blifva dem svårt, ja alltför svårt, ty Svenska Folket har ej varit vant att bära ett främmande ok, och när det någon gång blifvit genom inre söndring pålagdt dess axlar, har detta folk visat, att det icke *vill* bära det, och att det har kraft att krossa det. Historien vittnar derom; och de stora minnen, som fästa sig vid en Engelbrechts, en Gustaf Wasas namn, göra mig förvissad, att samma folk icke kan hafva vansligtats derhän, att det icke vill göra allt och lida allt, heldre än att göra en främmande herres vilja och lida hans ok.

Men förslaget har en punkt, som utan tvifvel måste blifva föremål för mycket motstånd och många strider, det är frågan om affösningen af indelningsverket. Är roteringsbördan orättvis, så kan jag ej understödja den åsigt, att man skall betala för dess affösande. Det sätt, hvarpå Ut-

skottet löst detta problem, synes mig föga praktiskt. Emot den "rättvisa och billiga" aflösningen har Utskottet föreslagit, att kommunerna skulle åt soldaten anskaffa bostad och kåltäppa. Detta måste utan tvifvel blifva särdeles betungande; och det minsta hvar till man kan skatta utgiften för hvarje soldatstuga torde vara omkring 500 Riksdaler. Utom den stora börda detta skulle medföra för de kommuner, som nu äro befriade från alla kostnader i detta hänseende, så torde jemväl kommuner finnas, för hvilka det blir rakt omöjligt att fullgöra detta anspråk, såsom t. ex. de större stadskommunerna. I bergslagera känner jag äfven flera ta'rikt befolkade, men mycket fattiga socknar, hvilka hittills varit befriade från roteringen, och för hvilka ifrågavarande kostnader skulle vara nästan omöjliga att bära. Jag medgifver, att det skulle i flera hänseenden vara fördelaktigt, om den indelte soldaten förlades och fördelades öfver hela landet i jemnt förhållande till folkmängden; men jag tror, att fördelen mera än motsvaras af mångfaldiga olägenheter; och skulle därför vilja hemställa, om det icke vore tjenligt, att de, som nu bära bördan, dermed fortfara tillsvidare, med rätt till ersättning därför af det allmänna. Vissa ersättningar äro redan lemnade, men de äro alltför obetydliga; och jag tror att rothållaren ej kunde vara skäligen tillfredsställd, med mindre än att t. ex. hälften eller två tredjedelar af kostnaden — jag vill icke tilltro mig att nu uppgifva beloppet — ersattes honom. Det är visst sannt, att äfven denna ersättning ej fullt motsvarade kostnaden, men jordbrukaren skulle dock göra klokt i att betänka sig väl, innan han afslog detta erbjudande, som kanske icke skulle göras honom tvenne gånger. På det sättet skulle, som mig tyckes, bördan icke vara outhärdelig, och man kunde då i allt fall bygga vidare på Utskottets förslag.

Hvad särskildt dess första punkt beträffar, synes den mig i alla hänseenden vara riktig och antaglig. Det vore stor skada, om man skulle bortkasta all den öfning och krigsduglighet, som inom den bestående stamtruppen förefinnes; och jag får därför på det högsta förorda bifall till denna punkt.

Herr Grafström: Den punkt, som föreligger, angår endast frågan, huruvida vårt försvarsväsende skall vara bygd på stam och beväring eller uteslutande på det sednare elementet, och det är blott för att häröfver yttra mig, som jag begärt ordet. Jag hade tänkt framlägga ett förslag till redaktionsförändring af punkten, men då nu Herr Ola Jönsson genom sitt förslag på sätt och vis förekommit mig, så vill jag, för att icke betunga diskussionen och öka propositionerna, inskränka mig att instämma med honom. Man må hylla hvilken princip som helst, så kan man ej på allvar önska, att stammen skall med ett penndrag uteslutas ur den militära organisationen, och dymedelst denna beröfvas sin nuvarande och under en förändring behöfliga fasthet och styrka. Ett öfvergångsstadium måste finnas, hvarunder folkbeväringen vinner tillbörlig utveckling och hinner *stadgas*; intilldess måste vi bibehålla vår gamla stam och ej tänka på att bortkasta den öfning och kraft, som det kostat landet så stora uppoffringar att skapa och vidmagthålla.

Jag instämmer uti Herr Ola Jönssons förslag och yrkar bifall till första punkten med den af honom angifna modifikation.

Herr von Troil: Jag anhåller endast att med anledning af den ärade representantens för Göteborg yttrande, det han ansett besynnerligt, att Utskottet ej uttalat någon åsigt rörande Kongl. Maj:ts förslag, att genom konskription bilda den blifvande stamtruppen, få anmärka, att denna fråga verkligen varit föremål för Utskottets pröfning, sedan den just blifvit af mig väckt, men att motståndet emot hvarje förslag i sådant syfte inom Utskottet var alltför kompakt, för att jag skulle ansett det hafva lönat mödan att fullfölja min mening, liksom man inom Utskottet föreställde sig, att landets mening vid sednaste riksdag i afseende härå uttalat sig tillräckligt tydligt, för att icke ett nytt yttrande derom skulle af Riksdagen påkallas.

Herr Friherre Gripenstedt: Jag föreställer mig, att, om någon afhörde denna diskussion, utan att så noga känna föremålet för öfverläggningen, han skulle erhålla en temligen skef föreställning om hvad som verkligen är föredraget. Här har talats om grunderna för och rättvisan af rustnings- och roteringsskyldigheten, om dess borttagande med eller utan lösen, om indelningsverkets närvarande beskaffenhet samt om den form, hvarunder det skulle kunna för framtiden bibehållas m. m. dylikt. Den punkt, hvarom nu är fråga, afhandlar likväl intet af allt detta. Den innehåller blott ett enkelt tillstyrkande, att den Svenska arméén skall bestå af stam, innefattande befäl och trupp, samt af beväring, och det är till frågan härom, som vi alltså, efter hvad mig synes, böra inskränka öfverläggningen.

Jag finner för min del ganska förklarligt, att de enskilda intressen, som å ena sidan hoppas på väsendtliga förbättringar och eftergifter uti de dem i och för försvarsväsendet åliggande besvär och skyldigheter, och som å den andra befarat en försämrad ställning i detta hänsende, skulle redan nu vara på sin vakt och angelägna att inlägga ett ord på förhand till förmån hvar för sin sak. Men jag upprepar, att dessa förhoppningar och farhågor här icke äro på sin rätta plats; och om vi derföre helt och hållet upphöra att till dem taga hänsyn, blir vår uppgift i sin enkelhet — men på samma gång sin storhet — den att undersöka, huru det möjligast kraftiga försvar skall kunna åstadkommas inom de gränser för uppoffringarne, som folket kan och bör underkasta sig.

Man har här klandrat Utskottet i fråga om sjelfva sättet för dess framställning; må det derföre tillåtas mig förklara, att jag med största intresse genomläst detta Utlåtande, samt att det, efter min tanke, utmärker sig genom på en gång enkelhet, klarhet och grundlighet. Och just den method Utskottet valt, att ej blott negativt bedöma de i särskilda motioner framställda förslag utan äfven positivt uppbygga något eget, synes mig förtjena synnerligt erkännande, såsom lämpligaste sättet att åstadkomma ett lättfattligt och öferskådligt, helt på samma gång man deri utan synnerlig möda kan finna svar å hvarje särskildt förslag.

Såsom ett skäl, hvarföre Utlåtandet det oaktadt borde undanskjutas, har man framdragit det olämpliga deruti, att Representationen skulle taga initiativet i en fråga sådan som denna. Men jag måste härvid erinra, att Regeringen verkligen tagit sjelf initiativet, då den till sednaste Riksdag framlade fullständigt förslag till försvarswerkets organisation. Den ledande

grundtanken i detta förslag, -- hvilket, såsom bekant icke vann framgång -- var just den, att stammen borde bibehållas och beväringen så nära som möjligt med stammen sammanbindas, för att vid inträffande krig kunna med densamma införlivas. Jag kan, vid detta förhållande, ej inse det olämpliga deri att Representationen i sin ordning yttrar sig öfver denna fråga; utan anser jag det tvärtom både riktigt och värdigt, att Representationen genom uttalande af sin tanke ger en antydning om den grund, hvarpå Regeringen kan stödja ett blifvande nytt förslag, med visshet om Representationens sympathier och med utsigt att få det vigtiga ärendet bragt till ett snart och lyckosamt slut.

Men man har just i afseende å sistberörda omständighet, i fråga om vigten af att så vidt möjligt påskynda den förändrade organisationen, uppkastat den frågan, huruvida tidsomständigheterna äro sådana, att det är nödvändigt att för sådant ändamål i någon ovanligare grad anstränga nationens krafter. Jag tror likväl, att hvar och en, som vill opartiskt betrakta tiden och vår ställning i politiskt hänseende, måste komma till den klaraste insigt derom, att det ej går an att med likgiltighetens slummeraktighet behandla denna fråga, att omständigheterna verkligen äro sådana att nationens kraft måste framkallas och ansträngas. Man har härvid ordat om hvilka samhällsklasser, som af ett fiendtligt anfall egde mest att befara och förlora, hvilka intressen som i denna händelse voro i större eller mindre grad hotade, och på sådan grund sökt bestämma den större eller mindre andel i landets försvar, som rätteligen tillkomme den enskilde medborgaren.

Med bekymmer, ja med verklig sorg, har jag sett denna fråga sålunda neddragas på de enskilda intressenas tummelplats. Ty högt, mycket högt öfver hvarje enskildt intresse står dock det stora, allmänna intresset att bevara vårt land, vårt gamla, kära Sverige, stolt, äradt och fritt!

Detta har af Kammararens näst främste ledamot nyss blifvit uttaladt så varmt, så kraftigt och så fosterländskt, att jag endast behöfver instämma med honom.

Då jag hyser den åsigt att, i förhållande till landets tillgångar ett kraftigt och betryggande försvar måste åstadkommas, röstar jag för bifall till den föredragna punkten.

Öfverläggningen var slutad och då Herr Talmannens proposition dels på bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick, dels på bifall till samma förslag med det af Herr Ola Jönsson ifrågasatta tillägg och dels slutligen på återförvisning hvar för sig besvarades med ja och nej, begärdes omröstning. Till kontraposition mot Utskottets förslag såsom ja-proposition antogs deras mening, som yrkat punktens återförvisande, och företogs härefter omröstningen enligt följande, behörigen justerade voteringsproposition.

Den, som bifaller hvad Särskilda Utskottet för frågor rörande försvarsverkets ordnande tillstyrkt i första punkten (sid. 12) af dess Utlatande N:o 2,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej; har Kammaren beslutat till Utskottet återförvisa ifrågasvarande punkt.

Vid sedlarnes öppnande funnos 116 ja mot 39 nej, hvadan Kammarren bifallit Utskottets förslag.

Andra punkten. (sid. 13.)

Herr Hedlund: Sedan Utskottet afgjort den preliminära frågan, af hvilka beståndsdelar arméen skall utgöras, på det sätt, att Utskottet ansett arméen böra bestå af *stam* och *bevärning*, så följer deraf helt naturligt, att Betänkandet kommer att sönderfalla i två hufvudafdelningar, den ena afscende stammen och den andra bevärningen. Då nu först frågan om stammen förekommer, tillkännagifver Utskottet de två sätt, hvarpå den bör bildas, då det tillstyrker att stammen skall vara både indelt och värfvad. Ett tredje sätt att bilda stamtrupper finnes dock, nemligen det Herr Björck i sitt anförande antydde, genom urval ur bevärningens leder. Om man med stam menar icke befäl och underbefäl utan sjelfva *stamtruppen*, som är beräknad att kunna utsvälla och i sig upptaga förstärkningsmanskapet, hvilket stammen skall tjena till stöd och föresyn, så finnas ej mer än de tre ofvan angifna sätten att bilda densamma. Godkänner man icke det tredje, så kommer all stam att bildas på enahanda sätt genom frivillig öfverenskommelse och emot värfningspenningar eller lega, men olikheten emellan den indelta och värfvade arméen blir dock någon annan än den, som är beroende endast af aflönings sättet. Den indelte soldaten blir på det sättet en på landet kantonerad, i fasta boningsplatser förlagd milissoldat, som under de från tjenstgöring fria tiderna kommer att egna sig åt åkerbruket och andra näringar samt genom sin natur är hänvisad att blifva medborgare och familjefar. Det är härigenom han skiljer sig från den värfvade soldaten och icke derigenom att hans aflöning utgår af rote- eller rusthållaren, hvilken är en omständighet af underordnad vikt.

Herr Friherre Liljencrantz: Det är af den aldra största vikt, om den nu föredragna punkten godkännes eller icke. Utskottet har i den uttalat en princip, som jag för min del icke kan bifalla och hvars riktighet Utskottet ej heller erkänt.

Den af Utskottet så kallade indelta truppen är ingalunda indelt enligt den uppfattning, som vi hittills hafva om detta ord. De begge olika substraten, hvaraf Utskottet vill sammansätta vår armés stam, utgöras af värfvade trupper, ehuru den ena delen är ämnad att kaserteras och den andra skall bosättas på landet. Likheten förefinnes äfven derutinnan, att manskapet antages på kortare tid och efter tjenstgöringstidens slut afskedas samt att hela arméen kommer att uteslutande stå under Kongl. Maj:ts omedelbara disposition. Detta är en väsendtlig olikhet mot hvad förut varit öfligt beträffande den indelte soldaten. Han har gemenligen tjenat en 25 à 30 år eller så länge han varit iståndsatt att uppfylla sina skyldigheter i fred och sköta det till torpet hörande jordbruket. Han har hufvudsakligast varit jordbrukare och såsom sådan innehaft en oberoende och aktad ställning. Någon garanti att han kommer att bibehållas i denna ställning lemna icke Utskottets förslag, ty det lägger icke något hinder i vägen för en kommun, som kan finna sådant lämpligt, att i en

och samma bostad förlägga och sammanföra 8 à 10 soldater eller så många, som på kommunen kunna komma att belöpa sig. Anordningen af den indelta arméen är kanske den viktigaste punkten i detta Betänkande, och man bör därför söka att på det lämpligaste och ändamålsenligaste sätt dervid tillvägagå. Såsom jag, då punkten 6 blir föredragen, närmare skall tillkännagiva, kan jag icke gilla bibehållandet af den värfvade arméen, utan anser riktigare att indelta regementen i tur och ordning inkallas för att tjenstgöra i hufvudstaden och andra garnisonsorter. För att hålla frågan öppen och icke genom ett för tidigt beslut i denna punkt binda pröfningsrätten i de följande, yrkar jag afslag å den nu föredragna punkten.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Äfven jag finner mig icke fullt tillfredsställd med Utskottets framställning i denna punkt och de uttryck — *indelt* och *värfvad* — som dervid blifvit begagnade. Man kan med skäl finna sig tveksam om hvad Utskottet menar så i det ena som andra afseendet, då det begagnat uttryck, som, då fråga varit om olika delar af den nuvarande stamkorpsern visserligen, hittills varit vanliga och på ett visst sätt blifvit uppfattade, men hvare, då åtminstone en del af den gamla stammen får en väsendtligen olika organisation, kan inläggas en annan eller åtminstone mycket förändrad betydelse. Den väsendtliga egendomligheten hos den indelta arméens manskap består, efter hittillsvarande föreställningssätt, icke egentligen deri, att det kantoneras på landsbygden och att dess medlemmar äro i viss mån och under större delen af året lika fria och sjelfständiga som andra medborgare, i valet och utöfningen af sina yrken och arbetssysselsättningar, utan deri, att hvarje denna del af arméen tillhörande soldat är indelt — att anvärfvare underhållas och aflönas af egaren till något visst dertill anslaget eller indeladt hemman, och likaså ligger i begreppet värfvad trupp icke egentligen, att den blifvit sammansatt genom ackord med de anvärfde om att de emot åtnjutande af vissa förmåner skola på bestämd tid åtaga sig krigstjenst, utan deri, att någon eller några personer på entreprenad åtagit sig att uppsätta och komplettera en sådan trupp.

Såväl det ena som det andra af dessa förut begagnade sätt att rekrytera arméen strider emot folkbeväpningens idé som fordrar, att hvarje vapenför man — och icke endast den som låter locka sig genom någon af enskilde honom erbjuden lega, — skall underkasta sig vapenöfning för att kunna göra krigstjenst när behofvet kräfver; hvilken idé måste komma till tillämpning, om vårt nationalförsvaret skall kunna utbildas starkt och ändamålsenligt. Arméens leder måste därför uteslutande fyllas genom konskription, eller samtliga vapenföre ynglingars inkallande till vapenöfning och krigstjenst; men man gör ganska riktigt beträffande denna en skillnad emellan ren konskription utan stam och konskription med stam, enär den förra lemna åt alla till vapentjenst inkallade lika öfning — då deremot den sistnämnde bör vara så ordnad, att, jemte det alla inöfvas till någon viss relativt mindre grad af vapenskicklighet, en del af de värnepliktige underkastas vidlyftigare öfningar för att, genom bibringad större färdighet i vapenföring och längre vana vid militärisk disciplin och ordning,

göras duglige att, äfven sedan de utträdt ur de egentliga beväringssären, kunna under sin kraftigaste ålder tillhöra arméens stam. Och för att bland samtliga beväringsskyldige uttaga detta mindre antal, som man vill utbilda till stansoldater, behöfver man hvarken använda lottning eller värfning, utan det fordras blott dertill att man åt dem man finner duglige erbjuder tillräckliga aflöningsförmåner, svarande mot de ökade ansträngningar och den förlängda tjenstgöringstid som de åtaga sig. På detta sätt tillvägarår man med antagandet af Statens öfrige tjenare; och sättet måste utan tvifvel ega sin fulla tillämplighet jemväl vid tillsättandet af tjenester inom arméens stamtrupper, vare sig att de äro förlagda i staden eller på landet. Och blott man så gör, är jag förvissad att man härvidlag icke längre skall behöfva öfverlåta hvarken åt en dertill indelad jordbrukare eller åt en kompanichef att på egen hand sköta sådana angelägenheter, dervid lätt kunde hända, att dessa personer, till föga fromma för truppens duglighet blott rådfrågande sin egen fördel, kanske ej alltid i rullorna upptogo de lämpligaste. Så har emellertid antagandet eller värfningen både af den indelta och värfvade arméens soldater hittills ofta bedrifvits, till hvad gagn i militäriskt afseende är lätt att inse. Såsom jag har uppfattat saken, skulle i öfverensstämmelse med hvad jag förut yttrat stammens bildning tillgå ungefärligen på följande sätt. Då ynglingarne inträdt i den ålder, att de äro underkastade allmänna värneplikten, skulle de först alla erhålla en gemensam lika stor öfning och derefter skulle en del deraf, med begagnande af det frivilliga antagningssätt man funne lämpligast, genom Statens eller kommunens försorg uttagas, för att genomgå en större kurs i exercis och taktiska öfningar; och denna del skulle derför af det allmänna erhålla någon genom beklädnadsförmåner eller i annan form erbjuden passande vedergällning. Och bland dem, som sålunda erhållit en större öfning skulle ännu en annan del emot än bättre aflöningsvilkor inkallas till ytterligare fortsatt tjenstgöring under någon längre tid vid någon af arméens depôtter och der bibringas en så fullständig krigsbildning, att af dem kunde beredas en tillräcklig och öfverallt spridd tillgång å instruktörer, befälsämnen och underbefäl i landsorterna. Stammen skulle på detta sätt utgå helt och hållet ur beväringen och komma att bestå af en del utaf de kon-skriberade, som efter genomgångna längre öfningar funnes inom landets kommuner utspridda, en annan del, som låg i tjenstgöring i depôt syssel-satt med ändå vidsträcktare öfning under en längre tid, och en annan del, som, såsom verkligen fullbildade stansoldater eller befäl, skulle vara förlagd på landsbygden, midt ibland de många unga vapenpligtige, hvilkas stöd och ledare de då med rätta kunde anses — ur beväringens leder utgångna och efter fulländad långårig vapenkurs deri åter införlifvade.

Dessa åsigter, eller några motsvarande, hade jag hoppats finna uttryckta i den föredragna punkten angående sammansättningen af arméens stam, och då så ej är händelsen och det förslag, som den innefattar, icke kan innefatta annat än antingen leda till missförstånd och origtiga föreställningar om hvad dermed menas, eller ock anses innefatta ett förord för bibehållande af hvad som borde afskaffas eller ändras, yrkar, jag att punkten måtte helt och hållet förfalla.

Herr Björck:

Herr von Troil: Här har blivit ifrågasatt, hvad Utskottet egentligen menat med indelt och värfvad soldat, och vissa talare hafva till och med påstått, att skilnaden emellan den indelte och värfvade soldaten efter Utskottets förslag skulle vara alldeles ingen. En ärad representant från Göteborg har emellertid meddelat den önskade definitionen, hvilken jag i allo gillar; och önskar jag nu endast att få tillägga några ord.

Utskottet har ansett nödigt och lämpligt, att den hufvudsakliga delen af arméens stamtrupper, i hvars led beväringen skulle upptagas, borde vara bosatt på landsbygden. Derigenom skulle en närmare beröring uppkomma emellan stammen och beväringen och dessa lära närmare känna hvarandra. Beväringen skulle komma att deltaga i stramtruppernas öfningar och så småningom lära sig att fatta förtroende för dem. Soldaten skall derjemte fortfara att vara jordbrukare och i viss mån inträda i de förhållanden, som hitintills tillkommit den indelte soldaten. Det är endast de olägenheter, som den indelte soldaten för närvarande är underkastad, Utskottet haft för afsigt att undanrödja. Visserligen har man påstått att Utskottet icke sett soldaten till godo, då det föreslagit, att han efter 10 eller 15 års tjenstgöring skulle blifva afskedad, såvida han icke dessförinnan vunnit befördran, och att han, som i vanligaste fall under tiden gift sig och erhållit familj, skulle vid afskedstagandet befinna sig på bar backe. Härvid är dock att erinra, att soldaten, då han, efter så kort tjenstgöring undfar sitt afsked, alldeles icke kan anses vara lemnad hjälplös, emedan han då befinner sig i sin fulla arbetskraft, van vid punktlighet och ordning och bör kunna genom att egna sig åt jordbruk eller andra näringar genom egna bemödanden förvärfa uppehälle åt sig och sin familj.

Beträffande Herr vice Tahmannens förslag, att stammen lämpligast borde bildas genom en viss del af beväringen, så tillåter jag mig tästa uppmärksamheten derpå, att den framställning, som i detta afseende vid sednaste riksdagen af Regeringen gjordes, rönt så ringa sympathier inom Representationen, att föga utsigt förefinnes att genomföra ett förslag, fotadt på denna grund. Utskottets förslag är icke heller af en så genomgripande beskaffenhet, utan afser att, med begagnande af de resurser, som för närvarande förefinnas, söka bilda en öfvergång till det system, som kan anses vara framtidens, och som, under framdeles inträffande förändrade förhållanden, möjligen torde kunna antagas. Beträffande den indelta delen af stammen förekom ej heller någon meningsskiljaktighet inom Utskottet. Deremot voro meningarne ganska delade, om någon värfvad stam skulle finnas eller icke, emedan man ansåg, att en sådan stamtrupp skulle komma att blifva alltför isolerad, att den öfriga krigsstyrkan i afseende på öfningar och dylikt skulle af den kunna draga någon egentlig fördel. Orsaken hvarföre Utskottet likväl beslöt, att en del af stammen skulle vara värfvad, var den, att tjenstgöringen i garnisonsorterna genom dit inkallade indelta trupper skulle blifva alltför dyrbar. En värfvad trupp, som alltjemt är förlagd på samma plats, kan träffa sådana anstalter i afseende å proviantering och underhåll, att kostnaderna blifva betydligt mindre dryga, än om särskilda korpser skulle aflösa hvarandra hvarje halfår eller inom kortare tidrymder. Det har ej heller undgått Utskottets uppmärksamhet, hvilken god hållning och disciplin utmärka gardesregementena, oaktadt

dessa utgöras af en stam, som i sig uppsuper en del af landets lösa befolkning, hvilken till följd af lättsinne och oordentlighet väl ej ännu alldeles förts in på brottets bana, men dock är på god väg att beträda densamma. Anvärfningen vid dessa regementen har befunnits vara en räddningsplanka för mängen, som, ovan vid ordning och tukt, ej kunnat på egen hand reda sig i det allmänna lifvet, men från regementet deremot utgått som en duglig arbetare och laglydig medlem i samhället. Ett annat skäl har varit, att, om man ströke ut de värfvade regementena och låte deras vakthållning vid garnisonsorterna bestridas af indelta trupper, så skulle de befälskadrer äfven bortfalla, som nu vid förstnämnda regementen förefinnas. Befälsstyrkan är redan nu jemförelsevis så obetydlig, att den icke tål vid någon decimering, om vi skola hoppas att arméén med någon framgång skall kunna möta en anryckande fiende.

På de skäl jag nu haft äran framlägga, finner jag mig föranlåten att yrka bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Uhr: Lika villig som jag var att bifalla den första punkten i Utlåtandet, lika obenägen är jag att biträda Utskottets förslag i den nu föredragna punkten. Jag befarar nemligen, att vi, genom att godkänna förslaget, skulle komma att binda våra händer på ett sätt, som vi möjligen komme att ångra, då under den fortsatta föredragningen af Utlåtandet öfverläggningen möjligen komme att leda till resultat, som stode i strid med det af Utskottet framlagda ifrågavarande förslag.

För öfrigt kan jag lika med några föregående talare icke finna annat, än att Utskottets soldat på roten äfven är värfvad. Visserligen heter det, att han icke mottager värfningspenningar, men han erhåller deremot en s. k. lega, som i sjelfva verket icke är annat än värfningspenningar. Han antages på bestämd tid, visserligen något längre än den värfvade soldatens kapitulationstid, och han kommer att stå i samma förhållande till betålet som denne.

För min del kan jag icke bifalla punkten, utan yrkar att den måtte helt och hållet utgå.

Herr Sven Nilsson: Om man läser den motivering, som förekommer i Utskottets Utlåtande, så tror jag icke, att man behöfver länge tveka om hvad Utskottet menar med en indelt soldat. Skilnaden emellan honom och den värfvade blir ganska uppenbar, då man fasthåller den princip, Utskottet uttalat, nemligen att bibehålla den del af indelningsverket, som på samma gång gör soldaten till krigsman och medborgare. Det är i denna mening, som Utskottet föreslår den indelte soldatens bibehållande. Vill man emellertid icke fästa sig vid meningen, utan endast ytligt betrakta orden, så kan man väl påstå, att den af Utskottet föreslagne indelte soldaten i sjelfva verket är värfvad, men man måste då medgifva, att äfven vår nuvarande indelte soldat är värfvad, väl icke af Staten, men i dess ställe af rotehållaren.

Föga betyder det emellertid hvem det är, som utbetalar lönen, antingen Staten, kommunen eller den enskilde. Hufvudsaken är i allt fall, att vi i vårt vidsträckta och glest befolkade land erhålla en stamtrupp, som är fördelad inom de särskilda orterna. Derigenom vinnes icke alle-

nast mycken nytta för sjelfva stamtruppen, utan beväringen kommer äfven att deraf draga en väsendtlig fördel, genom ett närmare umgänge med den öfvade soldaten, som den äfven under hemlifvet på detta sätt får göra bekantskap med, och på förtroendet till hvilken det ligger så stor vikt då det en gång blir allvar. Det är ur denna synpunkt Utskottet betraktat den indelta truppen, ock det är i dessa afseenden Utskottet uppskattat dess duglighet och nytta. Det olika aflönings sättet gör intet till saken, antingen lönen utgår i form af penningar, spannmål eller bostad, Jag har någon erfarenhet i detta afseende genom de förhållanden som äro vanliga i min hemort, der många soldater tillhörande det der förlagda regementet finnas, som endast åtnjuta kontant lön. Dessa hafva hvarken i moraliskt eller militäriskt afseende visat sig underlägsne de soldater, som varit försedde med torp. I ekonomiskt hänseende stå de snarare framför dessa, emedan de, befriade från tillsynen af torpet, äro satte i tillfälle att af sin arbetsförtjenst inbespara en och annan riksdaler, och af sin kontanta lön bereda sig egen bostad, så att de vid afskedet ej äro husville.

Ser man saken ur samma synpunkt som Utskottet, så tror jag icke man bör draga i betänkande att bifalla dess förslag.

Herr Friherre Liljencrantz: För att få en föreställning om den indelte soldaten, i den mening Utskottet tänkt sig den, fordras det att alltjemt ega tillgång till och kännedom om detta Utskottets Betänkande. Något sådant kan man dock ej gerna i allmänhet förutsätta, och det måste derföre alltid leda till missuppfattning och förvillelser att, såsom här, gifva en ny organisationsform samma namn som en redan bestående.

Jag vill ej upptaga Kammarrens tid genom att ådagalägga, hvilka skiljaktigheter förekomma emellan den af Utskottet föreslagna organisationen och den för handen varande. Att dessa skiljaktigheter äro ganska väsendtliga, läser hvar och en inse. Visserligen förmenar man, att i samma förhållande soldaten nu står till sin rotehållare, skulle han genom förslaget ställas till kommunerna. Men det är dock att bemärka, att detta förslag ställer honom i ett större beroende af konungamagten och dess tjenare. Hans antagande i tjensten och hans rekapitulation blir beroende af regementschefen och hans aflöning kommer att erhållas genom Statens tjenstemän. Han blir med ett ord fullkomligt underordnad och beroende af Konungamagten. Jag vill visserligen häri ej spåra någon fara för friheten, men underlåta att anmärka kan jag icke i hvilken olika ställning man försätter landets truppstyrka i förhållande till Folket och Konungamagten.

Visserligen är jag ej för att obetingadt bibehålla de gamla institutionerna, och då den punkt, som afser den värfvade arméen kommer att föredragas, skall jag derom yttra mig. Hvad den indelta arméen åter beträffar, så må frågan derom å sin plats afgöras, och man bör icke gå den i förväg genom att derförinnan fastställa några bindande principer, då någon positiv fördel genom deras antagande ej kan ådagaläggas. Det kan i detta fall icke gå annorlunda än med principbetänkanden i allmänhet; man gillar principen, men då man kommer till tillämpningen, vill man ej gerna stå fast vid sitt beslut.

För min del yrkar jag, att den föredragna punkten måtte afslås.

Herr Hedlund: Det är klart att, då Utskottet talat om indelt och värfvad trupp, det gjort så med anledning af den uppställda indelningsgrunden, och att det begagnat dessa uttryck endast såsom tekniska termer. Dessa ord hafva för öfrigt redan ingått i språkbruket och uppfattas nu på ett visst sätt af allmänheten, som deri inlägger de begrepp, som sedan ålder dervid fästats.

Herr C. A. Larsson: Då meningen är att bibehålla stamtrupperna, bestående af de elementer, som deri nu förefinnas, kan jag ej inse, hvartill det skulle båta, att genom en på förhand antagen definition binda händerna på sig vid pröningen af de frågor, som komma efter denna. Jag yrkar därför afslag på den nu föredragna punkten, som mycket väl kan utgå, utan att någon skada derigenom vållas.

Öfverläggningen förklarades slutad och Herr Talmannen framställde Proposition på såväl bifall som afslag, hvarå svarades med ja och nej, under det att votering derjemte begärdes. Denna företogs då efter följande voteringsproposition, som efter justering anslogs:

Den, som bifaller hvad Särskilda Utskottet för frågor rörande försvarsverkets ordnande tillstyrkt i andra punkten (sid 13) af Utskottets Utlåtande N:o 2,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej; är Utskottets hemställen i förevarande punkt afslagen. Omröstningen utföll med 53 ja mot 88 nej; och hade följaktligen Kammarens beslutat i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m. men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 4.

Protokollet för den 13 uti denna månad, för- och eftermiddagen, upplästes och godkändes.

§ 5.

Fortsattes den under förmiddagens sammanträde började handläggningen af Särskilda Utskottets för frågor rörande försvarsverkets ordnande Utlåtande N:o 2; och förekom nu i ordningen:

Punkten 3 (sid. 16.)

Med anledning af de i denna punkts särskilda moment a)—k) af Utskottet framställda förslag begärde nedanuppräknade ledamöter ordet, och yttrade

Herr Friherre Liljencrantz: Ingen lär väl vilja bestrida, att ju vårt försvarsväsende för närvarande icke befinner sig i det skick, som vore att önska, likasom icke heller någon torde förneka, att den allmänna po-

litiska ställningen i Europa i närvarande ögonblick är sådan, att den bör uppmåna oss att så ordna våra stridskrafter, att vi med hopp om framgång kunna upptaga en strid mot en anfallande fiende. Under sådana förhållanden är det i sanning icke angenämt att uppträda mot det nu framlagda förslaget och påpeka de brister, som vidlåda detsamma, men jag anser dock ett sådant uppträdande så mycket mera befogadt, som, enligt min tanke, ifrågavarande förslag är alltför outredt att Riksdagen deröfver skall kunna besluta, samt jag dessutom icke kan gilla sjelfva de grunder, hvarpå Utskottet fotat den nya arméorganisationen.

A pag. 29 i Utlåtandet uppgifver Utskottet, att de ökade utgifterna i och för försvarsverkets ordnande komma att årligen belöpa sig till öfver 5,000,000 R:dr; jag vågar då hemställa, huruvida Kammaren tilltror sig besluta i en så vigtig fråga, som går löst på flera millioner, endast med ledning af summariska siffror, utan att Utskottet framlagt de faktorer, som ligga till grund för Utskottets beräkningar, så att man svårligen kan för sig göra klart, om dessa beräkningar äro för högt eller för lågt tilltagna. Kammaren hade likväl bort sättas i tillfälle att pröfva de särskilda utgiftsposterna. I afseende å de särskilda momenten under förevarande tredje punkt har jag flera anmärkningar att framställa. Under moment *a* hemställer Utskottet, att grunden för manskapets antal bör vara folkmängden, men jemför man detta moment med moment *d*, så finner man att Utskottet tillika tillstyrkt, att kommunerna skola bekosta särskild bostad jemte kåltäppa. Om vi nu beräkna indelta arméen till 26,500 man samt antaga att kostnaden för bostad med kåltäppa uppgår för hvarje man till 400 R:dr, så hafva vi straxt en summa af öfver 10,000,000 R:dr; antages åter kostnaden för bostad och kåltäppa uppgå till 500 R:dr, så bestiga sig dessa utgifter till öfver 13,000,000 R:dr. Då dessutom, enligt hvad man finner af sjunde punkten i Utlåtandet, Kongl. Maj:t skall ega be-myndigande att, på sätt han finner lämpligt, förlägga stamtrupperna på olika orter, så frågas om det är meningen, att de kommuner, hvilka på grund af militäriska skäl få till sig förlagda större antal trupper, skola vidkännas större uppoftningar, eller om denna kostnad skall fördelas på öfriga befolkningen? Härom lemnar oss Utskottet i okunnighet. Derest äfven städerna skola lemna bostäder med kåltäppor, så komma dessa att på Stockholm belöpa sig till 1,000, eller åtminstone 900 bostäder med dylika täppor, men jag måste i sanning tillstå att, derest åt mig uppdrages att gå i författning om anskaffandet af dessa bostäder med täppor, jag skulle råka i icke ringa förlägenhet huru sådana skulle kunna anskaffas. Jag tror derföre, att Representationen, då den har för afsigt att genom sina beslut lemna Kongl. Maj:t en ledning för uppgörandet af en ny organisationsplan för arméen, bör undvika att löst utkasta förslag utan att närmare formulera dem.

Uti moment *b* hemställer Utskottet, att grunden för manskapets underhåll bör vara bevillningen; jemföra vi härmed hvad Utskottet rörande detta ämne yttrat å pag. 15 i Utlåtandet, så inhemta vi, att Utskottet deri föreslagit, att så snart affösningen af rust- och rotehållsbesväret börjat, skulle Statsverket öfvertaga anskaffning, utrustning och underhåll af allt till stamtruppen hörande manskap jemte hästar, samt bestrida de härför erforderliga kostnader. Är nu meningen att Staten blott skall betala den

kontanta aflöningen till manskapet, eller är meningen att Staten skall öfvertaga underhållet af manskap och hästar under möten, bekosta och underhålla beklädnaden? I sednare fallet uppgår säkert kostnaden till 10,000,000 R:dr, och vågar jag derföre hemställa, om det är lämpligt att på så sätt femdubbla beivlingen. På hvilken artikel af beivlingen skall denna utgift läggas? Männe på första artikeln, som upptager den personliga skyddsafgiften, eller tilläfventyrs på andra eller tredje? Jemväl om allt detta lemnar oss Utskottet i okunnighet. Utskottet säger, att denna utgift skall bestridas medelst uttaxering efter beivlingen och hvars och ens förmögenhetsvilkor; menar således Utskottet att inkomst af arbete skall undantagas från att häri deltaga. Äfven detta hade Utskottet, enligt min tanke, bort närmare uppgifva. Utskottet tyckes hafva ryggat tillbaka för de bördor, som härigenom skulle påläggas städerna och embetsmännen, samt antager att svårigheterna i detta hänseende skulle kunna undanrödjas genom jemkningar i beivnings-förordningen. För min del vågar jag likväl icke tro, att penningar kunna anskaffas endast genom ändringar i beivnings-förordningen. Skola medlen till dessa utgifter tagas från landets befolkning allena, så befarar jag, att dennas tacksamhet för indelningsverkets afskaffande just icke blir särdeles stor, om i stället ökade bördor komma att denna befolkning åläggas. Öfvergå vi nu till momentet *c*, så finna vi, att lönen skall bestämmas efter förhållandet i de olika orterna och beräknas i spanmål, som efter årets markegång utbetalas af Staten i penningar; men deremot har Utskottet icke sagt, om lönen skall bestämmas af Kongl. Maj:t och Representationen gemensamt eller ensamt af Kongl. Maj:t. Detta är dock en synnerligt viktig fråga, ty eftersom Kongl. Maj:t bestämmer lönen till högre eller lägre belopp, i samma mån kan svårighet uppstå att erhålla manskap. På samma sätt förekommer i momentet *c*, att legan skall betalas af Staten och bestämmas till heloppet efter förhållandet i de olika orterna, utan att likväl Utskottet angifvit, om legans belopp skall bestämmas af Representationen eller Regeringen. Af momentet *f* finner man, att anskaffningen af manskap skall i allmänhet ske genom regementschefens försorg, men att, om han ej kan anskaffa manskap i tillräckligt antal för den af Staten bestämda legan, detta åliggande tillkommer kommunen, som således bör betala det öfverskjutande beloppet, utan att likväl ega rättighet att bestämma sjelfva lönen. Jag hemställer dock om det är rätt och billigt att, då försvarsväsendet flyttas från jorden på rikets samtliga innevånare, en kommun skall drabbas af hårdare beskattning än andra, derföre att regementschefen icke lyckats anskaffa manskap. Uppstår ej på detta sätt olika beskattning? Huru är det väl då bestäldt med den likställighet i och den lättnad från bördor, som bland annat åsyftas med förevarande förslag? Jag kan derföre icke gilla detta moment.

Momentet *g* handlar derom att för befrielse från den jorden åliggande bördan af manskapets anskaffning och aflöning, rotarne och rusthällen skola erlægga en rättvis och billig aflösning; ja! detta är onekligen ett förslag, hvarigenom man lätt nog tyckes komma från saken. Utskottet säger rättvis och billig, men hvad är väl rättvist och hvad är billigt i detta fall? Hvilka faktorer skola vid bestämmandet af denna aflösning tagas

tagas i beräkning? Man kan visserligen icke begära, att Utskottet skolat framlägga ett i allo detaljeradt förslag, men då meningen är att Representationen skall gifva Regeringen en vägledning i fråga om planen till en förändrad organisation af vårt försvarsväsende, så tyckes det som borde Representationen angifva åtminstone de hufvudgrunder, hvarefter den nya organisationen bör ordnas. Vi finna af Utlåtandet, att en representant från Westergötland uti en afgifven reservation uttalat den åsigt, att någon aflösning icke bör ega rum, samt att en representant från Norrland instämt i denna mening. Man torde väl då vara berättigad att fråga, efter hvilken grund en dylik ifrågasatt aflösning bör ega rum? Jag vill visserligen icke förneka, att ju icke Utskottet haft en ganska grannliga uppgift att lösa, och att den omständigheten, att Utskottet, för att vinna något resultat, varit nödsakadt att sammanjemka de olika meningarne, gjort att Utskottet icke kunnat formulera något bestämdt förslag, men jag motsätter mig i allt fall att, då meningen är att gifva Regeringen en vägledning, Representationen allenast framkommer med några allmänna fraser, hvilka kunna tydas huru som helst. Jag befarar äfven, att Utskottets beräkningar icke äro så alldeles rigtiga. Å pag. 29 af Utlåtandet förekommer, i sammanhang med uppräknandet af de lättnader och fördelar, som skola vinnas genom det ifrågavarande organisationsförslaget, följande strof: "Dertill kommer ytterligare den ökade vinst, utöfver den af Utskottet beräknade, som erhålles genom samtliga boställens indragning till Statsverket." Jag undrar likväl, om denna vinst kommer att blifva särdeles stor, då Kammaren skall bekosta bostäder åt befalet, samt bostad med kältäppa åt manskapet. Hvad särskildt angår utarrendering af befalets boställen, så vill jag väl icke sjelf uttala något omdöme härom, men jag har dock hört uppgifvas af sakkunniga personer, att någon synnerlig vinst af en dylik utarrendering icke vore att påräkna, hvarföre Utskottets förhoppning i detta hänseende torde böra öfvergifvas, liksom äfven den på "rättvis och billig" grund stödda aflösningen af jordegarne icke torde böra tagas med i beräkningen. Under sådana förhållanden skulle det vara synnerligen vågadt af Representationen att något besluta i en fråga, der man icke kan se, hvarpå beräkningarne äro grundade, och hyser jag för min del den öfvertygelse, att det är vida bättre att söka nå målet på ett annat sätt, nemligen att vidtaga jemkningar i roteringsbesväret och aflyfta bördor från jorden, såsom t. ex. att befria jordegarne från hälften af beklädnadsafgiften. Jag har emellertid icke nu för tillfället något formuleradt förslag att afgifva, men önskar att punkten i dess helhet måtte varda till Utskottet återremitterad.

Herr Sven Nilsson: Då jag begärde ordet, var min afsigt att hos Herr Talmannen och Kammaren anhålla, att sjelfva hufvudfrågan, eller den om indragningen af indelningsverket, måtte först och för sig få föredragas och afgöras, och derefter de andra momenten hvar för sig; men sedan nu diskussionen begynt och omfattar hela punkten, så torde den väl äfven böra på samma sätt fortgå, ehuru jag anser af vigt och tror det hafva varit bäst, om vi först fått ofvannämnda hufvudfråga afgjord.

Nu torde det tillåtas mig att i korthet besvara den näst föregående talaren, hvilken yttrat så mycket klander och uttalat så stor missbelåten-

het med Utskottets hemställanden i denna punkt. Jag beklagar verkligen, att han icke fått en plats inom Utskottet; nog fick han min röst, och hade Kammarens öfrige ledamöter hyst lika stort förtroende som jag till hans stora insigter, så hade vi nu sluppit höra, att frågorna äro outredda och att beräkningarne äro föga grundliga, vi hade då med ett ord säkerligen fått ett ganska rikhaltigt Utlåtande. Det torde dock tillåtas mig erinra, att tiden för handläggningen af så omfattande frågor som dessa varit Utskottet särdeles knappt tillmätt, och för min del tror jag, att Utskottets beräkningar äro fullt tillförlitliga, ehuru Utskottet icke kunnat eller, rättare sagdt, icke hunnit utföra annat än slutsummorna, och äfven dessa icke hunnit inflyta i Utlåtandet, innan detta var färdigt. Af denna anledning hoppas jag Kammarerna tillåter mig i korthet uppläsa följande beräkningar:

		Infanteriet.		
		<i>Indelta.</i>		
Kostnad.	Stam.	1) Befäl till 90 bataljoner . . .	3,066,750	
		2) Lön och städja för 23,000 man à 100 R:dr	2,300,000	
		3) Beklädnad, remtyg, utredning och tross för 23,000 man à 21 R:dr 61 öre	497,030	
	Beväring.	4) Vapenöfning	670,755	6,534,535
		5) Vapenöfning första året i hemorten, 20,000 man i 10 dagar à 50 öre per man. . .	100,000	
		För befäl vid samma öfning	10,000	
		6) Andra året 20,000 man i 30 dygn	1,133,000	
		Tredje året 20,000 man i 20 dygn	755,334	1,998,334
		Kostnad. Summa R:dr	— —	8,532,869

¹⁾ Enligt tablå, uppgjord af Utskottets kommitterade.

²⁾ 100 R:dr antogos, enligt kommitterade, som den årliga utgiftssumman (i medeltal) för anvärfning af indelte soldaten. — Af Landtförsvarkommittéen är vakansafgiften (åren 1856—1860) beräknad i medeltal för soldathållet till 93,85 och för båtsmanshållet till 99,33. — Sid. 103. I.

³⁾ 21 R:dr 61 öre, enligt Landtförsvarkommittéens betänkande sid. 20. II. Utgiftssumman för de större öfningslägren har emellan infanteriet och kavalleriet blifvit delad i proportion till åliga öfningskostnaden för infanteristen och ryttaren, uppgående för den förre till 84,1 och för den sednare 22,2. Anslaget 50,000 R:dr till kommanderingar, mötesplatser m. m. har blifvit deladt, så att 40,000 R:dr lagts på infanteriets och 10,000 R:dr på kavalleriets öfningar.

⁵⁾ Enligt kommitterade.

⁶⁾ Statistiska Tabellverket 1865. Samtliga kostnaderna för tvenne klassers beväring, underhåll och öfning, 15 dygn hvarje klass.

Tillgång.	7) Befälets nu egande lönetillgångar af boställen, räntor, kronotionde, kontant, statsanslag, vakanta rotar m. m.	— —	2,015,552
	8) Lönefyllnadsmedel	— —	97,000
	9) Beklädnad, remtyg, utredning och tross för 21,063 man à 21 R:dr 61 öre.	455,171	
	10) Vapenöfning för stammen . . dito för beväringen	550,395 1,133,000	
			2,138,566
	Tillgång. Summa R:dr	— —	4,251,118
	<i>Värfvade.</i>		
Kostnad.	11) Fotgardesregementena med befälsorganisation, enligt Utskottet	— —	733,033
Tillgång.	12) Staten för Wermlands fältjägare-regemente	97,876	
	Fotgardesregementenas nu egande stater — med lifbeväringregementet	692,868	
			790,744
	S a m m a n d r a g.		
Kostnad.	Indelta	8,532,869	
	Värfvade	733,033	
			9,265,902
Tillgång.	Indelta	4,251,118	
	Värfvade	790,744	
			5,041,862
	Brist. Summa R:dr	— —	4,224,040

⁷⁾ Landtförsvars-kommittéens betänkande sid. 52. III.

⁸⁾ Lönefyllnadsmedel, utgående af de 100,000 R:dr, som äro anslagna till indelta arméen.

⁹⁾ Enligt Landtförsvars-kommittéens betänkande sid. 111. I, uppgår infanteriets effektiva styrka med spel i nummer och trumslagare till 21,063 man; således den styrka, för hvilken beklädnad m. m. bör utgå.

¹⁰⁾ Enligt Statistiska Tabellverket 1865, slutsumman uttagen på så sätt, att "diverse" och "omföringar" delas emellan infanteriet och kavalleriet efter beräkning af 15,74 för infanteristens och 71,23 för ryttarens årliga öfningskostnad.

¹¹⁾ Enligt kommitterades beräkningar.

¹²⁾ Statistiska Tabellverket 1865.

		Indelta kavalleriet.	
Kostnad	1) Blifvande befälsaföning	614,525	
	2) Fältläkarekorpser	23,500	
	3) Vapenöfningskostnad	373,344	
	Årlig lön och städja för 3,500 man indelt kavalleri à 100 R:dr	350,000	
	4) 3,500 hästar, remontering och underhåll à 250 R:dr	875,000	
Tillgång	5) Karl- och hästmundering, samt beväringsoch remtygspersedlar à 35 R:dr	122,500	
	233 hästar för underofficerare och musik à 250 R:dr	58,250	2,417,119
	6) Augments- och rusthållsräntor för nu uppsutet kavalleri	697,250	
	7) Kavalleribefällets nu egande lönetillgångar af boställen, räntor, kronotionage, kontant statsanslag m. m.	729,873	
	8) Lönefyllnadsmedel	3,000	
	9) Vapenöfningskostnad	373,972	1,804,095
	10) Summa R:mt R:dr	—	613,024

1) Sid. 66. III. Landtförsvares-kommittéens betänkande.

2) dito dito.

3) Sid. 20. II. Landtförsvares-kommittéens betänkande.

4) Kostnadssumman, enligt kommitterades beräkningar.

5) dito dito.

6)

7) Sid. 52. III. Landtförsvares-kommittéens betänkande.

8) Statistiska Tabellverket för år 1865; utgår af de, till förbättrande af indelta arméens löner anslagna 100,000 R:dr.

9) Statistiska Tabellverket; slutsumman erhålles derigenom, att "diverse" och "omföringar" delas emellan kavalleriet och infanteriet efter beräkning af 71,23 för ryttarens och 15,74 för infanteristens årliga öfningskostnad.

10) Att bristen åtminstone ej kan blifva större, så vida organisationen sker i öfverensstämmelse med de af Utskottet uttalade grunder, visar sig vid jämförelse med kostnaden för ett af nuvarande värfvade kavalleriregementen. Då för hussarregementet Carl XV, som består af 600 nummer, kostnaden, under åren 1863, 1864 och 1865, uppgick till sammanräknade 1,053,871 R:dr eller öfver hufvud för år 405,813 R:dr, hvilket gör per nummer 676 R:dr, så gifver ofvanstående kostnad 2,417,119 R:dr till hvarje af de föreslagna 3,500 nummer 690 R:dr, således omkring 14 R:dr mer för hvarje än vid förutnämnda regemente, som är i ständig garnison.

Artilleriet.		
Kostnad	40 batterier med 240 kanoner, beräkningarna grundade på Landtförsvars-kommittéens uppgifter . .	1,890,000
Tillgång	Enligt 1865 års anslag till artilleriet (äfven Gotlands och fyrverkarekorpsern)	1,472,783
	Således brist R:dr	417,217
Fortifikationen.		
Kostnad.	111 personer, befäl och underbefäl, samt 720 man pontonier med hästar och sappörer enligt Landtförsvars-kommittéens beräkningar	433,325
Tillgång.	Enligt 1865 års stat 220,529. Staten för det vid sista riksdagen beviljade kompaniet 41,354.	261,883
	Således brist R:mt R:dr	171,442

Approximativa kostnads- och tillgångssummor för samtliga vapnen.

	Kostnad.	Tillgång.	Brist.
	R:dr.	R:dr.	R:dr.
Infanteriet	9,265,902	5,041,862	4,224,040
Kavalleriet	2,417,119	1,804,095	613,024
Artilleriet	1,890,000	1,472,783	417,217
Fortifikationen	433,325	261,883	171,442
Summa	14,006,346	8,580,623	5,425,723

En summa af 5,500,000 R:dr är visserligen svår nog, men då det är visadt, att kostnaden för det nya indelta kavalleriet beräknats högre, än hvad nuvarande värfvade kavalleri kostar, så synes, att man ej haft för afsigt att beräkna utgifterna för lågt, utan snarare tvärtom.

Af kostnaden för artilleriet, 1,890,000 R:dr, belöper sig på hvarje af de föreslagna 3,000 nummer 630 R:dr. Då nuvarande nummerstyrka är 2,726, så är den föreslagna tillökningen endast 274 nummer. Efter 630 R:dr per nummer skulle den ökade kostnaden blifva endast 172,620 R:dr. Den är beräknad till 417,217 R:dr, hvaraf synes, att 244,597 R:dr upptagits, som äro behöfliga för ökad och förbättrad materiel, hvilken erfordras för hvad organisation som ifrågakommer. Dessa böra således ej anses såsom tillkomna genom den föreslagna planen i dess helhet. Likartadt är förhållandet med fortifikationen, ty kostnaderna derpå måste ökas, utan af-

seende på om arméen består af stam, beväring, indelt trupp eller värfvad, eller af alla dessa slag. Följaktligen kunna de summor, som blifvit härtill föreslagna, icke föras organisationsförslaget till last. Således är den förökade kostnaden, 5,500,000 R:dr högre än den *nu synliga* kostnaden, ganska högt tilltagen, och säkert är, att den nu *icke synliga* kostnaden för den indelta arméen kan beräknas uppgå till öfver 3,500,000 R:dr. En talare på förmiddagen nämnde, det han ansåg att denna kostnad icke uppgick till mer än 3,000,000 R:dr, men detta är uppenbarligen för litet, och Utskottet har antagit den utgöra 3,500,000 R:dr. Utskottet har ändock härvid t. ex. icke uppskattat arméens boställen till sitt fulla värde, och Utskottet har, vid det förhållandet att somliga af dessa boställen hafva ganska högt värde, trots att blott härfpå kunde göras besparingar till omkring 10 procent af den beräknade summan, utgörande detta ensamt ett belopp af 270,000 R:dr. Jag tror således, att, om vi samvetsgrannt beräkna de förökade kostnaderna för vårt försvarsverks ordnande på ett lämpligt, tidsenligt och för fosterjordens skydd fullt betryggande sätt, så gå dessa i sjelfva verket icke till 5,500,000 R:dr, icke ens till 2,000,000, utan med all sannolikhet till omkring 1,500,000 R:dr mera än som nu utgår; och jag hemställer, om fäderneslandets säkerhet kan anses dermed vara allt för dyrt förvärfvad.

Beträffande aflöningen för arméens befäl anhåller jag att få meddela följande promemoria:

	Nuvarande.		Föreslagna.
	Högst.	Lägst.	
Regementschef	11,100	6,200	8,000
Förste major	7,300	3,000	4,000
Andre dito	3,900	1,800	4,000
Tredje dito	4,300	1,500	3,600
Regements-qvartermästare	1,660	850	2,000
Förste adjutant	1,090	490	1,400
Andre dito	715	430	1,000
Kapten	4,000	1,160	3,000
Andre dito	1,197	633	1,800
Förste löjtnant	928	423	1,000
Andre dito	681	323	800
Underlöjtnant	473	283	500
Fanjunkare	1,873	347	800
Sergeant	1,438	223	600
Andre dito	—	—	500
Furir	1,207	175	350
Förste korporal — Spanmål 5 tunnor	—	—	100
Andre dito	—	—	75
Tredje dito	—	—	30

Efter denna aflöningsstat erfordras för befälets aflöning vid 90 bataljoner, med halfsolds- och reservbefäl vid hvar fjerde bataljon, eller en bataljon på hvarje regemente 3,066,750 R:dr.

Häraf finner man huru högst ojemnt aflöningen nu utgår, då t. ex. en fanjunkare kan hafva i inkomst årligen 1,873 R:dr, under det en andre major har 1,700 R:dr, och då i lika lönegrader, der arbetena äro desamma, den ene kan beräkna öfver tre gånger så stor årlig inkomst af tjensten som den andra. Vid sådant förhållande har man ansett billighet och rättvisa fordra, att de lägre tjänstegradernas lönevillkor något förhöjdes och de högres något jemkades, så att de blefvo någorlunda efter tidens kraf, äfvensom att de blefvo ungefärligen till lika belopp bestämda inom hvarje tjänstegrad. Att härtill fordras penningar, det är naturligt, men Staten har i alla hänseenden ändock sin vinst derpå.

Hvad angår de af de förre talarne så bjert framhållna kältäpporna, och huru med dem bör förfaras i städerna och framför allt i de större städerna, så medgifver jag, att härom ingenting förekommer i Utskottets Utlåtande, och detta är ett fel, som jag icke vill åtaga mig att försvara; men Utskottet har, såsom jag tror med rätta, ansett att, då landsbygden skall åt soldaterna derstädes bestå bostad och kältäppa, städerna äfven borde vidkännas samma skyldighet för sitt manskap. Naturligtvis kan icke blifva fråga om att, t. ex. för Stockholm, anordna några kältäppor på Gustaf Adolfs torg, utan jag hyser den förhoppning, att städernas kommunalstyrelser der, som i många andra fall, hitta på någon råd och alltid finna utvägar att fylla äfven detta behof. De, som så käckt klandra Utskottets hemställanden, böra icke förbise, att detta Utlåtande icke innehåller något fullständigt organisationsförslag, utan endast några allmänna grunder att öfverlemnas till Kongl. Maj:t, som derefter blir i tillfälle att låta utarbета ett detaljeradt förslag i ämnet. Representationen har dock sedermera sista ordet i laget, att kunna antaga eller förkasta de uppå de allmänna grunderna sedermera byggda detaljerade förslagen. Något hvar, som vill vara rättvis, måste medgifva och erkänna, att det icke gerna varit möjligt att, på den korta tid Utskottet haft till sin disposition, kunna framlägga ett fullständigt och i alla sina detaljer väl utarbetadt förslag. I afseende på de öfriga anmärkningarne, som den siste värde talaren anfört mot de i denna punkt framlagda förslagen, tillåter jag mig blott den erinran, att han hade gjort väl, om han, innan anmärkningarne gjordes, behagat genomläsa nästföljande punkt, deruti Utskottet tillstyrkt, att Kongl. Maj:t, till *närmare utredning* af dessa frågor, måtte tillsätta särskilda länskommittéer, och der Utskottet således erkänt sin oförmåga att, i brist af tillgängliga upplysningar, för närvarande lemna vidare utredning af dessa frågor. Vidare har den siste ärade talaren undrat, efter hvilket slag af bevilning manskapets underhåll bör beräknas. Detta förefaller mig särdeles enkelt, och kan icke vara annan bevilning än den som ingår till Statsverket. Utskottets ledamöter hafva naturligtvis icke kunnat konstituera sig till något Bevilnings-Utskott, utan har uttalat en allmän grundsats, och den heter bevilning, och naturligtvis den, som tillfaller Staten. Frågan härom torde egentligen komma att tillämpas, då storleken af de föreslagna kältäpporna skall bestämmas, tillika med det manskapet i öfrigt tillkommande underhållet, som naturligtvis kommer att stå i visst förhållande till Statens samtliga inkomster af kommunen.

Jag vill nu afsluta mitt anförande och afvakta, huruvida några flera anmärkingar komma att rigtas mot denna punkt af efterföljande talare.

Sjelf är jag icke rätt belåten med alla momenten häri, ehuru jag icke reserverat mig emot Utskottets afsigter, och jag ber en hvar besinna, att det är en mycket lätt sak att kunna klandra och kritisera andras arbete, men att den, som vill uppträda såsom sträng kritiker, äfven bör, i stället för det klandrade och ofullständiga, kunna sätta något annat och bättre i stället.

Herr John Ericson: Vi stå vid tredje punkten af Betänkandet i ett ganska viktigt skede icke blott i militäriskt, utan äfven i andra hänseenden. Helt olika omständigheter inverka nu på en organisation af landtförsvaret än den dag, då indelningsverket bildades. Då var nemligen Sverige en anfallsmagt, som fordrade en slagfärdig armé. Man hade ett obetydligt antal legoknektar, och genom utskrifningar för tillfället anskaffade man kärnan af arméen. Sveriges herrskare ansåg detta otillfredsställande. Han ville hafva stående trupper och tungan häraf lades på den oprivilegierade jorden, enär den andra innehades af adeln, och man af statsekonomiska skäl icke ville lägga bördan på städerna, emedan man skulle göra allt för dess uppkomst och blomstring m. m. I sednare tider, då man funnit arméens styrka otillräcklig, har man hos oss velat souterma arméen genom beväringen. Med det omfång kriget tagit, har man naturligtvis funnit alltför dyrt att genom värfning anskaffa de stora arméerna, hvadan alla stater varit nödsakade att öfvergå till folkbeväpning. Jag vill nu betrakta indelningsverkets afskiljande från jorden ur social synpunkt, samt därför åberopa dels ekonomiska och dels politiska skäl. I afseende på militäriska skäl, hvilka jag anser mig nu icke behöfva vidröra, vill jag blott nämna, att jag är af olika tankar med största delen af mina kamrater inom arméen.

Beträffande den statsekonomiska sidan, borde, enligt min tanke, den jord, som är anslagen till arméen, kunna på ett bättre sätt användas. Större afkastning skulle af densamma vinnas, om den utarrenderades eller såldes åt personer, som kunde bättre sköta jorden än indelningsinnehafvaren. En sådan man måste nemligen, om än han vill det allmänna mycket väl, under den korta tid, eller tjenstetiden, som han disponerar jorden, se på sitt eget och sin familjs bästa eller draga det största möjliga gagn af jorden. Boställsjorden är också vanligen illa skött, och då en betydlig areal af Sveriges jord dertill användes, tror jag, att en icke obetydlig vinst för det allmänna skulle uppstå genom indelningsverkets upphäfvande.

Hvad angår de politiska skälen, som ligga till grund för min mening, ber jag att få nämna, att, sedan den nya Riksdagsordningen blifvit antagen, den delen af befolkningen, som egentligen tryckes af indelningsverket, icke längre utgör en fjerdedel af, utan är majoriteten i Representationen. Det kan icke vara politiskt klokt att hålla en hel klass af nationen i förhållande till andra ogynnsamt beskattad, och i följd deraf missnöjd. Indelningsverket ligger dessutom i vägen för det påyrkade och allmänt erkända behovet af skattereglering och ändring i sättet för skatternas utgörande. Om man tänker med allvar på grundskatternas kapitalisering, så måste man finna, att detta är överkställbart, om icke indelningsverket upphäfves, och jag tror därför, att tiden är inne att undanröjda detta hinder.

Jag vill nu öfvergå till sjelfva grunderna för Utskottets förslag i tredje punkten af Betänkandet. Jag förbigår de i mom. *a)* och *b)* uttryckta meningar, som blott äro fraser. Hvad Utskottet i mom. *c)* yttrat, hade icke behöft nämnas. I fråga om mom. *d)* har jag åtskilliga betänkligheter. Om man skall gifva soldaten särskild bostad jemte kåltäppa, kommer soldaten i en helt annan ställning, än om man endast gifver honom kontant lön. Han lockas nemligen genast från det han blifvit såsom soldat anställd att gifva sig och skaffa sig familj. Man kan visserligen säga, att detta är en fördel i ett folkfattigt land, men i militäriskt hänseende är det bestämdt ingen fördel. Säkert är, att, då soldaten skall gifva sig, han behöfver mera till sitt uppehälle, och då torde den mycket framhållna satsen, att man, genom att hålla karlen med bostad etc., kan minska den kontanta lönen, icke hafva det ekonomiska värde, man velat tillmäta den. I allt fall kan det ej gerna bestridas, att bostad och kåltäppa icke kunna uppsättas för mindre pris än 500 R:dr, så vidt man vill hafva ett hus, sådant som arbetare i allmänhet bebo. I huset måste vara en stuga, en kammare, spisel med bakugn m. m. Kommunerna få icke allt detta för intet, ty om man äfven antager, att uppgörelse kan i allmänhet ske med rotehållarne om öfvertagande af den nuvarande torpstugan med nödig jordbit, så lära rotehållarne icke vilja gifva kommunerna till skänks hvad de nu åt soldaterna uppsatt, och huru man än vänder saken, skall alltid någon få betala nämnda kostnader. Om således bostad och kåltäppa åt hvarje nummer kosta 500 R:dr, så blir utgiften för 26,500 mans uppsättning 13,000,000 R:dr. Härtill kommer det årliga underhållet af alla dessa bostäder. Räkna på dessa 500 R:dr gör 30 R:dr årligen, och lägger man härtill underhållskostnaden eller 20 R:dr årligen, så blir följden deraf, att, sedan 13,000,000 R:dr utgått för uppsättningen, en utgift af 1,300,000 R:dr måste årligen betalas. Saken är således icke så oskyldig. Ändamålet att få en bra karl till fosterlandets försvar kan lika väl vinnas om ej bättre, utan att därför betala så enorma kostnader. Jag hemställer därför, om ej mom. *d)* bör afslås. Mom *e)* innehåller icke något anmärkningsvärdt, mom. *f)* är högst besynnerligt och kan icke föranleda till annat än trassel mellan militärbefälet och kommunerna. Mom. *g)* innehåller mycket af intresse. Jag har varit af den mening, att den deri omnämnda aflösning icke borde ifrågasättas, icke därför att jag, i likhet med Herr Bjerkander, anser en sådan aflösning vara en orättvisa, utan därför att jag väl visste, att Utskottet härmed utskickat ett ämne till outtömligt tvistande, som endast skulle försvåra och försena antagandet af en ny och af behovet påkallad arméorganisation, utan att i någon väsentlig mån bereda det allmänna inkomster, ty tydligt är, att vid bestämmandet af aflösningssumman Staten gent emot rust- och rotehållarne icke har något annat giltigt rättsanspråk än hvad som bestämmes i Carl XI:s knektekontrakt, och om exempelvis i ett sådant kontrakt stadgas, att soldattorpets jord skall vara $\frac{3}{4}$ tunnland, men torpet nu i verkligheten är t. ex. 10 tunnland, så kan jag ju icke rimligen åläggas, att af Staten lösa de $9\frac{1}{4}$ tunnland, som jag aldrig haft skyldighet upplåta. Äfven med andra villkor kan förhållandet vara enahanda. Den summa, hvarom kommer att tvistas, torde således icke blifva af den betydighet, att den är värd det onda, som kan åstadkommas derigenom, att den viktiga hufvud-

frågan skulle kunna komma att skjutas åt sidan eller med mindre enighet och oväld pröfvas.

Detta moment hade aldrig bort i förslaget inflyta. Jag underkastar emellertid mig och mina valmän utan tvekan att betala den aflösning, som kan på ifrågavarande grund beräknas, och skall ingen kunna säga, att jag af egennyttiga skäl för egen eller mina valmäns räkning förhindrat ett bättre ordnande af vårt försvarsväsende. Momentet *h*) är behandladt i de föregående punkterna, och de öfriga momenten äro blott följder af de andra.

Jag anhåller på dessa nu anförda skäl, att Kammaren återremitterar tredje punkten till Utskottet, på det att ett omarbetadt eller nytt förslag till grunder för indelningsverkets upphäfvande må framställas.

Herr Peter Andersson: Då jag emottog och genomläste detta Betänkande, fann jag till min glädje, att Utskottet deri rättvisligen föreslagit indelningsverkets upphäfvande samt rust- och rotehållningsskyldighetens skiljande från jorden, som af ålder måst bära detta onus, men vid läsnings fortsättande kom jag under fund med, att sådana vilkor härför blifvit uppställda, att rust- och rotehållare svårligen kunna underkasta sig dem. Särskildt må nämnas de under momenten *a*, *d*, *f*, *g* och *h* förekommande bestämmelser, hvilka skulle blifva allt för betungande. Ett ondt låter sig svårligen botas med dubbelt värre. Vill man rättvisligen utjemna kostnaderna för försvarsväsendet på Svenska Folket i allmänhet, bör sådant ske utan undantag, och utan särskilda åligganden för den ena klassen mer än den andra. Då emellertid många ledamöter begärt ordet, och jag dessutom ej vill uppehålla Kammarens tid med uppräknande af de flera skäl, som skulle kunna anföras, inskränker jag mig till att, under åberopande af de utaf Herr Friherre Liljencrantz omständligt framhållna olägenheter och äfven de af Herr Bjerkander i hans reservation framställda anmärkningar, anhålla om återremiss å denna punkt, för att Utskottet, med uteslutande af dessa moment, må uppgöra ett förändradt förslag i afseende på villkoren för roteringens och rustningens upphörande.

Herr Ahlgren: Om ock, hvad jemväl visar sig vara händelsen, meningarne inom denna högt ärade Kammare äro delade hvad angår lyckligaste lösning af den särdeles viktiga fråga, som nu är under öfverläggning, är dock sträfvan, afsigten derutinnan odelad att, med respekterande af vare sig rust- och rotehållares eller andra samhällsklassers rätt, söka nå det mål, som leder till ett af oss alla lika varmt älskadt fosterlands gagn och bästa.

Då jag nu finner mig manad att uttala min åsigt, nemligen: att nuvarande reglering af den indelta arméen är att föredraga framför den af Utskottet förordade, bör dock icke åt denna min åsigt gifvas den tydning, det jag ju ej vill medgifva, att den Svenska jorden i och för försvarsväsendet vidläder onera, de der sakna motsvarighet hos landets icke jordegande innebyggare. Jag har hört förundran uttalas öfver detta förhållande, och i anledning deraf beder jag få fästa uppmärksamheten derå, att i äldsta tider var det endast jorden som beskattades, samt att den för sådant ändamål indelades i hemman. Allmogen, till en viss grad frivilligt, höll

krigsmanskap till Konungens och rikets tjenst. Sedermera under Carl XI:s tid träffades emellan Kronan, å ena, samt allmogen, å andra sidan, en frivillig öfverenskommelse, hvarigenom bestämdes icke blott det manskap, som från hemmanen skulle utgå, utan äfven bidragen till underhållet för samma manskap. Kontrakt upprättades, men dessa, såsom känt är, blefvo af regenterna icke länge respekterade; ty redan i början af 1700-talet nödgades rust- och rotehållarne, utöfver hvad de sig åtagit, uppsätta det ena regementet efter det andra. Det kan måhända för en och annan vilja synas, som rust- och rotehållarne borde, hvad jag äfven hört sägas, från rustnings- och roteringsskyldigheten befrias jemväl på den grund att Kronan vid flera föregående tillfällen brutit de ursprungligen upprättade knektekontrakten; men om ock sådant skett, torde ett slikt förhållande numera icke skäligen kunna åberopas för hemmanens befrielse från rustnings- och roteringskyldigheten, helst betydlig lindring derutinnan i afseende på bidragen till underhåll och beklädnad för manskapet under tidernas lopp rust- och rotehållarne tillgodokommit. En annan fråga åter är, huruvida och i hvad mån rust- och rotehållare böra ytterligare skälig lindring åtnjuta. Jag för min del är af den tanke att så bör ske: men jag tvekar icke heller att uttala den åsigten, att indelningsverket, sådant det nu är, har sina många goda sidor och att man ej bör förhastiga sig med upphäfvande eller förändrande till sina grunder af denna institution. Man klagat deröfver, att åtskillig jord är mera roterad än jempforelsevis annan af samma beskaffenhet, hvilket missförhållande emellertid torde kunna rättas, utan att rubba grunderna för indelningsverket.

Såsom en kännbar olägenhet af denna institution har Utskottet framhållit äfven den lätt uppkommande anledningen till tvister och oenighet emellan rust- och rotehållarne samt militärbefälet. Min erfarenhet i detta afseende, under den tid af ungefär 8 år jag varit anställd såsom civil embetsman vid ett indelt regemente, är att tvister, åtminstone icke af någon betydighet under denna tid, ej förekommo emellan rotehållarne och befälet vid detta regemente. I antydda omständighet synes mig således icke ligga något skäl till indelningsverkets upphäfvande. Då det föreslagna upphäfvandet af indelningsverket, huru jag än ser saken, för Staten icke medför någon vinst, samt enär den indelta arméen, sådan den är, i sig innefattar en stående öfvad, fäderneslandet varmt tillgifven stamtrupp, som visat sig ega utmärkta förtjenster alltsedan den Konungs tid, af hvilken indelningsverket scapades, vill jag icke med min röst bidraga till att, i enlighet med Utskottets förslag, sönderritva detta verk. Mig synes att det bör bestå i jemnbredd med hvarje vapenför Svensk mans skyldighet att försvara vårt land. Trycker indelningsverkets börda, som dock Svenska jorden under närmare 200 år mäktat bära, numera för hårdt vår hufvudnäring, jordbruket, så låtom oss då heldre anlita andra utvägar att lätta denna börda, hvilket — så föreställer jag mig — låter sig göra utan att rubba en institution, som vi hafva svårt att ersätta.

Jag finner mig föranlåten yrka afslag å Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Orre: Det är en känd sak, att det är lättare klandra ett förslag än att uppgöra ett annat bättre eller lika godt. I allmänhet gillar

jag Utskottets förslag och önskar, att roteringsverket måtte undergå förbättringar och jemkningar, så att grunden för utdebiteringen af bidragen dertill må blifva mera rättvis.

Beträffande den af Utskottet föreslagna grund för kostnadernas till försvarsväsendet utgörande, nemligen allmänna bevillningen, är den väl i allmänhet den rättvisaste och billigaste vi kunna följa. Jag tillåter mig dock framställa några hofsamma påminnelser derom, huru vexlande den till norm för bevillningen antagna fyrken är, hvilket åstadkommer alltrör mycken rörlighet och obeständighet i de kommunala förhållandena. Förslaget, att kommunerna skulle anskaffa bostäder åt soldaterna, tror jag vara överkställbart, och jag hänvisar i detta afseende till hvad Herr John Ericson anfört. Förenadt med mycket besvär och kostnader vore att för kommunernas räkning inköpa jord till bostäder och kåltäppor, hvilket skulle föranleda landtmäteriförrättningar och andra kostsamma åtgärder. Jag behöfver blott erinra om tillämpning af föreskrifterna i Kongl förordningen om afsöndring af jord. Ett nytt element borde äfven ingå bland dem som skola bidraga till försvarverket, nemligen sådana medborgare, som nu erlägga bevillning men icke representeras i landstingen. (Se Kongl. förordningen om landsting 1 §:n.)

Den af Utskottet föreslagna tjenstetid af 10 år synes mig alltför kort. Blir soldaten antagen i Kronans tjenst vid 21 års ålder, men skall redan efter uppnådda 31 eller 35 år, då han oftast har hustru med flera minderåriga barn, lemna sin tjenst, kan det ej fela att han med sin familj har ganska svårt att få plats som dräng eller enskild mans tjenare utan kommer att ligga kommunens fattigvård till last. Förslaget om den rustade och roterade jordens aflösning vill väl synas grundadt på billighet och rättvisa, men med den kannedom jag eger om mina kommittenter befarar jag, att de icke vilja antaga förslaget med nu uppställda vilkor. Visserligen kunna enligt förslaget åtskilliga ojemnheter och orättvisor i nu varande roteringsverket utjemnas och bättre fördelas, men frågan gäller i det hela, huruvida rusthållare och rotehållare genom förslagets antagande ej komma att vidkännas än större uppoftningar för försvarsväsendet än hittills. Min öfvertygelse är att innehafvarne af den oprivilegierade jorden och kanske äfven frälsejorden, som ensam i 200 år burit bördan af landtförsvaret, skola vägra ingå på de ifrågasatta aflösningvilkoren.

En talare har anmärkt, att Utskottet förbisett en omständighet, då då den föreslagit samma grund för kostnadernas utgående som gäller för allmänna bevillningen, nemligen att icke uttryckligen föreslå den artikel i bevillningsförordningen, som borde tillämpas. Efter mitt förmenande kan ingen annan bestämmelse ifrågakomma än andra artikeln, som handlar om bevillning å fastighet samt inkomst af kapital och arbete.

För min del vill jag, såsom jag förutnämnt, godkänna Utskottets Betänkande i dess hufvudgrunder, men, med afseende å mina kommittenters tänkesätt, är jag villrådlig hvad yrkande jag skall framställa. Föga vinnes med en återremiss, då en så kort tid af riksdagen återstår.

Herr Olof Nilsson: Det är visst nödvändigt, att man rustar sig i fred, förrän kriget står för dörren, och jag tror äfven, att ett bättre försvar fordras för vår sjelfständighet; men för att vinna detta mål, är

det nödvändigt att iakttaga större rättvisa i afseende på jordens lösande ifrån roteringsbördan, än som Utskottet föreslagit, genom ett mera lättande och jemnande för rotehållare; då först torde det blifva en möjlighet att vinna det stora målet, en allmän folkbeväpning. I sådant syfte yrkar äfven jag återremiss.

Herr Jonas Jonasson från Kronobergs län: Då indelningsverket tillkommit i stället för de fordna utskrifningarne, och beväringsskyldigheten sattes i stället för skyldigheten att under krig ersätta lidna förluster, så i samma stund beväringen fordras afse något mer än denna ersättning under krig, och om den omedelbart vid krigets början skall införlifvas med aktiva arméen samt derföre underkastas ökade öfningar, utan att jordbrukaren erhåller deremot svarande lindring af roteringsbördan, då måste man medgifva att klagomål icke sakna rättsenlig grund. Man bör ej förundra sig öfver, om jordbrukarne, hvarmed jag menar bönderna, finna alldeles orimligt att först och främst aflösa från sig rustnings- och roterings-skyldigheten, och dessutom socknarne bekosta särskild bostad och kåltäppa för att fylla soldatens nödvändigaste behof af jordfrukter, betala den högre lega, som fordras utöfver hvad Staten bestämmer och dertill sjelfva i händelse af krig inträda i soldatens leder, hvadan jag ej med min röst kan biträda Utskottets förslag. Utskottet har som tillgång vid den nya organisationens genomförande föreslagit, att rust- och rotehållen skola erlægga aflösning för roteringsskyldigheten, och der rustningsräntorna icke motsvara rustningsbesväret ytterligare ett tillskott till aflösningen, och således rusthållen draga större börda än det dem nu åligger, och då dertill kommer den vinst som kan erhållas genom samtliga boställens indragning till Statsverket. Här af tror jag möjligen kan uppkomma så stora tillgångar, att försvarsverket till största delen deraf kan uppehållas, så att derutöfver torde ej kunna behövas utgå synnerlig stor kostnad, hvilken är afsedd att erläggas af allmänna bevillningen, och ännu är således ej afsedt någon lättnad för jordbruket af de onera det nu drager, men deremot afsett att belägga socknarne en större tyngd, nemligen bostäder, kåltäppor, och betala den högre lega, som måste betalas utöfver hvad Staten derföre bestämmer. Då således ej synnerligt stor kostnad återstår att utgöras af allmänna bevillningen, och detta oaktadt Utskottet i motiverna säger: "Den jemförelsevis större börda, som härigenom, i följd af bevillningsförordningens nu varande föreskrifter, skulle drabba löntagare äfvensom städernas innevånare, torde lätteligen kunna jemkas genom förändrade beskattningsgrunder", hvarmed är afsett att genom förändrad grund för bevillningen ytterligare dermed lägga större börda på jordbruket, anser jag detta vara både obilligt och orättvist, och kan jag ej godkänna detsamma.

Att landets försvarskrafter kan behöfva ordnas på ett bättre sätt än hittills, är visserligen möjligt, men det bör ske så, att alla samhällsklasser deltaga deruti på ett mera billigt och rättvist sätt, än Utskottet nu föreslagit. Att rusthållaren ej vinner, utan med den föreslagna förändringen komme att förlora, och blifva vida mer betungad, är klart i ögonen fallande, och hvarom jag delar samma åsigt som Herr C. A. Raab framhållit i sin reservation. Denna fråga är af så genomgripande beskaffenhet, att jag anser man ej under innevarande riksdag härom bör

fatta något definitivt beslut, utan respektera knektekontrakten, åtminstone så mycket, att landstingen samt rust- och rotehållare häröfver först blifva hörde, och deröfver afgifva sitt utlåtande. Och på det Utskottet måtte framkomma med ett mera billigt förslag för de nu rust- och roterings-skyldige, yrkar jag återremiss.

Herr Carl I. Bengtsson: Att det nuvarande indelningsverket har många brister, derom lärer icke vara något tvifvel. Det vet den bäst som är innehafvare af roterad jord. Att försvarsväsendet borde bekostas och underhållas efter en jemnare och rättvisare grund, jordbruk, andra näringar och individer emellan, kan väl icke heller förnekas. Men kan denna rättvisa icke vinnas med mindre, än att den lidande skall frilösa sig från det öfverklagade onda och derjemte till en betydlig del behålla det, så är det icke mycket att tacka för. Detta gifver mig anledning att instämma i Herr Bjerkanders reservation och yrka återremiss, i hopp att något lindrigare grunder för rust- och rotehållare att blifva qvitt dessa bördor må föreslås.

Herr Jöns Pehrsson: Det förvånar mig, att bland samtliga de talare, som i denna fråga uppträdt, ingen enda fäst sig vid den väsendtliga förändring i manskapets anskaffning, som Utskottet föreslagit, och hvarigenom detta från att vara folkets armé skulle förvandlas till Regeringens armé, en förändring som jag anser olycksbringande. Jag medgifver visserligen, att bördan för närvarande är ojemnt fördelad, men att någon verklig rättelse och lättnad härutinnan skall uppnås på den af Utskottet föreslagna väg, vågar jag tills vidare betvifla. Den enda rättvisa grund, hvarpå målet, fäderneslandets försvar kan vinnas, är den, att alla medborgare dertill bidraga, och att kostnaderna lika fördelas i mån af hvars och ens förmåga att bära dem. Jag har måhända icke riktigt kunnat uppfatta den djupa meningen i Utskottets förslag, men en af de olägenheter, som dess antagande skulle medföra, vore tvifvelsutän den, att folket ej längre finge välja sina rörsvarare, emedan i detta hänseende all magt vore öfverlemnad åt regementscheferne, som i denna viktiga punkt snart sagdt blefve allrådande. Andra tider kunna uppstå, då häraf stort men och ett verkligt förtryck skulle kunna följa, och man få anledning ångra, att man lemnat en så dyrbar rättighet ifrån sig. Jag antager, att Utskottets Betänkande i denna punkt ej är af beskaffenhet att tillfredsställa Kammarens önsknings, och att återremiss derå alltså torde blifva Kammarens beslut, hvarföre jag velat bifoga dessa anmärkningar, som kunna tjena till ledning vid frågans vidare handläggning i Utskottet. Man har väl sagt, att en återremiss skulle komma frågan att falla — åtminstone för denna riksdag — men jag hoppas, att så ej skall blifva händelsen, utan att tillräckligt rådrum till en bättre lösning ännu skall förefinnas. Derjemte borde man komma ihåg, att Svenska Folket, derest faran öfverhängde, vore beredt, att skynda under fanorna, och för min del tror jag, att ingen magt i verlden kan betvinga ett folk, som enigt och beslutsamt vill bevara sin sjelfständighet, och som för dess värnande kan ställa upp 1,000,000 stridbara män. Ehuru jag således ej kan gifva mitt bifall till Utskottets Betänkande, är jag likväl tacksam för de åsichter det framställt och den

möda det gjort sig för deras utarbetande; och jag hyser derföre ock en så mycket större tillit, att Utskottet med det nit och den fosterlandskänsla, hvaraf det är lifvadt, skall kunna åstadkomma en bättre lösning af denna viktiga fråga, än den nu i Betänkandet framlagda.

Herr Peter Petersson: På den korta tid Utskottet haft sig förelagdt att ordna de många dithörande frågor, kan man ej annat än erkänna, att Utskottet på ett i allmänhet lyckligt sätt försökt reda den trassliga härfvän. Men som frågan är af den mest omfattande, äfvensom i folkets ekonomiska förhållanden djupt ingripande beskaffenhet, tror jag att man med den största försigtighet i alla dithörande många och olikartade ämnen bör stadga sitt omdöme. Det är visserligen sannt, att nu endast är frågan om att aflåta en underdånig skrifvelse, uti hvilken de grunder uppgifvas, på hvilka Riksdagen anser att försvarsverket bör ordnas — med öfverlemnande åt Kongl. Maj:t, att med ledning häraf, låta utarbета detaljerade förslag. — Men låtom oss komma ihåg, är grunden ej fullt pålitlig och säker, kan lätt den byggnad, som derpå uppföres, ramla. Alla äro ju ense om, att fäderneslandets säkerhet kräfver ett starkt försvar, men meningarne delade om det mått af uppoffringar, som hvarje medborgare härför bör åtaga sig. I olikhet med Utskottet skulle jag vilja hålla före, att ett starkt försvar kan ordnas, utan att Svenska Folket härför behöver åtaga sig ökade uppoffringar.

För att nå detta särdeles eftersträfvansvärda mål, hade det varit godt, om Utskottet fästat mera afseende på den frivillighet, som allt mer och mer gör sig hos Svenska Folket gällande, att sjelfva vilja aktivt deltaga uti fäderneslandets försvar — eller hvad Utskottet kallar uppoffring af personlig natur. — Det hade äfven varit önskvärdt, om Utskottet kunnat föreslå någon indragning af de värfvade regementena. Härutinnan delar jag fullkomligt de åsigtter, som blifvit uttalade af reservanten Herr Friherre Raab, att åtminstone de 2 fotgardesregementena i Stockholm måtte indragas och vaktgöringen derstädes bestridas genom inkommendering af landtregementen. Männe ej äfven kavalleriet kunde göras mindre dyrt än det nu är — eller skulle ej antalet hästar *under fredstid* kunna minskas — åtminstone tycker jag att dessa ej behöfva ligga i garnison hela året om.

Det hade varit särdeles tillfredsställande, om Utskottet, jemte de allmänna grunder, som blifvit framlagda, äfven tillika hade uppgjort någon kalkyl, som visade skilnaden emellan den tunga, som folket enligt det nya förslaget skulle komma att åtaga sig, och de bördor som det nu af ålder redan haft. Jag fruktar nemligen, att, genom antagande af det nya förslaget, de utgifter som träffa jordbruket blifva större och mera ojemnt fördelade. Skola vi rubba det gamla indelningsverket, så böra vi väl vara förvissade om att få något bättre i stället. Bland de speciela anmärkningar mot förslaget anser jag vara:

a) Att exercistiden för beväringmanskapet blifvit ökad från 30 till 60 dagar — hvaraf följer att arbetskrafter dragas ifrån jordbruket och närin-garne, på den tid de mest äro behöfliga,

b) Anskaffningen af manskap skall ske genom regementschefens försorg, som vid antagningen har vitsord. Detta är godt och väl. Men i den händelse ej tillräckligt manskap kan anskaffes för den af Staten be-

stämnda legan, tillkommer detta åliggande kommunen, som då enligt Utskottets förslag skall betala det utöfver legan erforderliga tillskottet. Genom antagande af detta förslag skulle den ena kommunen komma att drabbas af högre utgift än den andra.

c) Att soldatens föreslagna tjänstetid är allt för kort, och kommer till följd deraf att afskedas den tid han säkrast till yrket blifvit inöfvad, samt slutligen att soldaten utom den bestämda bostad och "koltäppa" — härmed menas visserligen kåltäppa, — bör äfven hafva vedbrand, samt att lönen bestämmes tillräcklig, att soldaten ej må falla kommunens fattigvård till last — emedan det i många fall skulle inträffa, att han efter denna korta tjänstetids slut ej kan erhålla någon lämplig eller passande sysselsättning.

Mera vore visserligen att säga i denna högst viktiga och omfattande fråga, men jag inskränker mig för tillfället till anförande af de skäl jag framhållit, med yrkande att då så kort tid är kvar af riksdagen och många frågor af vikt ännu oafgjorda, denna fråga måtte uppskjutas till en kommande riksdag, på det tillfälle må lemnas för alla som frågan angår att noga öfverväga förslaget, innan grunderna antagas; hvarföre jag vördsamast anhåller om proposition på återremiss.

Herr Hedlund: Det är utan tvifvel ett märkligt bevis för idéernas snabba utveckling och allmänna insteg, att vi kunna sitta i denna Kammare och diskutera frågan om indelningsverkets upphörande, en fråga som det likväl endast för ett par år tillbaka ansågs nästan som ett kätteri att på allvar bringa å bane. Också hafva till detta resultat mågtigt bidragit de sednaste årens stora politiska och militära tilldragelser, hvilka i hela Europa gifvit en synnerligen kraftig väckelse till genomgripande organisationsförändringar i försvarsväsendet.

Men skall en sådan förändring genomföras, så står först och sist den sanningen — det faktum klart för ögonen, att, vare sig man grundar reformen på allmän folkbeväpning eller stamtrupp eller sammansättning af båda, så förutsätter hvarje sådan organisation nödvändigt det nuvarande indelningsverkets bortfallande.

Jag hyser för min del en upprigtig högaktning för den indelta arméen, för den soldat som på samma gång varit en odlingens och de fredliga mödornas sträfsamme kämpe, som brutit upp våra vildmarker och vidgat den odlade terrängen öfverallt, der han fått nedslå sina bopålar; för den officer, som på så många ställen gått i spetsen för befolkningen i klok hushållning, intelligent arbete och medborgerlig nitälskan; och det är icke utan vemod, som jag lärt mig inse nödvändigheten deraf, att denna organisation, i så många hänseenden duglig och lifskraftig, måste upphöra.

De förtjenster, som efter hvad jag här antydt, onekligen utmärka den indelta arméen, komma nemligen landets näringslif, dess fredliga utveckling till fromma; men en försvarsorganisation måste likväl i främsta rummet vara ordnad med afseende å krigets behof. Skulle nu den olyckan inträffa, att Sverige blefve tvunget till krig och dess armé alltså finge göra ett fälttåg, skulle det utan tvifvel öka dess eländen, att soldaten vore så nära knuten till den sociala sammanlefnaden. Af tio stupade skulle kanske

de

de nio vara familjefäder. Jag talar ej om den ekonomiska börda, som detta skulle pålägga samhället, jag erinrar endast om den familjesorg och jemmer sådana förluster skulle bringa öfver landet.

Den moderna krigskonsten ställer äfven fordringar på den enskilde soldaten, som under nu varande förhållanden omöjligen kunna fyllas. Den fordrar större skjutskicklighet, rörlighet, vighet, yrkesvana, med ett ord egenskaper, som förutsätta på en gång ungdomlig spänstighet och förökad öfning, och hvilka göra den öfvade beväringen till det lämpligaste försvaret.

När jag således ur synpunkten af dessa väsendtliga brister var redobogen att förorda indelningsverkets upphörande, egde jag ännu icke — jag må öppet erkänna det — en aning derom, att indelningsverket derjemte led af det svåra felet, att utgöra den orättvaste och mest betungande bland alla våra skatter. Först inom Utskottet kom jag till fullständig insigt härom. Den utredning, som Utskottet i denna del lemnat, gifver de påtagligaste bevis på de orimliga resultaten af det nu varande systemet. Då man finner, att i en socken kommer en rote på 57 inneväpnare, och i en annan en på 736 m. m.; då man ser att befolkningen i de fattigaste trakterna af vårt land äro svårast betungade, då finner man nödvändigheten af att sådana missförhållanden upphöra, att lag och rättvisa ej längre böra på ett så skriande sätt kollidera.

Det är emellertid helt naturligt, att då förändringen skall genomföras, — orättvisan utplånas: en jemn och efter möjligheten billig fördelning af bördan åvägabringas — sådant kommer att stöta på motstånd, och att hvilket förslag, man än må framlägga, det svårigen skall kunna undgå att — i den mån det söker sammanjemka motsatta åsigt, försona skiljda intressen — bringa dem alla mer eller mindre i harnesk. A ena sidan kan det ej förundra någon, om de, hvilka hittills, alltför länge, burit den dryga bördan, nu vilja begagna sig af den rättvisa ovilja den uppväckt, för att med ens och utan någon slags kompensationsderifrån befrias; och å den andra är det ganska naturligt, att de samhällsklasser, som tillföre i ringa eller ingen mån haft del i bördan, icke utan gensägelse påtaga sig densamma. Det skulle t. ex. efter Utskottets förslag ensamt på Stockholms stad komma 6 å 700 soldater — på Göteborgs omkring 200. Detta är ingen småsak, då man tager i beräkning de prestationer, som kommunerna, enligt förslaget, böra tillhandahålla soldaten. Och dertill kommer, att kommunerna jenväl kunna blifva nödsakade att erlægga någon del af legan, en ganska allvarsam omständighet, om denna skulle stiga till något väsendtligt högre belopp, än det af Staten stipulerade. Jag har likväl ej tvekat att understödja denna nya börda, emedan den är byggd på en rättvis grund: alla medborgares skyldighet att i mån af förmåga deltaga i fosterlandets försvar, men på samma gång och i full konsekvens härmed måste jag motsätta mig de alltför öfverdrifna anspråk, som från motsatta sidan uttalats, och hvilka funnit sin spets i detta enda: indelningsverkets borttagande utan lösen. Jag är sjelf rotehållare; men jag får bekänna, att, då jag inköpte det hemman, som detta besvär åligger, jag ingalunda tog i beräkning — icke ens såsom en aflägsse förhoppning — att man någonsin skulle gifva mig skatten i ren present,

utan tvärtom kalkylerade affären så, att den skulle gå ihop *med* ifrågasvarande onus. Och följaktligen -- om man befriar mig från skyldigheten att hålla soldattorp och öfriga besvär, så vill och bör jag därför något betala. I denna fråga tror jag, att de jordbrukare, som verkligen önska blifva qvitt indelningsverket med dess alla olägenheter, göra klokast och bäst att ej späna bågen alltför högt; det kunde annars lätt nog hända, att hela saken förfelades.

Ehuru jag redan längre än jag önskat tagit Kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk, ber jag slutligen få antyda de grunder, på hvilka Utskottet stödt sitt Utlåtande i denna punkt.

Den sats, hvarmed Utskottet inleder punkten, eller att grunden för manskapets antal bör vara folkmängden, behöfver ej närmare motiveras. Den är klar af sig sjelf, då den innebär att manskapet bör jemnare än hitintills fördelas öfver hela landet. Stamtruppens styrka har man tänkt sig böra uppgå till ungefär samma antal som den nuvarande indelta och värfvade arméén. Den andra grundsatsen är, att grunden för manskapets underhåll bör vara bevillningen. Genom Statens ökade inkomster till följd af stigande välmåga eller ändamålsenliga reduktioner i utgifterna -- äfvensom genom indragning af militieboställena -- torde Staten kunna beredas medel till betäckande af kostnaderna för manskapets underhåll, utan att den direkta bevillningen därför behöfver ökas.

Frågan, om lönen skall bestridas af Staten, har inom Utskottet varit föremål för lifliga debatter. Man har der i förstone antagit, att lönen borde utgå från länet eller häradet, och förmenat, att den derigenom skulle blifva mindre betungande, än om Staten direkt blefve löngifvare. Men uppmärksamheten har vid frågans behandling blifvit fästad bland annat derå, att det förra af dessa aflöningssätt blifvit försökt i Frankrike och efter vunnen erfarenhet om dess olämplighet derstädes förkastadt. Jag beklagar ock den regementschef med välvilja och omtanke för truppens välbefinnande och bästa, som i den viktiga angelägenheten af dess aflöning skulle hafva kommunen i mellanhand eller kanske snarare öfver sig. Gent emot Staten eller dess Regering kan hans ord i denna fråga ega vitsord och inflytande, men emot kommunen skall han i de flesta fall intet förmå. Staten bör alltså, efter min tanke, både bestämma och bestrida truppens aflöning. Man säger nu visserligen, att soldaten härigenom träder i ett annat förhållande till Staten än förut. Detta må vara sannt i viss mån, men är en förändring till det rätta. Soldaten bör icke, i och för sitt uppdrag af fäderneslandets försvarare, betrakta sig sjelf och betraktas af andra som en enskild jordegares tjenare, utan såsom en Statens tjenare. Jag tror, att man ej behöfver ur ett sådant förhållande, så naturligt och lämpligt, skapa sig bekymmer, sådana som dem man här uttalat, att soldaten på detta sätt skulle kunna blifva ett medel i förtryckets hand, m. m. dylikt. Det vill då synas mig mera eftertänkligt, att lönen, beräknad i spanmål, skall utgå i penningar efter årets markegång, men vådan häraf kompenseras derigenom, att Kongl. Maj:t bestämmer aflöningens storlek, och således är i tillfälle afhjelpa de olägenheter, som till följd af exempelvis en alltför låg markegångssättning skulle kunna uppstå.

Vi komma nu till den mycket klandrade punkten, att kommunerna skola bestå soldaten bostad samt kältäppa. De många anmärkningar den

frankallat föranleda mig att afstå från att yrka bifall till densamma; dock vill jag i största korthet antyda Utskottets skäl för detta förslag. Man har härmed endast velat försätta soldaten i en möjligast fast och oafhångig ställning, då man föreställt sig, att det just var karakteren af att vara sin egen, bofaste man, eller man för sig, som höjt den indelte soldaten till hvad han i denna stund i socialt hänseende verkligen är, i allmänhet någonting vida förmer än den legde tjenaren. Men om Staten skulle hålla honom med denna förmån, skulle den komma att kosta alldeles orimligt; och man måste medgifva, att det åtminstone ur synpunkten af kostnaderna är lämpligast, om kommunen åtager sig denna del utaf aflöningen. Nu är det väl sannt, att svårigheterna härvid kunna vara många-handa och kostnaderna betydliga; men man får ock å andra sidan taga i betraktande, att soldatens öfriga underhåll i motsvarande mån kan blifva billigare. Ty det är alldeles gifvet, att den egna bostaden, den egna hården på något hvar utöfvar stark dragningskraft, och att man, med denna förmån, lockande, för ögonen, skall låta sig nöjas med bra mycket lägre aflöning än eljest. Följaktligen kommer denna kostnad till kommunen åter såsom lindring i en annan utgiftspost och kan ingalunda kallas bortkastade penningar. Man har likväl — utom allt annat — häremot invändt, att flera af våra regementens manskap sakna egna bostäder, men att anden inom dessa regementen det oaktadt är lika god som juom den öfriga arméen. Sådant har särskildt uppgifvits beträffande de Skånska regementena. Efter denna upplysning och med anledning jemväl af den kritik, som man ur andra synpunkter rigtat emot förslaget, vill jag, som sagdt, ej hålla derpå.

Vidare har man ansett Utskottets förslag, det kommunerna skulle under vissa förutsättningar vidkännas en del af legan, vara till principen origtigt, liksom i tillämpningen kunna blifva särdeles betungande. Jag nekar det ej; och finner alldeles ohållbart det skäl, man till förmån för förslaget andragit, eller att soldaten, derest Kronan ensamt lagt honom, skulle ega någon slags pretention på underhåll af Staten, äfven sedan tjenstetiden vore tilländalupen, hvaremot detta anspråk genom kommunens öfvertagande af en del utaf legan skulle komma att vända sig, såsom tillbörligt vore, emot kommunen.

Då jag icke delat Utskottets åsigt rörande behovet af en stamtrupp, har jag kunnat så mycket mera opartiskt ställa mig på Utskottets sida i fråga om de här afhandlade momenten, och hoppas, att hvad jag haft äran andraga åtminstone i någon mån skall gifva vid handen, att Utskottet ej fattat sina beslut utan grundlig öfverläggning, och att hvarje moment blifvit noga genomtänkt, innan det i organisationsplanen upptogs.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Jag har begärt ordet, emedan jag anser det såsom en pligt att i en fråga af så genomgripande vikt som denna gifva min öfvertygelse till känna. Det kan ej förnekas, att ett lämpligare och tidsenligare nationalförsvar än det nu varande måste åvägbringas. Detta kan nu ske på det sätt som Utskottet föreslagit, eller ock medelst genomförande af en fullständig nationalbeväpning. Derom vänder sig hela frågan. Det kan ej mera på allvar försökas att åstadkomma ett ökad försvar uteslutande på den jordbrukande befolkningens bekostnad.

Om man likväl tager i betraktande, att jordbrukaren, efter det nu framlagda förslaget, skulle ikläda sig tungan af förökade kostnader för landets försvar, men på samma gång med penningar aflösa den börda, som i och genom indelningsverket sekler igenom tryckt honom — och det utan någon verklig rättvis grund — så har man svårt att uppfatta de skäl, hvarpå Utskottet fotat detta förslag. Vill man emellertid nå målet, så måste man äfven vara besluten att ej rygga tillbaka för hindren.

Under de föregående riksdagar, hvaruti jag deltagit, har denna fråga om lindring i rustnings- och roteringsbördan ständigt stått på dagordningen; och om man verkligen vill åstadkomma ett tidsenligt försvar, så måste såsom en preliminär åtgärd oundvikligen föregå indelningsverkets totala uppläfvande — men ej på sådant sätt, att någon verklig lindring dermed icke bereddtes rotehållaren.

Hvad punkten d) af Utlåtandet beträffar, instämmer jag med Herr John Ericson deruti, att anskaffandet af bostad och kältäppa åt soldaten skulle blifva för kommunerna särdeles betungande. Det skulle svårigen kunna genomföras i städerna och erbjöde, efter min tanke, föga fördel, men väl många olägenheter på landet. I den ort, hvarifrån jag är, innehafva soldaterna inga torp, utan aflönas med kontant betalning. En följd häraf har blifvit, att soldaterna söka sjelfve skaffa sig egna bostadslägenheter, vid hvilkas besittning de alltså äro tryggade äfven efter afskedstagandet. Jag tror att detta system är vida att föredraga framför det af Utskottet förordade, helst derigenom någon trygghet vinnes emot den med skäl fruktade möjligheten att, om Utskottets förslag antoges, soldaten, när han uttjent kapitulationstiden och beröfvades sin bostad, skulle med sin familj falla kommunen till last. Jag önskar alltså, att detta moment återremitteras, på det Utskottet må komma i tillfälle att skänka dessa omständigheter vederbörligt bepröfvande.

I fråga om punkten g), hvari föreslås, att rotarne och rusthållen för befrielse från den jorden åliggande bördan af manskapets anskaffning och underhåll skola erläggas en rättvis och billig aflösning, så är jag i momentets så lydande, alltför sväfvande lydelse ganska oviss, om aflösningen kommer att medföra någon verklig lättnad eller icke. För min del önskar jag en sådan lättnad, ehuru jag inser, att densamma skall stöta på motstånd af dem, hvilka innehafva privilegierad jord, och för hvilka försvarsväsendet hitintills varit föga tryckande. Min önskan vore derföre, att Utskottet bestämde vissa billiga grunder, hvarefter aflösningen kunde ske, hvadan jag yrkar återremiss äfven af denna punkt.

I öfriga delar har jag intet emot Utskottets förslag att anmärka, utan bifaller dem samtliga.

Herr Rosenberg: Sedan jag begärde ordet, hafva de flesta af de anmärkningar, jag ämnade göra, blifvit af andra talare framställda och så skickligt motiverade, att jag föreställer mig, att de måste vinna gehör och den föredragna punkten således icke komma att i oförändradt skick af Kamrären godkännas.

Jag vill emellertid taga tillfället i akt att, efter det så många klandrat Utskottet för hvad det i denna punkt föreslagit, betyga Utskottet min tacksamhet, för att det, om ock ej till fullo, uttagit det steg, som

länge varit önskad, men deremot icke varit att hoppas. Om någon endast för två år sedan hade ifrågasatt indelningsverkets upphörande eller förändring, huru hade männe ett sådant förslag blifvit upptaget och ansett, och dock har Utskottet nu i denna tredje punkt föreslagit roterings- och rustningens upphörande och därför anfört talande skäl. Det är härför jag är Utskottet tacksam och min tacksamhet skall icke upphöra, äfven om förslaget skulle inskränka sig till endast uttalandet af nämnda sanning. Den har då i alla fall en gång blifvit erkänd och fått uppmärksamheten på sig rigtad; den skall då ock i en framtid vinna genklang os hvarje rättänkande och upplyst medborgare; och det steg som en gång blifvit uttaget skall följas af flere.

Jag hörde nyss en talare yttra, att indelningsverket borde bibehållas men en lindring beredas åt den dermed betungade jordbrukaren, så att det blefve för honom möjligt att draga den tunga bördan. Äfven detta innefattar ett medgifvande af orättvisan i de nuvarande förhållandena och tyder på, att man bör taga saken i öfvervägande, hvarföre man ock torde hafva Utskottets förslag i detta Utlåtande att tacka. Hvarje lindring, som beredes den rustnings- och roterings-skyldige, skall af honom erkännas och med tacksamhet emottagas. Sjelf representerar jag här en ort, som är synnerligen tryckt af rustningsskyldigheten. Vid den föregående riksdagen gjordes den framställningen, att rusthållarne skulle slippa att in natura anskaffa utrednings-, munderings- och beklädnadspersedlarne, de ville naturligtvis gerna betala den erforderliga afgiften därför, endast de befriades från skyldigheten att vara dragonens tjenare. Man biföll dock icke denna framställning och man fann icke lämpligt att ens i denna ringa mån hjälpa den, som hade att bära den tunga bördan. Det är derföre jag med största glädje helsar detta nya tidens tecken, och jag bifaller derföre mer än gerna det af Utskottet gjorda förslaget om den ordinarie och extra ordinarie roterings- och rustningens upphörande.

Deremot kan jag icke gå in på det vilkor, som Utskottet uppställt för borttagande af nämnda onera. Jag ämnar väl ej underkasta dem alla en granskning, men hvad beträffar det vilkor, som under mom. d) blifvit framställt, kan jag icke underlåta att anmärka, att det i tillämpningen ofta nog skulle blifvit omöjligt att fullgöra. Det kan på sina orter blifva svårt nog att åt soldaten anskaffa särskild bostad jemte kåltäppa, och tager man dervid i betraktande hvad Utskottet på sidan 19 föreslagit, eller att Kongl. Maj:t skall ega rätt att förflytta soldaten från en ort till en annan, hvarigenom på vissa platser större antal soldater kunde komma att sammandragas, så måste det blifva en ren omöjlighet för kommunerna att der föse soldaten med de nämnda förmånerna. Jag trodde för öfrigt, att man här vid lag skulle kunna gå till väga på samma sätt, som redan nu praktiseras mångenstädes i Skåne, der soldaten endast åtnjuter kontant lön, har rättighet att uppehålla sig hvar han vill, dock ej utom regementets stånd, samt sysselsätter sig med handverk eller jordbruk, nedslående sina bopålar hvarhelst han finner lämpligast. Jag påminner mig äfven, att två dragoner varit egna rusthållare, och det hade ju varit föga lämpligt att åt dem uppföra särskilda bostäder. Det bör ganska väl kunna förfaras i detta afseende på samma sätt med gemenskapen som med officerarne. Det är visserligen ej nu stället att vidröra femte punkten, men om man

sammanställer hvad deri blifvit föreslaget med projektet om torps ansakfande åt soldaten, så visar sig ännu tydligare hvad olägenheter deraf komma att härflyta. När soldatens tjenstgöring efter 10 år tager slut och han måste lemna torpet, befinner han sig med familj utan tak öfver hufvudet och så till sägandes på bar backe. Lika förhållande blir det med hans efterträdare och den som följer efter honom, den ena måste rymma huset för den andra, och kommunen kan ej herbergera dem alla.

Särskildt vill jag yttra några ord till den värde talare från Kronobergs län, som trodde att vi skulle kunna skaffa oss ett starkt nationalförsvar, utan att dertör behöfva underkasta oss några ytterligare uppoffringar. Det var i sanning mycket glädjande att höra, och jag beklagar allenast, att talaren icke framlade något förslag, huru den glada tanken skulle kunna realiseras. Jag får derföre uppmana honom att framlägga ett sådant förslag; och jag är öfvertygad om, att hela landet skulle derföre till honom stadna i den största tacksamhetsförbindelse.

Med godkännande af den grundsats, Utskottet uttalat om indelningsverkets upphörande i dess nuvarande skick, yrkar jag att punkten måtte återremitteras till Utskottet, för omarbetning beträffande de uppställda villkoren för roteringens och rustningens borttagande.

Herr Åke Andersson: Då Herr Rosenberg så fullständigt uttalat och motiverat just de åsikter, jag ämnade framställa, vill jag för min del icke upptaga Kammararens tid genom något särskildt yttrande i ämnet, utan inskränker mig till att instämma i Herr Rosenbergs yttrande och yrkande om återremiss.

Herr O. B. Olsson: Lika med den siste talaren och af samma anledning som han förenar jag mig i Herr Rosenbergs yrkande om återremiss.

Herr Kinmanson: Då jag nu går att yttra några ord i frågan, vill jag lika med Utskottet antaga, att det är nödvändigt att utsträcka beväringsskyldigheten utöfver de för densamma hittills fastställda gränser, att landets försvar nu omöjligen kan *ensamt* grundas på allmän folkbevärning, samt att derföre en stamtrupp bör bibehållas, jemte det att roteringen och rustningen underlättas eller annorledes till förmån för de roterings- och rustningsskyldige förändras. Utskottets förslag i sistnämnda hänseende kan jag, i likhet med hvad här redan blifvit af andra anfördt, icke finna antagligt. Det innefattar den förändring beträffande indelte soldaten (eller båtsmannen), att han dels skulle af Staten antagas och aflönas, dels tillika borde, i stället för att såsom hitintills af rote- och rusthållarne förses med torp, erhålla särskild bostad och kåltäppa genom försorg och på bekostnad af kommunerna, hvilka efter befolkningens antal hade att på detta sätt bidraga till underhåll af ett visst antal soldater. Kommunerna skulle sålunda i denna sin egenskap blifva skattskyldige till Staten. Efter det landets skatteförhållanden utvecklats till ett något mera ordnad skick, hafva dock socknarne hittills icke varit ålagda dylik gemensam skattetunga, eller har påtänkt förslag derom aldrig kommit till

utförande. Städerna åter voro väl under en tid tillförene underkastade afgälder med vissa gemensamma belopp, hvilka sedermera på innevånarne fördelades, och en lemming häraf kvarstår ännu i båtsmansvakansafgiften; men detta beskattningssätt har i öfrigt längesedan upphört, i det att kommunerna, så väl landets som städernas, allt bestämdare intagit den ställning till det stora samhället, att deras ändamål blifvit att besörja visserligen allmänna, men på samma gång deras egna angelägenheter, sådana som afse att fylla behof, hvilka inom kommunerna sjelfva förefinnas, och omedelbart antingen bidraga till deras utveckling, eller eljest beröra deras eget intresse. Dylika äro t. ex. omsorgerna för folkskolan och fattigvården. Men dit skulle ej kunna hänföras en förpligtelse att för arméens behof underhålla soldater. Förslaget derom strider således emot det, symmerligast genom de sednaste kommunalförfattningarne, bestämdt utbildade begreppet om de Svenska kommunerna och den plats inom Staten, som bör dem tillkomma. Man må derföre noga akta sig för att införa en institution sådan som den föreslagna, hvilken otvifvelaktigt skulle mötas med ovilja och knappt hinna att förete någon verksamhet, förrän kommunerna skulle söka undanskjuta den främmande börda, som derigenom blifvit dem pålagd.

Af föregående talare är redan anmärkt, att detta kommunala indelningsverk skulle medföra ökade kommunalutskylder till men särdeles för mindre bemedlade personer, -- att det isynnerhet måste i flera hänseenden blifva olämpligt för städerna -- samt att den föreslagna grunden för manskapets antal, eller folkmängden, skulle understundom komma att visa sig mycket obillig; och det må tilläggas att, då Utskottets afsigt synes, enligt Betänkandets sjunde punkt, verkligen vara den, att Kongl. Maj:t borde ega att närmare bestämma stamtruppens förläggning, ett sådant förslag lär emellertid finnas nog mycket afvika från de grunder, hvarpå 80 § Regeringsformen hvilat.

Man har ansett, att kommunalsoldaterna skulle kunna bilda en duglig och fullt ändamålsenlig stamtrupp. Jag tviflar derpå. En sådan stamtrupp kan icke åstadkommas, derest ej organisationen bidrager att göra manskapets ställning stadgad och aktad. Den, som nu antager krigstjänst såsom indelt soldat, har med detsamma valt ett lefnadsyrke; han tjänar så länge kruterna medgifva och finner sig uppnådd att med nit omfatta sin tjänst och bryd dertill för; och då han afhåller sitt afsked, äro det ofta välbergade hushällets barn vanligen så försigkomna, att de kunna försörja sig sjelfva. Men Utskottets på 10 år anagna kommunalsoldater skulle deremot komma att betrakta sitt yrke endast såsom en tillfällig sysselsättning, hvilken de, kunnande att den snart nog måste lemnas, med liknöjdhet fullgjorde; -- den fasta i staden och kältäppan skulle också föranleda dem att gifta sig, men efter de betingade årens förlopp vore ingen annan utväg öfrig än att skiljas från stugan, för att söka en osäker arbetsförtjänst, hvarvid de ej sällan åtföljdes af ännu oförsörjda barn. Det är antagligt, att på detta sätt många af de nya soldathushållen komme att falla kommunernas fattigvård till last. Erfarenheten har, i motsatts härtill, alldeles icke ådagalagt något sådant ofördelaktigt förhållande, i hvad angår den nu varande indelte soldaten. Likasom han under kriget

aldrig svikit sin pligt, är han i fred, jemte soldat, en duglig och aktad arbetare.

Denna tredje punkt af Utskottets Utlåtande innefattar vida mindre en militärisk organisationsplan än förslag till ändring i en nu bestämd skattefördelning. Rikets försvar har ansetts böra till en del grundas på tillvaron af en stamtrupp; och man har sökt bilda den, icke sålunda att roteringen och rustningen bibehålles, sedan deras öfverklagade olägenheter blifvit afhjelpna eller väsendtligen förminskade, utan genom att uppföra en ny institution, hvilken skulle likna den bestående, men fått emottaga den- nas alla fel och intet af dess fördelar.

Dessutom skulle försöken att upprätta det nya indelningsverket genast mötas af de största svårigheter. Utskottet synes hafva gjort planens verkställighet beroende derpå, att rotarne och rusthållen erlægga en aflö- ning för befrielsen från manskapets anskaffning och aflönande. Men om de, till större eller mindre del, icke äro villige att härfpå ingå, eller om de betinga olika tider för aflösningsens erläggande, synes redan härigenom möjligheten att verkställa förslaget äfventyras; hvarjemte annan grund än en alltför osäker, knappt kunde utfinnas för lösen från den extra ro- teringen, som har att endast under krigstid uppsätta manskap.

Huru vårt försvar än må tänkas i en framtid slutligen ordnad, skall dock icke under nu befintliga förhållanden, så vidt jag inser, en ändamålsenlig stamtrupp kunna bildas på annat tjenligare sätt, än att, med den indelte soldatens bibehållande, Statsmagternas onsorger rigtas åt afhjelpande, så vidt ske kan, af indelningsverkets brister och utjemnande af dess börda, tills möjligen denna del af försvaret, när den tiden finnes inne, må kunna utan olägenhet uppgå i något annat då tidsenligare och bättre. Sålunda föreställer jag mig, att manskapets rekrytering och legans beta- lande nu borde öfverflyttas till Staten, samt efter skedd utredning åtgär- der i öfrigt vidtagas, dels till jemnare fördelning och underlättande af ro- terings- och rustningsbesväret, dels äfven till undamrödjande af möjligen befintliga anledningar till tvist emellan rote- och rusthållare samt militär- befälet. Och i denna syftning förenar jag mig med dem, som redan öns- kat återremiss till Utskottet af förevarande punkt.

Men indelningsverket sträcker sig icke blott till manskapets under- håll och aflöning, det afser äfven tionde och räntor samt koställen, an- slagna såsom aflöning till arméens betäl; och det har länge varit min åsigt, att dessa anslag och indelningar i allmänhet borde indragas till Stats- verket och utbytas mot kontanta löner, såsom äfven Utskottet i en annan punkt föreslagit. Härigenom skall vinnas en hittills saknad tillförlitlig kännedom om de tillgångar, som redan finnas för försvarets fullständiga ordnande. Angående en sådan förändring af denna del utaf indelnings- verket torde ock meningarne vara mindre delade, ehuru mången måhända ej föreställer sig hvilken omtanke påkallas och hvilken längre tid måste blifva behöflig för att, äfven med uppoffringar å Statens sida, bringa en sådan reglering till slutlig fullbordan. Det är på det högsta angeläget, att hvarje förändringsarbete i afseende å indelningsverket, hvilket djupt ingripit i landets ekonomiska förhållanden, företages med en väl beräknad och varsam ordning. Det goda, som den gamla institutionen innehåller, skall derigenom kunna åt det nybildade bevaras.

Herr Hörnfeldt: Visserligen skulle åtskilliga befogade anmärknin-
gar kunna framställas mot Utskottets förslag i de särskilda, till punkten
hörande momenten. Dock vill jag icke, då Kammaren redan är uttröttad
genom den långa debatten, ytterligare sätta dess tålmod på prof, och in-
skränker mig derföre till att påkalla någon uppmärksamhet endast å hvad
Utskottet under litt. g.) hemställt med afseende å aflösningen för den
rust- och rotehållarne åliggande bördan af manskapets anskaffning och
aflöning.

Utskottet synes hafva föreställt sig, att rust- och rotehållarne väl
borde kunna betala något för befrielsen från indelningsverkets tunga, då
de sedermera i afseende på den allmänna värneplikten ej blifva mera be-
tungade än hvarje annan medborgare. Men man får väl dock ej räkna
för intet den skyldighet till vapenöfning, som kommer att åläggas jord-
brukare, från det han vid 9 års ålder börjar handtera geväret i skolan och
till dess han vid fyllda 50 år utträder ur landstormen. Såsom tillhörande
den sistnämnda, kan han nemligen äfven anses fortfarande underkastad
vapenöfningsskyldigheten, emedan i det förslag Utskottet framlagt intet stad-
gande rörekommer, som betager Kongl. Maj:ts rättigheten att, när han finner
för godt, sammankalla landstormen. Man kan derföre icke säga, att rust-
och rotehållarne kunna anses hafva någon fördel af det nya förslaget,
hvilket lemnar helt och hållet obestämdt hvad lösen de skola utgifva för
att befrias från de dem hitintills tryckande onera. De, som vid sednaste
riksdagen deltog i behandlingen af Kongl. Maj:ts Proposition om försvars-
verkets ordnande, hafva säkerligen i friskt minne med hvilken ovilja den
möttes ej blott inom Representationen utan äfven inom hela landet. Går
Kammaren in på hvad Utskottet här föreslagit, skall det mötas af icke
mindre missbilligande af komitterne, som funnit sig hafva blifvit på-
lagde en ny och ganska tryckande börda, utan att hafva blifvit befriade
från den gamla orättvisan.

För min del skulle jag helst önska afslag å punkten, men förenar
mig dock i yrkandet om återremiss, på det att Utskottet måtte komma i
tillfälle att taga saken i förnyadt öfvervägande och afgifva ett nytt förslag,
grundadt på de motiver Herr Bjerkander i sin reservation uppställt.

Herr Medin: Vore äfven jag en medlem af provinsen Skåne, så
skulle jag med nöje förena mig i Herr Rosenbergs yttrande. Nu kan jag
deremot icke instämma i det klander, som från flera håll blifvit mot Ut-
skottet rigtadt; tvärtom förundrar jag mig öfver, att Utskottet kunnat på
så kort tid åstadkomma så mycket som detta Utlåtande verkligen inne-
fattar. Det förundrar mig alldeles icke, att det ej blifvit alla till lags,
ty vid en reform af så storartad och genomgripande beskaffenhet står det
ej gerna till att uppkasta ett förslag, hvarmed ens majoriteten kan vara
belåten.

I hufvudsaken hafva vi dock kommit långt nog, då vi fått en princip
framställd, som tyckes vinna allas bifall. Att vid dess tillämpning många
svårigheter skola möta är ej ett undra på, då många olika intressen der-
vid komma i konflikt med hvarandra, och å ena sidan pretentioner upp-
ställas öfver höfvan stora, men å den andra åter billighetens fordringar
icke alls tagas i betraktande.

De vilkor, Utskottet uppställt för förslaget genomförande, kan emellertid ej heller jag till fullo gilla. Svårt blir det för kommunen att öfvertaga rotebondens skyldigheter, och illa blir det äfven stäldt för den indelte soldaten, då han efter 10 eller 15 års tienstgöring afhyes från den torplägenhet han besutit. Utan tvifvel får då kommunen skaffa åt honom en annan bostad och likaså åt hans första och andra efterträdare, hvilket allt kommer att medföra ökade utgifter, som dock icke tagits med i den här uppgjorda beräkningen. Den lösningssumma, som man kommer att ålägga rust- och rotehållarne att utgifva, bör bestämmas så lindrig som möjligt, hvilket icke är mer än billigt, då man besinnar på hvilket mindre rättvist sätt hela indelningsverket tillkommit. De nu gällande knektekontrakten lägga äfven ett hinder i vägen för förslaget genomförande, och jag tror derföre, att det icke gerna kan antagas förr, än man deröfver hört såväl landstingen och kommunerna, som skola bestå soldaterne bostad och kåltäppa, som ock rust- och rotehållarne genom deras deputerade.

Att genomgå allt, hvad under de i punkten upptagna litteræ förekommer, skulle blifva allt för vidlyftigt, och jag vill derföre med hufvudsakligt biträdande af Herr Kinmansons förslag förena mig med dem, som yrka punktens återremitterande.

Häruti instående Herr *Sandstedt*.

Herr Eric Ersson från Gefleborgs län: Då diskussionen öppnades om detta Utlåtande, föreslog jag, att den skulle få vända sig om alla deri förekommande frågor samfaldt, emedan de med hvarandra stodo i ett oskiljaktigt sammanhang; och det har sedermera visat sig, att alla talare, som här uppträdt, hafva i sina yttranden vidrört frågor, som tillhöra särskilda delar af Utlåtandet. Vi äro nu ändtligen komna till den tredje punkten. Beträffande den må jag tillstå, att deri förekomma flera moment, som jag gerna bifaller, men andra deremot, som jag icke kan gilla. Synnerligast är detta förhållandet med det moment, som förekommer under *litt. g*, der frågan afhandlas om erläggandet af aflösning för befrielsen från den jorden åliggande bördan af manskapets anskaffning och aflösning. Utskottet säger väl, att denna aflösning skall blifva rättvis och billig, men angifver icke någon grund, hvarefter den skall beräknas. Det kan ock med skäl ifrågasättas, om det kan vara rättvist, att ens någon aflösning lemnas för befrielsen från den nämnda bördan. Jag frågar nemligen, om det är billigt att begära, att de nuvarande rust- och rotehållarne skola lösa sig ifrån skyldigheten att anskaffa och underhålla den ena soldaten A, för att sedermera åläggas att, i mån af hvad på deras anparter belöper sig, anskaffa och underhålla en annan soldat B. Utom detta pålægges genom förslaget jordbrukaren den ytterligare olägenheten, att han måste undvara sina söner och drängar under en mer än dubbelt så lång tid af året, som hittills varit fallet, till följd af beväring- och de militäriska öfningarnes utsträckning. I detta fall kommer således bördan att trycka dubbelt hårdare än tillföre. Det är också rätt eget, att under en tid, då så allmänt klagas öfver den tryckande rustningen och roteringen, Utskottet funnit lämpligt att framställa ett förslag, vars följder komma att än hårdare drabba rust- och rotehållarne. Möjligt är väl, att Utskottet

tänkt sig sakens ordnande på ett mindre menligt sätt, men Utskottet borde då hafva uttryckt, huru detta skulle ske och icke derom lemna alla i okunnighet. Jag skulle icke hafva sagt någonting, om aflösningen hade blifvit bestämd åtminstone billig och dess utgörande blifvit fastställt under loppet af några år, men att gå in på ett förslag, sådant som detta, kan jag icke. Jag anser, att det icke skulle vara rätt handladt emot mina hemmavarande kommittenter samt öfrige rust- och rothällare. Det rätta vore, att dessa öfver förslaget hördes, och att jemväl landstingets Utlåtande deröfver infordrades. Det är af denna anledning jag yrkar, att den nu föredragna punkten och dermed sammanhang egande måtte återrenitteras, så att Utskottet blir i tillfälle att afgifva en grundlig förklaring öfver hvad det menar med den föreslagna *aflösningen* och framställa förslag om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran att han måtte låta höra rust- och rothällarne för att utröna, hvad de skulle vilja betala, för att befrias från roterings- och rustningsskyldigheten mot åtagande af en utvidgad värnepligt.

Herrar *J. E. Johansson*, *Ljustin* oeh *Pehr Ericsson* förenade sig med Herr Eric Ersson.

Herr Friherre Liljencrantz: Det har mot mig blifvit anmärkt, att jag skulle hafva strängt klandrat Utskottets förslag och tillvitat Utskottet, att ej hafva fullständigt utredt de till dess pröfning öfverlemnade frågor. Denna anmärkning är obefogad. De talare, som åtagit sig att försvara Utskottets förslag, hafva dock instämt i den meningen, att Utskottet ej fästat tillräckligt afseende vid hvad Herr Hedlund motionerat, och mer än en har ansett Utskottets förslag icke grundadt på rättvisa, i hvad det afser den indelte soldatens förseende med boställe.

Uttalande den korta principen, att grunden för manskapets underhåll bör vara bevillningen, har Utskottet dock underlåtit att angifva, med huru många millioner den skulle komma att ökas för att bringa det nya förslaget till stånd. Visserligen har den värde representanten från Willands härad här framkommit med åtskilliga sifferuppgifter, men icke må han väl föreställa sig, att Kammaren, på grund af hans lösliga, af mången kanske knappt uppfattade redogörelse, skall tilltro sig så här på stående fot kunna fatta något beslut. Den utredning, som i detta fall bort åligga Utskottet, är härigenom icke vunnin, och till följd häraf finner äfven jag mig för-anlåten att instämma i yrkandet om återremiss.

Det var dock egentligen ej för att anföra detta, som jag begärde ordet, utan för att tillbakavisa den beskyllningen, som besynnerligt nog blifvit rigtad mot dem, som yrkat puunktens återrenitterande, nemligen att de skulle hafva för afsigt att affägsna den tidpunkt, då vi skulle kunna erhålla ett kraftigt, ordnad försvarsväsende. Klandret i detta fall kan icke drabba dem, som påyrka en fullständig utredning, utan måste träffa dem, som underlåtit att lemna en sådan.

Herr A. A. Anderson: Beträffande sjelfva den hufvudprincip, Utskottet i denna punkt uttalat, eller att rustnings- och roteringskyldigheten alltför starkt trycker på den Svenska jorden, kan jag ej annat än instämma med Utskottet, likasom jag med tillfredsställelse förnummit, att

de fleste talare, som här uppträd, dela denna min åsigt. Några hafva visserligen sagt, att indelningsverket borde bibehållas, men de hafva dock erkänt obilligheten af den nuvarande organisationen och önskat bereda jordbrukarne någon lindring. Jag hoppas ock, att den orättvisa, som under så lång tid betungat den Svenska jordbrukaren, måtte upphöra, och bördan fördelas efter rättvisare grunder. Såsom jag nyss nämnde, godkänner jag den uttalade hufvudprincipen, men de för dess tillämpning uppställda vilkor kan jag deremot ej bifalla. Hvad särskildt beträffar stadgandet under litt. *d*, att kommunerna skola åt soldaten anskaffa bostad och kåltäppa, så är det väl sannt, att sådana kunna af kommunerna anskaffas för billigare pris än af Staten, men om meningen är, att manskapets underhåll skall utgå af bevillningen, så kommer detta arrangement att för vissa kommuner medföra betydligt ökade utgifter. Under litt. *f* är föreslaget, att anskaffning af manskap i allmänhet skall ske genom regementschefens försorg, men att, då någon svårighet dervid möter, kommunen skall öfvertaga detta bestyr och betala det utöfver legan erforderliga tillskottet. Häri ligger ock synbarligen en orättvisa, emedan olika förhållanden kunna göra det svårare att på en ort anskaffa folk än på en annan. Vidkommande derefter litt. *g*, så förefaller det mig besynnerligt, att man skall behöfva betala någon aflösning för att blifva befriad från roteringsbördan. Har den orättvist blifvit pålagd, så bör den ock utan aflösning borttagas. Skulle någon aflösning komma i fråga, så borde den utgöras af skillnaden emellan de kostnader, som nu drabba rotehållarne och dem, som dessa framdeles komma att vidkännas, alldeles såsom Herr John Ericson föreslagit; och det blir således omöjligt att på förhand bestämma denna aflösningens belopp. Det bör dervid äfven tagas i betraktande, hvilket afbräck jordbrukaren kommer att lida, derigenom att han, till följd af exercistidens utsträckning, under en längre tid af hvarje år kommer att sakna till jordbrukets skötsel nödiga armar. Genom roterings-skyldighetens lyftande från jordbruket är det dessutom icke befriad från de mest tryckande pålagorna. All tionde och öfriga skatter till Staten skola fortfarande utgå. Ingen lindring vill man i detta afseende bereda jordbrukaren, och likväl affordrar man honom en lösen, för att han skall blifva likställd med samhällets öfrige medlemmar.

En talare från Göteborg yttrade, att, då han inköpte ett hemman, som var belagdt med roterings-skyldighet, han föreställde sig att alltjemt få fullgöra den, och derföre kommer att betrakta en befrielse derifrån såsom en ren skänk. Jag delar icke denna åsigt och kan aldrig anse såsom en skänk befrielsen från en pålaga, som orättvist blifvit pålagd.

Med godkännande af hufvudprincipen i punkten, yrkar jag att den i sin helhet måtte varda till Utskottet återremitterad.

Herr Jonas Jonasson från Calmar län: Jag undrar alldeles icke på, att Kammarrens ledamöter börja förlora tålamodet, och vill derföre icke sätta det på ytterligare prof, utan inskränker mig till att instämma i det af flere föregående talare framställda yrkandet om återremiss.

Herr Liss Olof Larsson: Äfven jag anser den nu förevarande rågan vara af den vikt, att jag finner mig föranlåten deri yttra några

ord; och vill jag dervid isynnerhet fästa mig vid den framställning som under litt. e) förekommer.

Under förmiddagens diskussion om första punkten i Utlåtandet, hörde man mycket talas om fosterlandskärlekens kraf och nödvändigheten af att uppföra något för att betrygga fäderneslandets sjelfständighet och framtida säkerhet. Det der är åsigter, som jag fullkomligt delar, och ingen är villigare än jag att i min mån bidra till landets försvar. Jag föreställer mig dock, att denna skyldighet måste vara lika oeftergiftig och helig för hvarje samhällsklass, och att den ej må anses böra i vidsträcktare mån åligga dem, som i nära 200 år ensamme burit denna börda. Skall värnepligten grundas på en jemnlighetsprincipen, så bör den ena samhällsklassen deraf icke tryckas mera än den andra; rättvisan skall opartiskt utskiftas, men den bör icke af någon köpas.

Nu har man sagt, att det skulle blifva en present åt rust- och rotehållarne, om de i afseende å nationalförsvaret och arméens underhåll blefve likställda med öfrige samhällsmedlemmar. Hvari denna present skulle bestå, kan jag icke fatta, då en sådan likställighet endast innebure tillämpning af den enklaste rättvisa. Det är väl sannt, att jordbrukarne en gång hafva öfvertagit detta med indelningsverket förenade onus, men det var på en tid, då inga andra näringar funnos, hvarifrån medel kunde hemtas till arméens underhåll och utredning. Orsaken, hvarföre detta onus kastades på jordbruket, är väl att söka i den gamla Ståndsrepresentationen, der rust- och rotehållarnes klass endast representerade en fjerdedel och det dertföre var lätt nog för de öfriga tre fjerdedelarne att med fosterländsk frikostighet bevilja anslag och besluta pålagor, som den förstnämnda fjerdedelen sedan ensam fick betala. Nu äro förhållandena ändrade, andra principer kunna nu genomföras, alla böra nu deltaga i fosterlandets försvar, ty alla äro ju medlemmar af samma fosterland.

Jag har hört nämnas, att den, som icke vore för Utskottets förslag, skulle ej heller vara en vän af nationalförsvaret. Att icke hvar och en bör vara det, kan dock väl icke sättas i fråga; men icke anser jag dertföre, att vi på försvaret skola påkosta så mycket, att alla våra tillgångar uppslukas af arméen och denna på sådant sätt icke får något att försvara.

Hvad beträffar Utskottets förslag, att den indelte soldaten bör förses med torp, så vill jag nämna, att i Dalarne för närvarande soldattorp icke finnas. Det blir således ganska svårt att, åtminstone inom denna provins, anskaffa sådana; och jag tror mig äfven kunna sätta i tvifvelsmål, huruvida det ens är nödigt eller nyttigt att soldaten förses med torp. Om kommunen åt honom anskaffar sådana, så blir följdén den, att soldaten, som under sin kraftfullare ålder inträder i tjensten och då ganska väl kan förskaffa sig arbete och sysselsätta sig med något yrke, blir afvänt dertifrån, så att han efter de tio tjenteårens slut, då han skiljer sig från torpet, får svårt att skaffa sig ej blott tak öfver hufvudet utan äfven underhåll åt sig och sin familj.

På det att Utskottet måtte komma i tillfälle att föreslå den ifrågasatta aflösningens borttagande, yrkar jag återremiss af punkten.

Herr Hedengren: Som jag under diskussionen erfarit, att de, som nu bära roteringsbördan, icke vilja betala något för att befrias derifrån, och att de, som få de ifrågasatta nya åliggandena sig pålagda, äfven ej lära vilja underkasta sig dem, vill jag, på det man må kunna komma till något resultat i saken, framställa ett förmedlingsförslag, hvarigenom jag föreställer mig, att de olika intressena skulle kunna sammanjemkas. Jag föreslår i sådant afseende, att tredje punkten måtte återremitteras för att sätta Utskottet i tillfälle att inkomma med förslag till en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, innefattande anhållan att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och vid blifvande nådigt förslag till arméens organisation taga i öfvervägande, hvilken lättnad i det på rote- och rusthållare hvilande besvär må af rätt och billighet påkallas, såsom ersättning för den väsendtliga utsträckning af allmänna värnepligten, som för ett fullständigt ordnande af rikets försvarsväsende utan tvifvel lärer finnas nödig.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag erkänner villigt, att den uppgift Utskottet haft att lösa varit ganska svår, och det förundrar mig derföre ej heller, att många väsendtliga anmärkningar blifvit framställda mot Utskottets förslag. En del af dessa torde dock hafva utblifvit, derest under diskussionen tillbörligt afseende fästats på hvad i fjerde punkten blifvit föreslaget. Der hemställes nemligen, att Kongl. Maj:t, till närmare utredning af de i tredje punkten förekommande frågor, täcktes tillsätta särskilda länskommittéer, som skulle ega att undersöka och pröfva förhållandena inom de särskilda orterna, och att i dessa kommittéer skulle ingå jemväl representanter såväl från landstingen som och från rust- och rotehållarne. Dessa kommittéer skulle sammanträda inom orterna och rotehållarnes representanter blefve då i tillfälle, att efter en noggrann granskning af de uti tredje punkten förekommande frågor, som för dem skulle framläggas, yttra sig, om de på de föreslagna eller andra villkor ville åtaga sig de ifrågasatta skyldigheterna; och de skulle i sammanhang dermed sjelfva blifva i tillfälle bestämma den aflösning, som de för befrielse från roteringsskyldigheten ville åtaga sig. Yttranden komme då äfven att inhentas från kommunerna, huruvida de ville underkasta sig kostnaderna för soldatens förseende med bostad och kåltäppa, hvilket i de flesta delar af landet enligt min föreställning icke borde möta någon synnerlig svårighet, då många kommuner nästan uteslutande bestå af rustnings- och roteringsskyldige, som väl skulle finnas villige att mot någon viss afgift till kommunerna afstå de, genom den ifrågasatta förändringen, för dem behöfliga soldattorpen. I de kommuner, der rust- och rotehållare utgjorde det öfvervägande antalet jordegare, hvilket är förhållandet inom den aldra största delen af landets kommuner, skulle saken således mycket lätt gå för sig, och jag tror ej heller, att den inom öfriga kommuner skall röna synnerligt motstånd eller svårighet.

Hufvudfrågan består emellertid egentligen deri, huru man genom en nödvändig omorganisering af det nuvarande indelningsverket och dervid skeende större eller mindre förändring af de grunder, hvarpå detsamma hvilat, skall kunna åstadkomma en stamtrupp, som icke blott kommer att hafva erforderlig styrka, utan som ock genom längre öfningar erhåller den

större militäriska färdighet, att den kan tjena till stöd för en vida talrikare, men mindre öfvad, af landets vapenföra ynglingar bestående bevärning. — Denna fråga besvaras af dem, som äro underkastade rustnings- och roteringsskyldigheten på så sätt, att de väl inse behovet af försvarsverkets förändring och förstärkning, men att de till befrämjande af denna viktiga sak vilja bidraga genom åtagande af en ökad värnepligt endast på de vilkor, att de befrias från den tunga, som för den indelta arméens underhåll sedan långliga tider varit lagd på deras jord. Nu är det väl sannt, att till följd af de utsträckta öfningar, som måste föreskrifvas, i fall arméen skall förvärfva den färdighet, som är lika viktig som dess styrka, komma att vållas många nya eller ökade svårigheter för den del af den jordbrukande klassen, som är rustnings- och roteringsskyldig. Andra från sådan skyldighet nu befriade jordbrukare så väl som öfriga samhällsklassers medlemmar drabbas väl äfven af dessa svårigheter, men säkerligen jemförelsevis i mindre grad, och det må derföre försvar nu måste obilligt, om, när nya kostnader och besvär för landets försvar nu måste åläggas, någon lindring dervid beredes den jordbrukande rust- och rotehållaren, motsvarande den tyngre börda, som han genom de ökade vapenöfningarne för både stam och bevärning nödsakas åtaga sig. Detta bör dock ordnas på ett sätt, som hvarken gör öfvergången allt för svår och kostsam för det allmänna och ej heller blottställer landet för faran att derunder ej hafva någon öfvad stam här till sitt försvar. — Den ersättningssumma, som kan komma i fråga, bör derföre i min tanke fördelas på flera år och utgå i form af en successive införd vakansafgift, motsvarande t. ex. två tredjedelar af det belopp, som innefattar de kostnader, som hitintills varit förenade med rustningens och roteringens utgörande. Om frågan återremitteras till Utskottet, så hoppas jag, att det tager i öfvervägande den af mig påpekade omständigheten, att vid den ökade kostnaden för försvarets omorganisering de böra jemförelsevis mindre betungas, som hittills burit den största bördan, och gör en på allmänna grunder fotad framställning om, huru den ifrågasatta likställigheten samtliga skattdragande medborgare emellan på bästa och mest rättvisa sätt skall kunna successive åstadkommas, och föreslår en hemställan till Kongl. Maj:t att, sedan yttranden blifvit inhemtade rörande de skyldigheter kommunerna kunna finnas villiga att till sakens befrämjande åtaga sig, samt rust- och rotehållare blifvit i ämnet hörde, Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen inkomma med ett förslag om förevarande viktiga frågas lämpligaste ordnande så, att med möjligast rättvisa fördelning af dess börda, den starkaste försvarsorganisation, som landets krafter medgifva, må kunna införas, och först derefter blir det tid och tillfälle att ur de begge anförda synpunkterna underkasta frågan en förnyad, grundlig och allvarlig pröfning, innan den då slutligen kommer till verkligt afgörande.

Herr Björck:

Herr von Troil: Jag anser det vara min skyldighet att uppträda för besvarande af de anmärkningar, som emot Utskottets i nu föredragna punkt afgifna förslag blifvit framställda. Den förevarande diskussionen

och de olika åsigter, som derunder blifvit framställda, ådagalägger med hvilka stora svårigheter Utskottet haft att kämpa, för att ernå det resultat, som nu föreligger Kammaren. Utskottets trägna göromål och den ansträngning, hvarmed detsamma arbetat, hafva i sanning icke förtjenat allt det klander, som här uttalats mot detsamma, om också Kammaren icke anser sig kunna gilla allt hvad Utskottet föreslagit. En talare har ganska strängt apostroferat Utskottet och förklarar, att frågan icke blifvit fullständigt utredd och utvecklade, och att detaljerade kostnadsförslag ej upprättats m. m. Hvad nu beträffar att Utskottet ej skall hafva fullt motiverat sitt förslag, har Herr vice Talmannen redan förut fäst upp märksamhet vid tredje punkten, deri Utskottets grunder för hela omorganisationen blifvit framlagda, och på fjärde punkten, deri Utskottet föreslagit, att Kongl. Maj:t till närmare utredning af ofvanstående frågor skulle tillsätta särskilda länskommittéer, bestående af den ordförande och de militära medlemmar, äfvensom det antal representanter från landstingen samt från rust- och rothållarne, som Kongl. Maj:t täcktes bestämma.

Utskottet har jemväl tänkt sig, att af dessa länskommittéer en centralkommitté skulle bildas, hvilken skulle ega att afgifva förslag till den nya organisationen, och hvilka förslag sedermera kunde komma att läggas till grund för den nådiga Propositionen i ämnet, som framdeles otvifvelaktigt komme att till Riksdagen aflåtas. En sådan centralkommittés arbeten skulle likväl erfordra en dyrbar tid, en tid som man icke velat upptäcka, då frågan om ett ändamålsenligt ordnande af vårt nationalförsvar är så ytterst brådskande. Utskottet har därför öfvergifvit denna sednare tanke och öfverlemnade frågan i Kongl. Maj:ts händer, för att, efter infordrade upplysningar från landstingen och öfrige vederbörande, uppgöra det förslag, hvarom sista punkten af Utlåtandet förmäler. Under sådana förhållanden är det väl ej på sitt rätta ställe att förebrå Utskottet, för det att det nu framlagt några grunder till samma förslag, deröfver Kammaren egde att besluta, allt till ledning för Kongl. Maj:t vid uppgörande af den blifvande nådiga Propositionen. Det kan omöjligen ligga något ondt uti att påpeka eller framhålla några dylika grunder.

För att nu komma till något lyckligt resultat i detta afseende har Utskottet haft tre vägar att beträda. Den första nemligen att låta all jord blifva lika roterad, men hvilket skri skulle ej ett sådant sätt att gå till väga medföra från egarnes af den privilegierade jordens sida? Den andra utvägen vore att vidtaga en fullständig revision af indelningsverket, men en sådan revision är lättare tänkt än gjord. Roterings-kommissioner finge tillsättas, på hvilkas arbeten man finge vänta måhända flera år. Återstode således blott den tredje utvägen, eller den att på rättvisa vilkor häfva och borttaga indelningsverket och roteringen från jorden. Redan under förmiddagens sammanträde har jag sökt ådagalägga, att det vore att begå en orättvisa, om man utan all aflösning öfverflyttade roteringen på de öfriga samhällsklasserna. Man har förut hört talas om grundskattornas aflösning, men icke om deras utstrykning. Lyckas man nu utstryka roteringen från jorden, så skall man förhända sedermera försöka att göra detsamma med grundskatterna; men jag anser det ena lika litet som det andra vara förenligt med rättvisan. Alla äro vi icke jordbrukare; för
 dessa

dessa kunde det visserligen vara en fördel att genast och utan några vilkor få bort roteringen, men jag får erinra, att denna i så fall komme att alltför obilligt trycka städernas innevånare, embets- och tjenstemännen samt öfriga samhällsklasser. Derröre tror jag icke, att man billigtvis kan begära, det roteringsbördan skall lyftas från jordbruket utan någon aflösning. Det är emellertid icke nu meningen att fatta något definitivt beslut i detta fall, förrän vederbörande blifvit hörda, d. v. s. landstingen samt rust- och rotehållarne. Dessa må först yttra sig i ämnet, hvarefter Riksdagen och Kongl. Maj:t komma att deruti besluta.

För öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten deruppå, att, såsom jag under förmiddagens sammanträde också visade, roteringsbesväret, som har 200 års häfd för sig, tillförene varit mera betungande, än det för närvarande är. En stor del af de hemman, som nu äro roterade, voro i förstone af krono-natur och öfverlemnades då åt enskilde till besittning, just för det dessa skulle öfvertaga ett sådant onus som roteringen och rustningen. Under Carl XI:s tid öfverlemnades vissa hemman, de så kallade åttingarna, till soldaterne sjelfva, ehuru de sedermera öfvergått till rotehållarne och vidare genom köp, byten m. m. kommit i andra egares händer. I hög grad obilligt vore det således att borttaga roteringsskyldigheten, som i första hand just varit vilkoret för hemmanets erhållande, från detsamma utan aflösning. Vid denna aflösnings bestämmande till beloppet torde dock åtskilliga omständigheter böra noga öfvervägas och deribland främst att jordbruket är vår förnämsta modernäring, och att man således både af billighet och statskloket bör manas att lindra dess bördor, så vidt sådant utan förnärmande af andras rätt låter sig göra. Af öfriga punkter, som klandrats, är det isynnerhet den om kåltäppas och bostads upplåtande åt soldaten på kommunernas bekostnad. Hvad kåltäppan beträffar, må den gerna "springa", men hvad bostaden angår, så erkännes visserligen, att icke alla soldater för närvarande hafva en sådan. I Skåne låter det sig göra, att soldaten är utan torp, ty der är lättare om arbetsförtjenst än på andra håll, och soldaten kan genom någon tids arbetsbesparing sjelf skaffa sig ett litet hemvist eller bostad. Deremot är jag viss uppå, att uti större delen af öfriga provinser soldaten omöjligen kan undvara bostad på rotehållarnes eller kommunernas bekostnad. Emellertid om lönen skulle höjas, så tror jag icke, att någon väsentlig svårighet skall förefinnas att uppgöra med rotehållarne om de nuvarande torplägenheternas anslående åt soldaten. Svårigheterna i detta afseende äro således icke så stora, som man föreställt sig. Antager Kammaren den föredragna punkten, så komma rust- och rotehållarne att höras öfver förslaget, och jag yrkar förthy punktens godkännande, med undantag af hvad deri är omnämndt i afseende på kåltäppan, hvilken jag ej håller på. Att, såsom det är föreslaget, det skall tillhöra eller åligga kommunen, då manskap ej kan anskaffas i tillräckligt antal för den af Staten bestämda legan, att betala det utöfver legan erforderliga tillskott, har sin orsak deruti, att vid inträffande krig det är nära nog omöjligt för regementschefen att anskaffa manskap. Utskottet ansåg derföre lämpligast, att kommunen, som hade dermed mindre svårt, skulle träda emellan. Detta onus för kommunen skulle visserligen blifva ett undantag från den ifrågasatta allmänna likställigheten, men måhända skulle denna sak kunna hjel-

pas på så sätt, att legan i stället höjdes. Utskottets Utlåtande anser jag alltså i allmänhet och med få undantag vara väl grundadt, och vill jag därför bifalla detsamma, med uteslutande dock dels af hvad det innehåller i fråga om kåltäppan och dels af den delen af momentet *f*, som innefattar orden "kan han ej anskaffa manskap i tillräckligt antal för den af Staten bestämda legan, tillkommer detta åliggande kommunen, som då betalar det utöfver legan bestämda beloppet.

Herr Nils Larson: Under förmiddagens sammanträde hade jag tillfälle att yttra mig om det framlagda förslagets hufvudgrunder, och jag har icke för afsigt att nu inlåta mig på någon särskild eller speciel granskning af dess detaljer, helst då tiden är så långt framskriden. Men då emellertid jemväl under förmiddagens lopp ett par andra talare, nemligen Herr vice Talmannen och Herr Friherre Gripenstedt, trott sig böra, såsom jag kunde tycka, med anledning af mitt yttrande erinra, hurusom vi ega andra och högre intressen att försvara än de materiela, nemligen vårt fosterlands oberoende, våra urgamla och ärorika minnen, vår urgamla folkfrihet och nationela bildning m. m., och då denna erinran antagligen var afsedd att utgöra en tillrättavisning, rigtad emot mig; så kan jag icke underlåta att uttryckligen protestera emot all tanke på att en sådan tillrättavisning skulle vara i någon den allra ringaste mån befogad. Jag har icke förbisett eller ringaktat dessa höga intressen, dessa dyrbara föremål för vår omvårdnad; men jag har trott att de borde vara lika heliga för oss alla, och jag har därför icke ansett mig böra onödigtvis återropa dem, då mitt yttrande uteslutande gått ut på att söka visa, det en viss samhällsklass, nemligen den som ensam uppbär hela bördan af indelningsverket, icke kan sägas hafva *mera* att försvara än andra. Jag tillbakavisar således på det bestämdaste den gjorda anmärkningen och får ånyo förklara, att jag endast påyrkat likställighet de särskilda samhällsklasserna emellan i fråga om bekostandet af vårt försvarsverk, hvilken likställighet andra ledamöter af Kammarerna, och just de, som vilja bifalla Utskottets förslag, sträfva att undandraga sig.

Herr Eric Ersson från Gefleborgs län: Då jag förra gången hade ordet, hade jag ett yttrande, som jag nu måste rätta. Jag talade om mina representanters rätt, men jag mente mina kommittenters. Då jag nu går att yrka återremiss på Utskottets förslag i denna tredje punkt, så och för den händelse detta yrkande vinner bifall, vill jag lägga Utskottet på hjertat, att det i dess nya Utlåtande må meddela en beräkning på kostnaderna efter den nya organisationen, jemförd med kostnaderna för den nuvarande, så fullständig och sanningsenlig som möjligt. En ledamot af Kammarerna har visserligen här sökt framlägga en dylik beräkning, men denna har icke någon officiel prägel och är därför icke att rätta sig efter.

Här har visserligen talats om den brådska, som, i följd af nuvarande politiska förhållanden, förefinnes för vårt försvarsväsendes ombildning. Det är sannt, att hotande moln å horisonten äro synliga, men jag hemställer till en och hvar af Kammarernas ledamöter, huruvida de beslut, som vi nu gå att fatta, kunna i hvilken händelse som helst hafva någon inverkan på vårt försvarsväsende för i år. En sådan reorganisation af vårt försvar, som nu är i fråga, kan ej så hastigt sättas i verket. Vår indelta armé

t. ex., som är tillsatt och fortvarar på grund af kontrakt, ingångna för 25 år, kan ej i ett nu försvinna. Dertill fordras, att berörda kontrakt skola medelst ömsesidig öfverenskommelse häfvas. Det är godt och väl, om allt sådant kan ske så fort som möjligt, men mera kan man ej fordra. Jag fritager mig alldeles från att hafva deltagit i det klander Utskottet fått uppbära. Utskottet har, efter min åsigt, arbetat så mycket och så flitigt, att det verkligen är förundransvärdt. Af hvad jag nu yttrat, faller det sig naturligt, att jag påyrkar återremiss af tredje punkten, med tillkännagifven önskan att Utskottet må noga beakta hvad som här i Kammaren blifvit anfördt.

Häruti instämde Herr *Anders Jonsson*.

Herr *Sven Nilsson*:

Herr *Ola Lasson* förenade sig med Herr *Sven Nilsson*.

Herr *C. A. Larsson*: Då man vid förra riksdagen fick emottaga en nådig Proposition från Kongl. Maj:t angående försvarsverkets ändamålsenliga ordnande, så höjde sig många röster deremot, emedan man ansåg den då föreslagna förändringen medföra alltför dryga kostnader utan motsvarande lindring i de redan tryckande bördor, som ensamt drabba jorden genom indelningsverket. Det då framlagda förslaget var likväl icke så oneröst, som det Särskilda Utskottet nu framlagt.

Utskottet har visserligen nu föreslagit indelningsverkets upphäfvande; men detta upphäfvande skulle endast komma att ske på papperet. I verkligheten skulle samma indelningsverk kvarstå i en försvarad form, ty alla kommuner, som icke inom sig egde några andra beskattningsbara föremål än den roterade jorden, finge alltid hädanefter som hittills vidkännas alldeles samma tunga.

Då man vid nästan alla föregående riksdagar klagat öfver det tryckande indelningsverket, så har denna klagan gått ut på att vinna lindring, men icke att bota ett ondt med ett dubbelt värre. Man har i allmänhet fört klagan öfver att landet under freden utarmas genom underhållande af dyra arméer, som slutligen hota att föra landet till en sådan vanmagt, att vi ej skulle i farans stund kunna möta en fiende. Denna klagan synes ej blifva botad genom Utskottets förslag. Den enda vinst, som skulle komma rust- och rotehallarne till godo, vore, att de återfinge de åt grenadiererne upplåtna torp med dertill hörande jord; men denna vinst blir numera högst ringa; ty sedan torpen vid de laga skiftena blifvit utbrutna och förlagda oita på längre afstånd från hemmanen, så kunna de svårligen återförenas med dessa. Hemmansegaren kan visserligen genom torpens försäljning bereda sig en ringa tillfällig inkomst, men sedan köpesumman är använd, har han bytt sig till ett onus, som utgår i kontanta penningar, i stället för att detta onus förut utgick genom naturaprestationer.

En punkt i förslaget innehåller, att de roterings- och rustningsskyldige skulle erlägga aförsning för den minskning i utgifter, som dem komme att vederfaras. Vore det fråga om att helt och hållet befria jordegarne från deltagande i de nya utgifterna, så hade stadgandet skäl för sig; men då meningen ej kan vara annan, än att äfven jorden kommer att belastas med kostnaden för arméens underhåll, så lär besparingen blifva af högst ringa betydenhet.

Frågan om aflösningen tyckes mig sväfvä i ett visst dunkel. En ledamot af Utskottet, Herr Sven Nilsson, synes numera sjelf vara rädd för sitt eget barn, han vill ur punkten *g* bortstryka ordet "rättvis", så att aflösningen skulle ske endast efter en billig grund. Härigenom skulle stadgandet visserligen blifva mera elastiskt, men det torde vara angeläget att veta, hvilketdera aflösningssättet som skulle komma att göra sig gällande. Efter dess nuvarande ordalydelse skulle rusthållarne i Skåne, som utgöra sina grundräntor efter kronovärdis och icke ega mer än 60 dalers ränta för hvarje nummer, komma att betala omkring 5,000 R:dr i aflösning för hvarje rustningsnummer, enär de sjelfve påstå, att deras utgifter för häst och karl uppgå till öfver 300 R:dr om året. Jag frågar de ärade representanterne från Skåne, om de finnas beredde till en sådan kapitaluppgifring? Vidare säger man, att andra orter skola hafva så stor behållning på sina till rustningen anslagna räntor. Detta härleder sig deraf, att räntorna i dessa orter undergått en så obillig förvandling, att egarne sannolikt aldrig skola stå ut med att afbördas sig dem i kontanter, fastän det varit möjligt att, i stället för dessa räntor, utgöra sin rustningskyldighet. Någon behållning tror jag icke många rusthållare haft, äfven der augmenten varit stora. Om nu dessa hemman skola till Kronan utbetala sina obilliga räntor efter medelmarkegångspris och samtidigt erlägga högre bevilling för uppehållande af stående arméer, så tror jag, att de fleste skola komma att stå sig slätt med dessa fördubblade onera. Jag hemställer fördenskull, om det kan vara skäl för Andra Kamraren att godkänna ett förslag, som uppenbarligen går ut på att göra den närvarande roteringstungan svårare, än hvad den är. Mig synes dertill icke förefinnas det ringaste skäl. Det kan ej vara klokt att antaga ett förslag, som med aldraminst 50 procent förhöjer kostnaden för den stående arméen och den årliga exercisen. Jag mäktar icke heller finna det så alldeles nödvändigt att, efter en ringa tid till granskning af ett så genomgripande förslag, ovilkorligen lösa en så stor fråga vid denna riksdag. För min del tror jag det icke vore värdt för Ryssen att peka på oss, om vi hinna få de nya vapnen färdiga, ty man måste erkänna, att till och med den simplaste torparepojke är färdig att spetsa den första Ryss han får i sin väg, derest denne kommer i fiendtlig afsigt. Icke heller tror jag det vara så illa bestäldt med vårt försvarsväsende, som man låter påskina. Det Svenska blodet sjuder ännu lika varmt som fordom, och jag gratulerar den fiende, som ville försöka att inkräkta den minsta torfva af den Svenska jorden.

Vi kunna sålunda trygga oss vid, att det icke skall medföra alla de här förespelt olyckor, om vi ej antaga detta förslag.

Jag vill således återremittera denna punkt och tror, att vi ej böra låta skrämja oss hvarken för den ena eller den andra busen. Vi måste tillse, att de fosterlandsvänner, som visat sig sinnade att frivilligt öfva sig i vapnets bruk, icke helt och hållet missaktas. Genom antagande af det nu af Utskottet framlagda förslaget, skulle man helt och hållet ignorera den skarpskytterörelse, som yppats i landets olika delar; men hufvudsaken är ju, att nationen är öfvad i konsten att skjuta ihjel fienden, och detta mål skall kunna vinnas på ett mera billigt sätt, i fall man uppmuntrar dessa nyttiga skarpskyttekorpsar.

Såväl för att uppgöra ett fullständigare förslag för arméens ordnande utan jordbrukets särskilda betungande utöfver hvad öfriga samhällsklasser deltaga, som ock för att komma i tillfälle att om en så viktig fråga som denna rådgöra med våra hemmavarande kommittenter, skulle jag önska förslaget undanskjutande till en kommande riksdag; men som detta icke numera lär kunna ske, vill jag förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr von Troil: Då Herr Talmannen särskildt upplyst mig derom, att alla de ledamöter, som yttrat sig i frågan, med undantag af mig, begärt förslaget återremitterande, så skall jag icke fortfarande insistera på särskild proposition på hvartera af mina förslag, utan afstår jag derifrån.

Herr Hedlund: Såsom ledamot af det Utskott, som behandlat denna fråga, har jag med största uppmärksamhet afhört öfverläggningen i densamma; men detta oaktadt vet jag ej hvad Kammaren önskar, att Utskottet skall åtgöra, för den händelse punkten varder återremitterad. Är det Kammarens mening, att rust- och roteringsbesväret skall upphöra på hvilka vilkor eller grunder som helst, eller icke? Endast en ledamot har jag hört påyrka dess bibehållande. Med fägnad har jag deremot förspott, att den klagan, som oupphörligen egt rum öfver den tyngd, som indelningsverket skall förorsaka jordbruket, nu tyckes hafva varit obefogad. Man torde åtminstone kunna göra denna slutsats, då det här så ofta blifvit nämndt, att de af Utskottet nu föreslagna lättnader i rust- och roteringsbesväret skulle, derest de bifölles, orsaka rust- och rotehållarne dubbelt större börda än den de nu draga. Då lärer väl förhållandet, sådant det nu är, icke vara så farligt. Jag känner emellertid till provinser, der denna börda för närvarande är så tryckande, att rotehållare skulle anse sig lycklige, derest förevarande förslag ginge igenom.

Hvad jag egentligen nu vill yttra mig om är, att jag visserligen icke ser några spöken på väggen, men dock icke kan taga saken så ogeneradt som den näst siste talaren. Kunna vi genom kraftiga och stora ord slå fienden, så tror jag visserligen icke, att vi skola sakna män, som tråda i spetsen för oss; men det är olyckan, att fienden låter icke skrämra sig af blott ord. Efter mitt förmenande böra vi allvarligt arbeta uppå genomförandet af ifrågavarande organisation, med hvilken vi icke kunna längre uppskjuta, derest vi vilja lefva i trygghet.

Herr Jan Andersson: Jag instämmer uti det yttrande Herr Hedgren afgifvit och yrkar återremiss af punkten.

Herr C. A. Larsson: Som jag märkt, att någon fattat mitt förra yttrande på origtigt sätt, har jag ånyo nödgats begära ordet, för att tillkännagifva hvad jag ansett nödigt för att öfvertyga Herr Hedlund derom, att hvarken jag eller någon annan, som har erfarenhet om förhållandet, kan medgifva, att den nuvarande rustnings- och roteringsskyldigheten icke är tillräckligt tung. Detta onus är visst svårt, sådant det hittills utgjorts; men jag och de med mig liktänkande hafva påstått, att det nya förslaget skall komma att göra denna börda ännu hårdare. Det nuvarande indelnings-

verket gör bördan någorlunda dräglig derigenom, att detta lemnar oss tillfälle att afbörda oss den drygaste delen genom upplåtande af ett stycke jord, deraf grenadieren njuter sitt underhåll; hvaremot den nya bördan skulle utgöras med kontant aflöning, hvilket i allmänhet anses mera svårt. Man har klagat för att vinna lättnad, men ej för att få bördan fördubblad.

Den värde representanten har sjelf väckt motion om nationalbeväpning, och det är detta försvarssystem vi omfatta, derföre att det icke allenast är mera betryggande, utan jemväl derföre att det hindrar landets utarmande under freden.

Om Utskottet hade föreslagit ett starkt försvar, derigenom att stammen förminskats och beväringen öfvats mera, så vill jag tro, att motståndet skulle blifva ringa. Således lärer väl den ärade representanten sakna befogenhet för sitt påstående, att mitt tal skulle vara lättsinnigt, då detta grundas just på hans egen motion vid innevarande riksdag. Det påstås, att tiden ej skulle vara mogen för ett nationalförsvar; men om början aldrig göres, så kommer icke heller någonsin en sådan tid. Det är just för att icke binda oss vid detta förslag, som vi önska dess återremitterande, på det vi må slippa den dyra rustningen och i stället få ett sådant förslag, som Herr Hedlund sjelf framställt.

Öfverläggningen var slutad; och blefvo ifrågavarande punkts särskilda moment till Utskottets förnyade behandling återförvisade.

Punkten 4 (sid. 16 och 17.)

Herr C. A. Larsson: Då vi vid behandlingen af detta Utlåtande ännu icke hunnit mera än att bifalla första punkten, afslå den andra och återremittera den tredje, så vore det, enligt mitt tycke, rent af löjligt att till Kongl. Maj:t aflåta en skrivelse med begäran om utredning af dessa frågor, innan vi få se resultatet af deras behandling af Riksdagen. På grund häraf yrkar jag återremiss af denna punkt.

Herr Sven Nilsson: Äfven jag måste till följd af de utaf Kamaren förut fattade besluten anhålla om återremiss af denna punkt.

Vidare anfördes icke. Och blef jemväl denna punkt, med hvilken föredragningen nu slutade för att i nästa sammanträde fortsättas, till Utskottet återförvisad.

§ 6.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets Memorial N:o 78.

§ 7.

Föredrogos och godkändes följande förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, nemligen:

Af Riksdagens Kansli:

N:o 29, angående Bihangët till Riksdagens protokoll;

N:o 30, angående upphäfvande af stadgandet om hembjudande af till skatte försälda hospitalshemman, då desamma säljas utom börd;

N:o 31, om tillägg i stadgan för rikets allmänna elementarläroverk; och

N:o 32, angående befrielse för skeppare å inrikes gående fartyg och båtar att lägga till vid tullstation, belägen utanför destinationsorten.

Af *Stats-Utskottet*:

N:o 34, i anledning af väckt motion om befrielse från infartspennin-
gar för vissa fartyg.

Äfvensom *Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagsbeslutet*.

N:o 1, ingressen;

N:o 2, §, angående åtgärder för behöfvandes undsättning i miss-
växtår;

N:o 3, §, angående verkställd omröstning öfver Högsta Domstolens
ledamöter;

N:o 4, §, angående verkställt val af Justitie-ombudsman och hans
suppleant, samt Kommitterade till tryckfrihetens vård;

N:o 5, §, om antagande af en lag, angående efterbildning af konst-
verk, och

N:o 6, §, angående upphörande af grundrëntas utgörande för valk-
och stampverk.

Sammanträdet afslöts kl. 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Thorsdagen den 25 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokoll för den 16 i denna månad.

§ 2.

Herr *Palmgren* erhöi ledighet från riksdagsgöromålen under 8 da-
gars tid från den 26 dennes.

§ 3.

Herr *Lithner* erhöi ordet och yttrade: Jag anhåller att få till
protokollet antecknad, att jag icke deltagit i Kammararens behandling af
Särskilda Utskottets för folkskolelärare-seminariernas ombildning Utlåtande